



ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DE KOSGEB DESTEKLERİNİN KOBİ'LER
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Şeyma TOKÖZ

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Afşin ŞAHİN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BANKACILIK ANABİLİM DALI
BANKACILIK BİLİM DALI**

AĞUSTOS-2019



**TÜRKİYE'DE KOSGEB DESTEKLERİNİN KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ
ETKİLERİ**

Şeyma TOKÖZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
BANKACILIK ANABİLİM DALI
BANKACILIK BİLİM DALI**

**HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ**

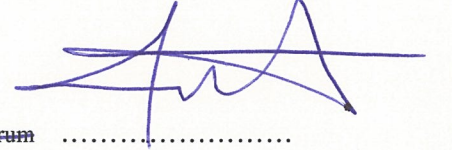
AĞUSTOS 2019

Şeyma TOKÖZ tarafından hazırlanan “Türkiye’de KOSGEB Desteklerinin KOBİ’ler Üzerindeki Etkileri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından ~~OY BİRLİĞİ~~ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Bankacılık Anabilim Dalında Bankacılık Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Afşin ŞAHİN

Bankacılık Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

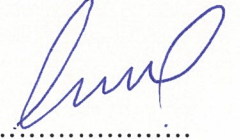
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~



Başkan : Prof. Dr. Ganite KURT

Bankacılık Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

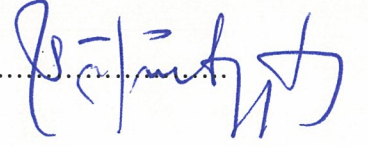
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/~~onaylamıyorum~~



Üye : Dr. Öğr. Üyesi Şükrü APAYDIN

Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu ~~onaylıyorum~~/onaylamıyorum



Tez Savunma Tarihi: 22/08/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Figen ZALF
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.



Şeyma TOKÖZ

22.08.2019

TÜRKİYE’DE KOSGEB DESTEKLERİNİN KOBİ’LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Şeyma TOKÖZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2019

ÖZET

Gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerin belkemiği olarak nitelendirilen girişimlerden olan KOBİ’ler esnek yapıları, katma değere faydaları, istihdamdaki rolleri ve ihracattaki payları düşünüldüğünde önemleri oldukça büyüktür. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de ekonomik gelişmenin belirleyicilerinden olan girişimciliğin desteklenmesi için politikalar üretilmektedir. Bu kapsamda Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)’nin Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ)’in gelişmesi ve ilerlemesi için destek sağlaması önemli bir husustur. Bu çalışmada, Türkiye’de KOSGEB tarafından KOBİ’lere sağlanan desteklerin KOBİ’ler üzerindeki etkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde girişimcilik, KOBİ ve KOSGEB ile ilgili kavramsal bir çerçeve çizilmiş, ikinci bölümde ise KOSGEB desteklerinin Türkiye ekonomisine katkıları incelenmiştir. Çalışmanın uygulama kısmında ise, KOSGEB tarafından KOBİ’lere il bazında sağlanan desteklerin etkisinin incelenmesi amacıyla, 2010-2017 dönemi arasındaki Türkiye’deki KOBİ sayıları ile bu KOBİ’lere KOSGEB tarafından sağlanan destek miktarları Panel Veri Analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Sonuç olarak ise KOSGEB’den derlenen ve toplamda 1296 adet gözlem değerinden oluşan verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler sunularak grafiklerle yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda, Türkiye’de 2010-2017 yılları arasındaki KOSGEB destek miktarları ile ekonomik büyüme göstergelerinden biri olan KOBİ sayıları arasında doğru orantılı bir gelişme yaşandığı belirlenmiştir. KOBİ’lerin desteklenmesi ile yeni istihdam alanlarının açılmasına ve dolayısıyla da ekonomik büyümeye de destek olduğu hususu çalışma ile ulaşılan bir diğer sonuçtur.

Bilim Kodu : 40406
Anahtar Kelimeler : KOSGEB, KOBİ, Girişimci, Girişimcilik Desteği.
Sayfa Adedi : 107
Danışman : Prof. Dr. Afşin ŞAHİN

EFFECTS ON SMES KOSGEB SUPPORTS IN TURKEY

(M. Sc. Thesis)

Şeyma TOKÖZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL FOR ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

August 2019

ABSTRACT

SMEs, which are considered to be the backbone of developed and developing economies are very important in terms of their flexible structure, added value benefits, their roles in employment and their share in exports. Policies are produced in Turkey, as in many countries for the promotion of entrepreneurship, one of the determinants of economic development. Within this scope, it is important that the Presidency of Development and Support Administration of Small and Medium Enterprises (SMEDSA) provides support for the development and progress of Small and Medium Business (SME). In this study, the support provided to SMEs by SMEDSA in Turkey aimed to investigate the effects on SMEs. In the first part of the study, the conceptual framework related to entrepreneurship, SMEs and SMEDSA is drawn in the second part of the study their contributions to the Turkish economy were examined. In the application part of the study, in order to examine the effect of the support provided by SMEDSA to SMEs on provincial basis, Turkey between 2010-2017 period, with the number of SMEs in 81 provinces and the amount of support provided to these SMEs by SMEDSA was analyzed by Panel Data Analysis method. As a result, descriptive statistics related to the data compiled from SMEDSA and consisting of a total of 1296 observation values were presented and interpreted with graphs. As a result of the study, the amount of support with SMEDSA in Turkey between the years 2010-2017, one of the indicators of economic growth is determined that there is a direct proportion between the number of SMEs development. Another result reached by the study is that the support of SMEs and the opening of new employment areas and thus the economic growth are supported.

Science Code : 40406

Key Words : SMEDSA, SME, Entrepreneur, Entrepreneurship Support.

Page Number : 107

Supervisor : Prof. Dr. Afşin ŞAHİN

TEŐEKKÜR

Bu tez alıőmasında, Türkiye’de Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) tarafından KOBİ’lere verilen desteklerinin KOBİ’ler üzerindeki etkileri; nicel veriler ve Panel Veri Analizi yöntemi kullanılarak incelenip bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır. Bundan sonraki meslek hayatımda Türkiye’nin ekonomisini etkileyen faktörler ile ilgili çalışma ve incelemelerime her zaman bilimsel metotlarla yaklaőtmaya ve alternatif ve daha başarılı sonuçlar elde ederek ekonominin geliőtmesine katkı sağlamaya çalıőacađım. Bu kazanımlarımın verdiği deneyim ile tez çalıőmasını tamamlamıőt bulunmaktayım.

Çalışmanın tamamlanma sürecinde, tez konusunu seçerken sabırla bana yardımcı olan ve tezi yazarken bilgi ve tecrübelerini paylaőan Sayın Hocam Prof. Dr. Afőtın Şahin’e, Türkiye ekonomisi konusunu sevdiren ve Türkiye’nin ekonomik sorunlarını iktisadi yönden incelememde katkıları olan Sayın Hocam Prof. Dr. Murat etinkaya’ya, çalışma sürecimde karőtlaőtıđım sorunların çözümünde büyük katkıları olan Sayın Ahmet Kaldırım’a, çalışmada kullanılan verilerin temininde yardımcı olan KOSGEB’e ve bu süreçte yanımda olan aile bireylerime ve arkadaőtlarıma teőkrlerimi sunarım.

Şeyma TOKZ
ANKARA-2019

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLOLARIN LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. GİRİŞİMCİLİK ve KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİ (KOBİ) KAVRAMI.....	3
2.1. Girişimcilik ve Girişimci	3
2.1.1. Girişimcilik kavramı ve teorik tanımı	3
2.1.2. Girişimci Kavramı ve Girişimci Özellikleri.....	4
2.1.3. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi.....	7
2.1.4. Güncel Verilerle Türkiye’de Girişimciliğin Genel Durumu	9
2.1.5. Girişimciliğin Geliştirilmesine Yönelik Kuruluşlar.....	13
2.2. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ’lerin) Tanımı, Özellikleri ve Önemi	16
2.2.1. Dünyada KOBİ Tanımları.....	17
2.2.2. Türkiye’de KOBİ Tanımları	19
2.2.3. KOBİ’lerin Gelişim Süreci ve Özellikleri.....	23
2.2.4. KOBİ Destek Sistemi	26
2.3. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve Destekleri	28
2.3.1. KOSGEB’in Tarihsel Gelişimi	28
2.3.2. KOSGEB’in Amaçları ve Stratejileri.....	30
2.3.3. KOSGEB Güçlü ve Zayıf Yönleri	32
2.3.4. KOSGEB’in Ekonomiye ve Topluma Katkıları	34
2.3.5. KOSGEB’in Temel Görevleri.....	36
2.3.6. KOSGEB’in Organları	38
2.3.7. KOSGEB Destekleri	43
3. KOSGEB DESTEKLERİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKISI	55

	Sayfa
3.1. İktisadi Büyüme Etkileyen Temel Faktörler.....	56
3.2. Girişimciliğin İktisadi Büyüme Teorilerindeki Yeri.....	57
3.3. Ekonomik Gelişmede KOBİ'lerin Önemi ve Yeri.....	64
3.3.1. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri	65
3.4. Kobi Desteklerinin Türkiye Ekonomisine Olan Etkileri	71
4. PANEL VERİ ANALİZİ VE PANEL VERİ KÜMELERİ.....	75
4.1. Panel Veri Analizi Yöntemleri.....	75
4.1.1. Klasik Model.....	77
4.1.2. Sabit Etkiler Modeli	77
4.1.3. Rassal Etkiler Modeli	78
4.2. Panel Zaman Serilerinde Durağanlık, Fisher Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Fisher Phillips Perron (PP) Testi	78
4.2.1. Levin, Lin and Chu (2002) Birim Kök Testi.....	79
4.2.1. Panel Eş-bütünleşme Testleri.....	80
4.3. Bulgular.....	80
5. SONUÇ	95
KAYNAKÇA.....	97
ÖZGEÇMİŞ	107

TABLULARIN LİSTESİ

Tablo	Sayfa
Tablo 2.1. KOSGEB girişimcilik eğitim ve destekleme göstergeleri.....	12
Tablo 2.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ tanımı.....	18
Tablo 2.3. ABD'de KOBİ tanımı.....	19
Tablo 2.4. Yönetmeliklerdeki KOBİ tanım farklılığı	20
Tablo 2.5. Yönetmelikteki KOBİ'lerin sınıflandırma farklılığı.....	21
Tablo 2.6. Ulusal KOBİ tanımı.....	21
Tablo 2.7. Gelişmiş ülkelerde KOSGEB muadili kuruluşlar.....	34
Tablo 2.8. KOSGEB teşkilat yapısı	41
Tablo 2.9. KOSGEB program göstergeleri gerçekleşen ve hedeflenen değerler	44
Tablo 2.10. Ar-Ge ve inovasyon programı desteklenecek proje giderleri.....	47
Tablo 2.11. Geleneksel girişimci desteği programı kapsamındaki faaliyet konuları.....	49
Tablo 2.12. İleri girişimci programı.....	50
Tablo 2.13. İleri girişimcilik alt faaliyetler destek programı	50
Tablo 2.14. Girişimcilik destek programı	51
Tablo 2.15. Gelişen işletmeler pazarı KOBİ destek programı.....	52
Tablo 2.16. İşletme geliştirme destek programı destekleri ve limiti.....	53
Tablo 3.1. KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki payı (2012 yılı referansları)	67
Tablo 4.1. Türkiye'deki KOBİ sayıları ve destek tutarları	82
Tablo 4.2. KOBİ sayısı birim kök test sonuçları	83
Tablo 4.3. KOBİ sayısı birim kök test sonuçları (birinci farka göre)	83
Tablo 4.4. Destek miktarı birim kök test sonuçları.....	84
Tablo 4.5. Destek miktarı birim kök test sonuçları (birinci farka göre)	84
Tablo 4.6. Pedroni Eş-Bütünleşme test sonuçları	85
Tablo 4.7. Kao Eş-bütünleşme test sonuçları.....	86
Tablo 4.8. Havuzlanmış panel regresyon modeli test sonuçları	87
Tablo 4.9. Kesite bağlı tek yönlü sabit etkiler panel regresyon modeli test sonuçları ...	88
Tablo 4.10. Zamana bağlı tek yönlü sabit etkiler panel regresyon modeli test sonuçları	89
Tablo 4.11. Zamana ve kesite bağlı iki yönlü sabit etkiler panel regresyon modeli test sonuçları	90
Tablo 4.12. Kesite bağlı tek yönlü rassal etkiler panel regresyon modeli test sonuçları	91
Tablo 4.13. Zamana bağlı tek yönlü rassal etkiler panel regresyon modeli test sonuçları	92

Tablo 4.14. Hausman test sonuçları..... 92



ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 2.1. Ana sektör gruplarına göre KOBİ'ler	35
Şekil 2.2. Ölçeklerine göre KOBİ'ler	36
Şekil 3.1. KOBİ'lerin ana sektör gruplarına göre dağılımı.....	68
Şekil 3.2. Türkiye'de KOBİ'lerin dış ticaretteki payı, 2012-2014	68
Şekil 3.3. Ana sektörlerle göre KOBİ'lere ilişkin ekonomik göstergeler.....	69
Şekil 4.1. 2010-2017 yılları arası KOBİ sayıları ve KOSGEB tarafından sağlanan destek miktarları	81



1. GİRİŞ

Günümüz ülkelerinin kalkınması ve ekonomik büyümesinde girişimciliğin önemli bir yer edindiği görülmektedir. Bu durum girişimcileri ve girişimciliğin derinlemesine incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Şüphesiz ki; ekonomik büyümeye ve kalkınmaya sağladığı katkılar ve yeniliklerle olan ilişkisi nedeniyle girişimcilik olgusuna, projeksiyon tutulması konuya bilimsel açıdan fayda sağlayacak ve araştırmaların daha anlamlı hale gelmesine neden olacaktır. Nitekim, girişimciliğe ve girişimcilere sağladığı büyük destek ve faaliyetlerden dolayı önemli bir kuruluş olan KOSGEB'in (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) verdiği desteklerin ekonomik büyümeye etkisinin incelenmesi önemli bulunmaktadır.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) bir girişimci olarak önemlerinin daha çok arttığı günümüzde, sağladığı istihdam, yaptıkları üretimler, ihracat, katma değer ve yatırımlardaki payları düşünüldüğünde Türkiye ekonomisi için ne derece değerli oldukları göz ardı edilemez noktadadır. Ülkemizde toplam işletmelerin % 99'9'unu oluşturan KOBİ'ler imalat, hizmet ve ticaret sektörlerinde önemli rol ve fonksiyonları bulunmaktadır. Sosyal ve bölgesel kalkınmaya etkileri, gelir adaletini oluşturmadaki işlevleri, rekabetçi ve yenilikçi eğilimlerinin varlığı ve sürekli değişmekte olan piyasa şartlarına kolayca entegre olmaları nedeniyle, ülkeler bu birimlerin gelişmesi üzerinde önemli politikalar oluşturmaya çalışmaktadır.

Türkiye'de bu kapsamda girişimcilik konusundaki hedef kitlesini sürekli genişletmekte ve daha iyi duruma taşımak adına destek programlarına yenisini eklemeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda KOSGEB'in uyguladığı teşvikler ve yenilikçi programlar sayesinde desteklenen işletme sayısı ve KOBİ'lere verilen destek tutarları gün geçtikçe artmaya devam etmektedir. Uygulanan yeni programlar ile KOBİ'lere sağlanan desteklerin Türkiye ekonomik büyümesine etkisinin ne derece olduğunun bilinmesi gerekli iyileşmelerin yapılması ve tedbirlerin alınması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, KOBİ'lere KOSGEB tarafından sağlanan desteklerin ekonomik büyümedeki etkisini incelemek ve değerlendirmektir.

Bu çalışmada öncelikle konu ile ilgili kavramsal anlamda girişimcilik, KOBİ ve KOSGEB üzerine bir çerçeve çizilmiştir. Bu kapsamda birinci bölümde; girişimci ve girişimcilik kavramları incelenmiş, Türkiye'de girişimciliğin tarihsel gelişimi, genel durumu ve geliştirilmesine yönelik faaliyetlerden bahsedilmiştir. Ardından KOBİ'lerin Türkiye'de

ve dünyada tanımları verilerek ekonomik gelişmede KOBİ'lerin önemi üzerinde durulmuştur. Birinci bölümün en sonunda KOSGEB'in tarihsel gelişimi, amaçları, stratejileri, temel görevleri, güçlü ve zayıf yönleri, organları, ekonomiye ve topluma katkıları ve destekleri konusunda hazırlayıcı bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın üçüncü bölümünde; KOSGEB desteklerinin Türkiye ekonomisine katkısının belirlenmesinde gerekli olacak iktisadi büyüme teorileri, iktisadi büyümeyi etkileyen faktörler, Türkiye'nin ekonomik büyüklüğünün bazı göstergelerle incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Bölümün sonunda ise girişimcilik ile ilgili yapılan araştırmalara örnekler sunulmuştur.

Araştırmanın bulgular ve sonuç bölümü kapsamında; 2010-2017 dönemi yıllık Türkiye'nin 81 ilindeki KOBİ sayıları ile bu KOBİ'lere KOSGEB tarafından sağlanan destekler (TL) Panel Veri Analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular yorumlanarak ulaşılan sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. GİRİŞİMCİLİK ve KÜÇÜK VE ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELERİ (KOBİ) KAVRAMI

2.1. Girişimcilik ve Girişimci

Günümüz pazar piyasasının derin rekabet sistemi, girişimcilik nitelikleri yüksek dünya ülkelerinin, uluslararası ticarete ve ulusal büyüme ve kalkınmada avantaj sağlamasına neden olmuştur. Girişimci ve girişimciliğin ekonomik büyüme ve kalkınmaya sağladığı katkıdan dolayı bu kavramların daha yakından tanınması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Öktem, Aydın ve Ekinci, 2007, s.50).

2.1.1. Girişimcilik kavramı ve teorik tanımı

Girişimcinin kim olduğu ve girişimciliğin nasıl yapıldığı hususunda yazında birçok tanım mevcuttur.

Girişimciliğin geçmişte yapılan tanımları incelendiğinde; 18. yüzyılda Fransa'da İrlanda asıllı bir Ekonomist olan R. Cantillon vasıtasıyla ilk tanım yapıldığı bilinmektedir. Bu tanım kapsamında, girişimciliğin risk alma niteliği üstünde durulmuş ve "girişimci" kavramının kuramsal bir çerçevesi geliştirilmiştir. Fakat J. Baptise Say ise girişimciliğin; yalnızca risk alabilmekle sınırlı olmadığını, aynı zamanda girişimcinin, üretim sürücülerini organize etme ve yönetebilme özelliklerini de kapsamı gerektiğini ifade etmiştir. Bu tanımlamadaki değişmelere ilave olarak "dinamik girişimci" kavramını literatüre katan J. Schumpeter, iktisadi gelişmenin önem verilen lokomotiflerinden olan girişimciliği; "toplumda değişmeler meydana getirecek kişiler veya organizasyonlar" olarak ifade etmiştir (Pişkinsüt, 2011, s.97-98).

Kısaca girişimcilik, kar sağlayabilmek amacı ile bir işin ya da işletmenin yönetilmesini üstüne almak ve riske girebilme sorumluluklarını barındıran bir sözcük olarak karşımıza çıkmaktadır (Pişkinsüt, 2011, s.97).

Günümüzde hem globalleşme ile hem de ilerlemiş teknoloji ile aktif bilişim ve iletişim sistemleri kullanılması sonucunda yaşanan değişiklikler doğrultusunda girişimciliğin tanımlanmasında da bazı farklılıklar meydana gelmiştir. Bu değişimlerin ışığında girişimcilik; mikro ölçekte, girişimci için cesaretli bir özerklik ve risk üstlenerek servet kazanma metodu; makro ölçekte, tüketiciler için ek değer edinme gayreti; ulusal ekonomiler yönünden ise, *servetin tabana yayılabilme tekniği, hatta globalleşmiş rekabette ulusal bir direnç kaynağı* şeklinde ifade edilmektedir (Karabulut, 2009, s.12).

Frank Knight' a göre ise girişimcilik, belirsizlikleri üstlenme ve yargısal kararlarda bulunma şeklinde belirtilmiştir (Dollinger,1999:4).

Girişimcilik tanımlamalarının büyük kısmında bulunan bir takım ortak hususlar şöyle sıralanabilir (Hisrich ve Peters, 1998, s.9);

- İnsiyatif Alma
- Kaynakları uygulamaya çevirme
- Beşeri ve Finansal Mekanizmaların örgütlenmesi,
- Risk Alma veya başarısız olmayı göze alma

Girişimcilik, “girişilen saha ile alakalı olarak riske girebilme, o sahaya yeni bir boyut katabilme, amaçlanan şeye erişme adına hissedilen yüksek motive olma halidir” şeklinde de tanımlanmakta ise de aslında yapılacak her bir tanımın eksik bir tarafı da olacaktır. Bunun nedeni, girişimci insanların her birinin başka başka kendine has girişimcilik düşüncesinin varlığı ve bu şekilde farklı girişimcilik görüntüsü sergileyebilmeleridir (Öktem vd., 2007, s.50).

2.1.2. Girişimci Kavramı ve Girişimci Özellikleri

J. Schumpeter, girişimcinin, tanıdık faaliyet kalıplarından sıyrılıp farklı bir stil geliştirerek çalışmalarına devam ettiğini ifade etmiştir (Hodgetts ve Kuratko, 2001, s.29). Diğer taraftan, Hisrich ve Peters (1998, s.9) girişimcinin ana üretim unsurlarını (emek, sermaye ve doğal kaynaklar) ekonomikselsel mal veya hizmet üretilmesi için birleştirerek girişimi başlatan kimse olduğunu ifade etmiştir.

Girişimci; çalışma ve hayat stilini farklılaştırabilecek ek fayda, ödül ve kar edinmek güdüsüyle, rekabetçi fırsatlara ve değerlendirilebilir riske sahip, pazarlanabilir, yeni ve öngörülü bir düşüncesi, organize edilmiş ve edilmemiş kaynakların koordinasyonunu sağlayarak ek zaman, para ve gayret sarfederek, üstün bir yetenek göstererek, hedef müşterilere ek değer oluşturacak şekilde, bir süreç yöneticisi olarak sunan lider kimse olarak belirtilebilir (Karabulut, 2009, s.12).

Topluluklarda, “üretebilen, üretirken değer oluşturabilen, oluşturduğu değerlerle bireyleri mutlu edebilen, toplumların hayatlarına güzellikler katabilen kimse değerli kimsedir. İşte girişimci böyle bir kişi olmalıdır” (Tikici ve Aksoy, 2009, s. 6). Girişimciliğin yazındaki tanımlamaları bireysel veya toplumsal gibi gruplandırılrsa da, aslen ciddiye alınması gereken öge; insanların ataletten aktifliğe geçmesine sebep olan her çeşit tavır ve

davranışlarının girişimcilik olarak ifade edilmesidir. Neticede kişi kendi adına bir çalışma gerçekleştirecek olsa dahi, o faaliyetin neticesi toplumsal bir tatmin oluşturabilecektir. Bu noktada girişimciyi toplumsal durumdan soyutlayarak bireyselleştirmek doğru değildir (Pişkinsüt, 2011, s.99).

Yapılan çalışmalarda girişimcide bulunması lazım olan dört önemli olgu; Risk, Üretim / Oluşturma Süreci, Proaktiflik, Rekabetçi Tavrı'dır.

İfade edilen bu olgular kısaca incelenecek olunursa (Pişkinsüt, 2011, s 99);

Risk; girişimcilerin kazancın maksimum olacağı inancının olması hedefi ile rasyonel bir mantık kullanarak girişimlere destek verilmesi anlamını taşımaktadır. Bu sebeple girişimcinin etkinlik gösterdiği sahada karşı karşıya gelebileceği bir takım riskleri göz önünde tutması ve bu risklere katlanması şarttır.

Üretim/ Oluşturma Süreci; girişimcinin yaratıcı davranarak yenilik oluşturacak ve değer ortaya çıkaracak ürünlerin geliştirilme aşamalarını ifade eder. Girişimcinin oluşturduğu her ürünün halk arasında bir değer ifade etmesi lazımdır.

Proaktiflik; farklı ve yeni bir mal ya da hizmetin üretilmesi sürecinde veya daha sonrasında karşı karşıya kalınabilecek sorunları öngörerek hareket etme ve tedbir alma kabiliyetini anlatır. Bu unsur girişimcide mutlaka olması gereken en değerli nitelikler arasında bulunur. Böylece ne istediğinin farkında olan, amaçlarına yönelik hareket etmekten çekinmeyen ve yanlış yapabileceği korkusu olmayan girişimcilerin başarı ihtimali daha çok yükselmektedir.

Rekabetçi Tavrı; girişimciliği destekleyen ve her durumda gelişmiş pazarda ayakta kalabilmek için rakiplerini ve müşterilerini kontrol altına alacak tutum ve tavırlar sergilemesine yardım eder. Rekabet baskısı yüzünden girişimciler, sektörlerindeki gelişimleri takip yaparak durumlarını devamlı iyileştirmek ve verimlerini artırmak zorundadırlar.

Girişimciliği etkileyen çevresel etkenler üç sınıfa ayrılır. Bunlar (Çelik ve Demirci, 1998):

1. Yerel Çevre: Girişimcilerin başarıyı elde edebilmesi için yerel çevrenin arzu ve beklentilerine yanıt verebilmesi lazımdır. Bu sebeple girişimcilerin önce yerel çevreyi ciddiye alması şarttır. Yerel çevrenin öğeleri; İş görenler, Yöneticiler, Tüketiciler, Ortaklar

2. Ulusal Çevre: Girişimcinin ulusal çevresini oluşturan öğeler; rakipler, ekonomik çevre, kurumlar, toplum, devlet ve medya bulunmaktadır. Girişimcilik kültürünün oluşumu ve gelişiminde bu çevre önemli bir etkiye sahiptir.

3. Uluslararası Çevre: Girişimcinin uluslararası çevresini; uluslararası birlikler, uluslararası işletmeler, dış devletler ve uluslararası hukuksal mevzuat oluşturur. Bilgi toplumunun oluşumu ile birlikte Pazar ortamı küreselleşmiş ve girişimci için uluslararası çevrenin değeri artmıştır.

Girişimcileri sahip olması nitelikler oldukça kapsamlıdır. Çünkü her girişimcinin kendine özgü kişisel özelliklerinin yanında bazı stratejik davranışları da bulunmaktadır. Ancak zamanımız bilgi toplumlarında girişimcinin başarılı olması için bazı ortak özelliklerinin olması gerekliliği ifade edilmektedir. Girişimcilik bilgi, deneyim, kültür ve kişilik özelliklerini barındıran bir meslektir. Alanı ile ilgili konularda bilgili, öngörülü ve tecrübeli olması onun yaptığı işte daha verimli olmasını sağlayacaktır. Genel anlamda girişimci özellikleri şöyle sıralanabilir (Saçkesen, 2004, s.89-100);

- Vizyon sahibi olma ve hayal gücünün kuvvetli olması,
- Kendine güveni tam ve sorumluluklarının farkında olma
- Analitik ve sentezci düşünebilme kabiliyetinin olması
- Alanı ile ilgili gerekli eğitimleri almış olmalı
- İleri odaklı, tahmin etme yeteneği yüksek, analiz yönü kuvvetli olmalıdır,
- Risk alabilme cesareti olmalıdır
- Problem çözebilme becerisi ve hızlı kara verme yetisi yüksek olmalıdır,
- Yüksek başarı elde etme güdüsü olmalıdır,
- Esnek ve Sempatik özellikleri olmalıdır,
- Yenilikleri seven ve yaratıcılık özellikleri bulunmalıdır,
- Zamanını etkili kullanma ve iyi yönetebilme becerisi olmalıdır,
- Motivasyonu yüksek olmalı ve motive edebilme özelliği olmalıdır,
- Katılımcı yönetim düşüncesinde çalışabilmelidir,
- Entelektüel bir kişiliği ve liderlik özelliği olmalıdır,
- Takım çalışmasına değer verebilmelidir,
- Global ölçekte fikir yürütme ve vizyon sahibi olmalıdır,
- Entelektüel söylem ve diyalog kabiliyeti bulunmalıdır.

2.1.3. Türkiye’de Girişimciliğin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de girişimciliğin tarihsel gelişim süreci gelişimdeki bazı kriterler dikkate alınarak dört veya altı dönemde incelenebilmektedir. Bu çalışmada 5 döneme ayrılarak incelenmiştir. Bu dönemler;

- 1930 öncesi dönem
- 1930-1950 arası dönem
- 1950-1970 arası dönem
- 1970-1980 arası dönem
- 1980 sonrası dönemdir.

2.1.3.1. 1930 öncesi dönem

Türk girişimciliği açısından cumhuriyet öncesi dönem çerçevesinde, Osmanlı Devleti veya daha eskisi Selçuklu Devleti dönemine kadar gidilebilir. O zamanlarda ahilik teşkilatına dayanmış Türk girişimciliği, sanayi devrimi ve reformları sonrasında artış gösteren kitle üretimi ve sosyo-ekonomik gelişimlere ayak uydurmakta zorlanmıştır. Hatta Osmanlı’lar zamanında, sanayi devriminden sonra Avrupa ile bağlantılar kurup ilişkiler geliştirenlerin de yabancı asıllı Türk vatandaşı olduğu gözlenmektedir (Saçkesen, 2004, s. 78). Ahilik sistemi, esnafar arasında düzen oluşturup örgütlenmeye sağlayan ve ahlak ve değerler üzerine yoğunlaşmış bir sistemdir. Bu yapı, üretimin artması, yoğun ticaret hususlarında çok yoğunlaşmamış ve bu nedenle ülke sanayisinin oluşumunda bir alt yapı teşkil edememiştir. Yabancı asıllı vatandaşların girişimcilik faaliyetlerinde ön planda olması Türk vatandaşlarının bu konuda gelişmesine ve faaliyetler yürütmesi önünde bir engel oluşturmuştur (Akdemir, 1996, s. 44) İttihat ve Terakki dönemi ile birlikte, girişimcilik konularında farklı açılımlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ancak bu dönem tarıma dayalı bir toplum olma özelliği ile birlikte sanayi devrimine ayak uyduramamış ve girişimcilik konusunda toplum ilerleyememiştir (Çelik ve Demirci, 1998, s.26).

Bu dönem ulusal ekonominin kurulduğu dönem olarak ifade edilir. Bu dönemde yabancı hakimiyeti azaltılmaya çalışılırken, aynı zamanda girişimcilik teşvik edilmeye çalışılmıştır. Ancak kurtuluş savaşının etkisi ve maddi yetersizlikler sebebiyle çok da fazla kayda değer bir ilerleme görülemediştir (TUGİAD, 1993, s.19) 1923’te İzmir İktisat Kongresinin başlıca konularından olan Türk insanının girişimci yapılması ilkesi bu konuda atılan önemli bir adımdır.

Bu dönemde ekonomik istikrar ve gelişmede devlet kontrolü ve müdahalesi çokça bulunmaktadır. Sümerbank, Etibank, Merinos gibi kurumların oluşturulması buna en iyi örnektir (Çelik ve Demirci, 1998, s.26). Cumhuriyetin ilk döneminde devletin ekonomiye aktif katılımında da girişimcilerin eksik olması ve kullanacak kaynaklarının olması nedeniyle liberal ekonomi oluşturma adına bir müdahale olarak değerlendirilmektedir Bu nedenle özel girişimciliği destekleme için 1924’de kurulan İş Bankası ve Sanayi ve Maadin Bankası oldukça önemli görülmektedir. Ayrıca Teşvik-i Sanayi kanunu da bu konuda atılan önemli bir politik stratejidir (Müftüoğlu, 1997, s.60). Türkiye İş Bankası’nın Ankara’da açtığı İktisadi Bağımsızlık Müzesi’nde girişimciliğin devlet eli ile desteklenmesine ilişkin önemli bilgi ve belgeler yer almaktadır.

2.1.3.2. 1930-1950 arası dönem

Bu dönem ülkede devletçilik ilkelerinin önemli bir biçimde yaşandığı bir dönem aralığı olarak görülmektedir. Bu dönemde özel sektör ve teşebbüslerin eksik kaldığı alanlarda devlet özel sektörel gelişimi için bazı tedbirler almıştır. Beş yıllık sanayi planlar bu zamanda yapılmış ve özel sektörün girişimciliğinde az da olsa bir ilerleme yaşanmıştır. Ancak sermaye, nitelikli işgücünde noksanlıklar ve uluslararası yaşanan sorunlar istenilen girişimcilik faaliyetlerine engel olmuştur (TUGİAD, 1993, s.20). 1940 ve sonrasında savaş ekonomisi uygulanmış ve ticaret kapitalizmi sayesinde oldukça büyük bir şekilde servet birikimleri oluşmuştur (Müftüoğlu, 1997, s.97).

2.1.3.3. 1950-1970 arası dönem

Bu dönem ekonomik alanda liberalleşme ve planlı döneme geçiş olarak ifade edilebilir. Tarım sektörünün ağırlığı yanında alt yapı yatırımlarında da artma yaşanmıştır. Özel teşebbüsün sanayideki oranının % 70’leri bulması önemli bir girişimcilik çalışmasıdır. Planlı ekonomi kapsamında bu dönemde iki tane beş yıllık kalkınma planları oluşturulmuş ve uygulanmaya başlanmıştır. Söz konusu dönemde ticari faaliyetler ve girişimcilikte önemli adımlar atılmış ve girişimciliğin teşvik edilmesi stratejileri geliştirilmiştir. Devletçilik politikaları her ne kadar devam etmiş olsa da devlet özel işbirliği ile önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bunlardan biri olan ithal ikamesine dayalı sanayileşme, tercihli kredi kullanımı, hükümet sözleşmeleri ve döviz kullandırılması bu olayla örnektir (Müftüoğlu vd., 1997, s.13) Yine bu dönemde Dünya Bankası teşviki ile Türkiye Sınai Kalkınma Bankası hayat geçirilmiş ve özel sektöre kredi imkanı tanınmıştır (Eyüboğlu, 2003, s.19).

2.1.3.4. 1970-1980 arası dönem

Bu dönem ithal ikamesi stratejisinin gittikçe yaygınlaşmış olduğu görülmektedir. Özel sektör girişimciliği ve sanayileşme oranları artmıştır. Geleneksel mal üretme amaçları önemli bir hedef haline gelmiştir. Ancak Kıbrıs harekatı ve petrol sorunları gibi ulusal ve diğer sorunlarla birlikte teşvik uygulamalarındaki eksiklikler girişimciliği etkilemiştir (TUGİAD, 1993, s.20).

2.1.3.5. 1980 sonrası dönem

1980 yılı sonrası ithal ikameye dayalı büyüme modeli bırakılarak, dışa açık büyüme modelleri önem kazanmıştır. Sanayi sektöründe istenen gelişmeler yaşanmasa da hizmet sektöründe oldukça önemli girişimler yaşanmaya başlanmıştır. Bu durum uluslararası ilişkilerde iyileşme ile alakalı olarak büyümüştür. Ancak enflasyon kaynaklı ekonomik istikrarsızlık girişimciler için ciddi bir engel oluşturmuştur (TUGİAD, 1993, s.20) Bu dönemde, yeni ekonomik politikalar devreye sokulmuş ve büyüme ve kalkınmada önemli adımlar atılmıştır. Ancak 1990 sonrası bu trend devam etmemiş ekonomik krizler önemli bir sorun halini almıştır (Saçkesen, 2004, s.82).

Günümüzde halen Türkiye’de girişimci sayısı ve girişimcilik faaliyetleri yeterli değildir. Türkiye’de belirli dönemlerde ivme kazanan girişimcilik faaliyetleri uzun soluklu olmayıp, ekonomik şartların belirsizliği ve siyasal durumlar girişimcilik faaliyetlerine engel oluşturmakta ve sistemin işleyişini bozmaktadır. Sermaye kaynaklarındaki yetersizlikler, girişimcilik eğitimlerindeki eksiklikler, girişimcilerin alanı ile ilgili eksik bilgi ve farkındalıkları girişimcilikteki artışları etkilemekte ve istenilen seviyeye ulaşmasını engellemektedir. Ancak son yıllarda girişimcilik kültürünün oluşturulmasında ve desteklenmesinde faaliyetler gösteren birçok ulusal ve uluslararası kuruluş girişimcilik alanında önemli gelişmelerin yaşanmasına yol açmaya başlamıştır (Yıldız, 2006, s.3).

2.1.4. Güncel Verilerle Türkiye’de Girişimciliğin Genel Durumu

Türkiye’de 1980’li yıllardan beri uluslararası pazarlara girmede, teknolojik yoğunluklu ve ihracat temelli girişimcilik çalışmalarında bir artış meydana gelmiştir. Bu çalışmalardaki yükselişlerin en önemli kaynağı Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ)’dir. Başka dünya ülkelerinde olduğu gibi ülkemizde de esnek durumları sayesinde ekonomiye büyük faydalar katan KOBİ’lerin, girişimcilik yönünden değerli bir rolleri oldukları istatistiksel verilerden de anlaşılabilir. “Global Entrepreneurship Monitor 2011 Küresel Rapor Sunumunda” bulunan verilere göre, 18- 65 yaş arasındaki mevcut ve

yeni girişimci miktarlarının toplamını anlatan Toplam Girişimcilik Aktivitesi Türkiye’de 2010’da %8,6 iken, 2011’de %11,9’a yükselmiştir. Bu şekilde Türkiye’deki büyüme odaklı girişimcilik miktarının, verimlilik düşünceli ekonomileri olan ülkeler içerisinde yüksek sıralarda olduğu tespit edilmiştir” (Kaplan, 2012).

İstihdam, iş ve girişimlerle ilgili TÜİK verileri incelendiğinde ‘Girişim Sayıları Faaliyetleri” bulgularına göre, Türkiye’de 2014’de 3.525.431 girişimin faaliyette bulunduğu tespit edilmiştir. Bu girişimlerden yaklaşık üç buçuk milyonu 250’den az personel istihdamı sağlamıştır. Bu verilere göre Türkiye’deki girişimlerin %99,9’u yalnızca personel sayısı ölçüleri ciddiye alındığında KOBİ’dir. Bu KOBİ’lerden yaklaşık olarak 3 milyonu ise Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilen KOSGEB hedef kitlesinde bulunan sektörlerde etkinlikte bulunmaktadır (KOSGEB, 2015).

KOBİ’lerin değişen iş koşullarına ayak uydurması, gelişen teknolojiyi kullanması ve bu değişikliklere göre kendini güncellemesi bulunduğu pazarda ayakta kalabilmesine ve söz sahibi olmasına neden olacaktır. Bu nedenle girişimlerde bilişim teknolojileri kullanımının ne durumda olduğunu tespiti oldukça önemli görülmektedir. Bu noktada yapılan bir girişimde gerekli teknolojilerinin kullanımının araştırıldığı çalışmanın sonuçlarına göre (KSEP, 2015, s.15);

- Bilgisayar kullanma oranı, personel sayısı 10-49 sınırlarında olan işletmelerde %93,5 iken, personel sayısı 50-249 olan işletmelerde %98,3’tür.
- İnternet ağlarına erişme, personel sayısı 10-49 olan işletmelerde %88,5 iken, personel sayısı 50-249 olan girişimlerde %96,1’dir.
- Girişimlerde web sayfası/sitesine sahip olma, personel sayısı 10-49 olan işletmelerde %52,3, personel sayısı 50-249 aralığında olan işletmelerde %73,5’tir.
- Web sitesi üstünden ya da Elektronik Veri Alışverişi (EDI) ile sipariş alma olayı, personel sayısı 10-49 sınırlarında olan işletmelerde %8,1 iken, personel sayısı 50-249 sınırlarında olan girişimlerde %9,3’tür.

2011-2013 KOBİ Strateji Eylem Planı Sonuç Raporu’na göre, Girişimciliğin geliştirilmesine dair faaliyetlerin bir yerde toplanarak stratejiler geliştirilmesini ve bu stratejilerin uygulanmaya başlanmasını sağlamak hedefiyle, yetkili kurum ve kuruluşların temsilciliklerinin oluşturduğu Girişimcilik Konseyi hayata geçirilmiştir. Konsey faaliyetleri içerisinde, 2015 - 2018 aralığındaki zamanları içine alan Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı oluşturulmuştur. Girişimci ve girişimcilik kültürünü daha yaygın hale getirmek için ve

girişimcilerin bir faaliyet planı içerisinde hayat geçirecekleri girişimlerinin başarı seviyelerini yükseltmek gayesiyle “Uygulamalı Girişimcilik Eğitim” leri (UGE) yapılmıştır. Bahsedilen bu dönemde KOSGEB ve işbirliği yaptığı kurumların yaptığı bu eğitimlerde, yaklaşık olarak 274.000 girişimci adayına, girişimde bulunmaya yönelik bilgiler sunulmuştur. Girişimciliği, özellikle teknoloji merkezli girişimciliği özendirerek önlemler çoğaltılmıştır. Potansiyel girişimcilerin faaliyete başlama zamanlarındaki kararsızlıklarını yok etmek için İş Geliştirme Merkezleri’nde (İşGEM) iş ortamı temin edilmesini de kapsayan “başlama dönemi destekleri” verilmiştir. “Avrupa Birliği Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı” dahilinde Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve KOSGEB vasıtasıyla koordine edilen “Seçili Bölgelerde 3 Yeni İşGEM Oluşturulması ve Türkiye’deki İşGEM’ler Arasında Ađ Oluşturulması Projesi”nin birinci ayağında Kastamonu, Malatya ve Tokat’ta oluşturulan İşGEM yerlerinin binaları tamamlanmıştır (KSEP, 2015, s.16).

KOSGEB girişimciliğin artması için birçok program ve çalışma yürütmektedir. Bu programlar çerçevesinde ülkedeki girişimci sayısının artması planlanmaktadır. KOSGEB girişimcilik alanında yaptığı eğitim destekleme faaliyetlerinde bir takım programlar uygulamaktadır. Bu programlarda gerçekleşen ve hedeflenen istatistiksel göstergeler Tablo 2.1’de sunulmuştur.

Performans Göstergeleri	2014*	2016**	2017**	2018**	2019**	2020**
Düzenlenen Uygulamalı Girişimcilik Eğitim Programı sayısı. (Adet)	227	240	255	270	285	300
Yapılan Uygulamalı Girişimcilik Eğitim Programlarını tamamlayarak sertifika almaya hak kazanan girişimci adayı sayısı. (Adet)	6.454	6.500	6.750	7.000	7.500	8.000
Yeni Girişimci Desteği'nden faydalanan işletme sayısı. (Adet)	10.199	10.000	10.200	10.500	10.750	11.000
Eko girişimciliğin özendirilmesine dair uygulamaya alınacak destek programından yararlanan girişimci sayısı (Adet)	-	-	10	10	10	10
Uygulamalı Girişimcilik Eğitim Programı sayısı. (Adet)	30	30	30	30	30	30
Yeni Girişimci Desteği'nden faydalanan özel hedef gruplarında bulunan girişimci sayısı. (Adet)	480	600	600	600	600	600
Girişimciliğin geliştirilmesi gayesiyle özel-kamu sektörleriyle geliştirilen işbirliği sayısı. (Adet)	-	1	1	3	3	3
Girişimcilik portalının hazırlanması.	-	-	+	-	-	-
Yeni Girişimci Desteği'nden faydalanan işletmelerin hayatta kalma oranı. (%)	%83	%85	%85	%85	%85	%85

Not: (*)Gerçekleşmiş, (**)Hedeflenen,

Kaynak: KOSGEB, 2015, s. 61.

Tablo 2.1. KOSGEB girişimcilik eğitim ve destekleme göstergeleri

KOSGEB'in girişim ve girişimcilik için yürüttüğü faaliyetlerden olan uygulamalı girişimcilik eğitim program sayısı 2014 yılında 227 iken 2015 ve sonrası için hedeflenen program sayısında artış öngörülmektedir. Yine bu duruma paralel olarak, eğitim programlarını tamamlayıp sertifika almaya hak kazanan kişi sayısında da iyi bir artış öngörülmektedir. Yeni girişimci desteğinden faydalanan işletme sayısı incelendiğinde ise 2014 yılında 10.199 olarak gerçekleşen bu rakım 2020 yılında 11.000 olarak

hedeflenmektedir. Yeni girişimci desteğinden faydalanan girişimlerin kapanmadan hayatta kalabilme oranları incelendiğinde ise bu oranın 2014 yılında % 83 ile gayet iyi bir oran olduğu değerlendirilmektedir. 2020 yılında hedeflenen oran ise % 85'tir (Bkz. Tablo 1).

2.1.5. Girişimciliğin Geliştirilmesine Yönelik Kuruluşlar

Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye'de girişimci potansiyeli çok yüksektir. Bu konu ise pek çok bilim insanı tarafından kabul edilmiştir. Türkiye'de üniversitede eğitim alan her öğrenciye bir girişimci aday olarak bakılmaktadır. Bu nedenle Türkiye'de yaşayan üniversite öğrencilerinin yaşadıkları çevrede girişimcilik potansiyellerinin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu nedenle ülkemizde girişimcilik eğitime yönelik yeni müfredatlar düzenlenmektedir (Titiz, 1999, s. 45).

Türkiye'de girişimciliğin gelişmesi için aile içinde ve eğitim kurumlarında girişimcilik eğitime ihtiyaç bulunmaktadır. Girişimcilik konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle devlette girişimcilik eğitimlerine özendirici çalışmalar yapmaktadır. Global Girişimcilik Platformu'nun 38 ülkede yapmış olduğu araştırmaya göre; Şili, Kolombiya ve Finlandiya gibi yerlerde girişimcilik alanında eğitimlerin düzenlenme oranı %40 iken; Türkiye'de bu oranın %6 olduğu belirlenmiştir (Global Entrepreneurship Monitor [GEM], 2008).

Girişimciliğin teşvik edilmesi için ülkelerde birçok çalışmalar yapılmaktadır. Bunlar girişimciliğin teşvik edilmesi, girişimciliğin desteklenmesi ve işsizlikle mücadelenin artırılması için geliştirilen politikalardır. Girişimcilikle ilgili politikalarda öngörülen programlar incelendiğinde kapsamlı oldukları görülmektedir. Bu programlar; kendisi için çalışma programları, küçük işletmeleri geliştirmek için programlar veya mikro geliştirme yardımları gibi farklı isimler altında yapılmaktadır. Devletin istihdam oluşturma faaliyetlerini yürüttüğü ofisler ya da ilgili kurumlar, istihdam imkanı sağlayamadıkları kişilerin bir kısmına girişimlerde bulunabilmeleri için çeşitli destekler sunmaktadırlar. (Özşuca, 2003, s.144).

Girişimcilik üzerine yapılmış çalışmalar işsizliği direkt çözücü çözüm önerisi olarak görülmemektedir. Tamamen tamamlayıcı birer program olarak açıklanmaktadır. Girişimcilik programları incelendiğinde bu programlar içinde; eğitim, danışmanlık programları ve mali teşvik gibi uygulamalar yer almaktadır. Özellikle bu programlar içinde kendi işini kurmak isteyen girişimcilere eğitim, kredi ve danışmanlık hizmetleri verilmekte ve bu girişimciler desteklenmektedirler. Girişimcilik programları sayesinde hayata geçirilen

girişimler hayatta kalmayıp kapanmış olsalar bile, girişim adaylarının bu şekilde kazandıkları ticari tecrübe ile ileride farklı iş sektörlerine geçiş yaptıkları belirlenmektedir. Bu doğrultuda başka aktif istihdam programlarından maddi olarak daha avantajlı olan girişimcilik programları önemli bir alternatif olarak değerlendirilebilir. Fakat kaynakların israf edilmesini engellemek adına da girişim adaylarının belirlenmesinde program yapılması bile gerçekten girişimde bulunacak ve işletmelerini hayata geçirecek pozisyonda olanları tespit edebilecek teknikler bulmak gerekmektedir. Bununla birlikte girişimci adaylarının oluşturacakları faaliyetlere ait planların dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi gerekmektedir (Biçerli, 2004, s.120).

Türkiye’de girişimcilik programları işsizlikle mücadelede büyük bir çoğunlukla kullanılmaktadır. Girişimcilik programları işsizlikle mücadele için bir politika aracı olarak görülmektedir. Girişimcilik programlarındaki temel amaç; başarılı bir girişimci olacak kişiye finansal ve beşeri sermaye sağlanarak iş kurması amaçlanmaktadır. Bu fonlar faydalı bir şekilde kullanılarak işsizliğin azaltılması planlanmaktadır. Bu nedenle iş kurmak isteyen işsizlere; finansal danışmanlık, banka ile gelişen ilişkilerinde yardım, üretim ve idare yöntemleri hakkında eğitim, kanunlar konusunda bilgiler sunmak gibi hizmetler verilebilmektedir (Biçerli, 2009, s.504).

Bu doğrultuda, Türkiye’de girişimciliğin geliştirilmesi için faaliyetler, 1980’li yıllardan beri ciddi şekilde uygulanmaya başlanmıştır. 1990’larda önemli bir ivme kazanarak, 2000’li yıllar ve sonrasında ise desteklerin ve destek veren organizasyon/kuruluşların miktarında ciddi artışlar görülmüştür. Özellikle son zamanlarda Kalkınma Bakanlığı’nın kalkınma planları ve orta vadeli programları, KOSGEB Strateji planları, Bilim ve Sanayi Bakanlığı Türk Sanayi Stratejisi belgeleri incelendiğinde girişimciliğin gelişmesi için önemli hedef ve planların yapıldığı, stratejilerin belirlendiği tespit edilmiştir. Bunlardan bazı örnekler verilecek olursa (Sönmez ve Toksoy, 2014, s.47-48);

- Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda (2007-2013) işletmelerin ve KOBİ’lerin rekabet edebilirliğini yükseltmek ve farklı pazarlara ulaşmalarını sağlamak için, iş oluşturma ve iş geliştirme süreçlerinde eğitim ve danışmanlık hizmeti sunulması hususunun gündemde tutulması, teknoloji geliştirmek hedefli girişimlerinin önündeki engellerin kaldırılması için risk sermayesi ve benzer tekniklerin çoğaltılması,

- Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) girişimciliğin eğitim müfredatlarında bulunan konular içine dahil edilmesi ve genç yaşlarda girişimcilik kültürünün kazandırılması, üniversite-sanayi işbirlikçiliğinin girişimciliği artırıcı yönde de tercih edilmesi, öğretim görevlileri ve öğrencilerin Araştırma- Geliştirme ve girişimcilik çalışmalarının desteklenerek, yalnızca sanayi, hizmetler, ticaret alanlarında değil tarımda da girişimciliğin yaygınlaştırılmasının sağlanması,

- Sivil Toplum Organizasyonları ile beraber eğitimlerin yapılmasının hazırlıklarının gerçekleştirilmesi,

- Orta Vadeli Program (2013-2015) kapsamında yenilik tabanlı girişimcilik destek sistemlerinin geliştirilmesi ve girişimciliği geliştiren kümelenme yapılarının desteklenmesi,

- Orta Vadeli Program (2014-2016) kapsamında girişimcilerin maddi kaynaklara ulaşmalarının önünün açılması,

- Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 (Avrupa Üyeliğine Doğru) Eylem Planı'nda sanayi alanında girişimciliğin artırılmasına dair eğitim ve teşviklerin sunulacağı ifade edilmesi,

- KOSGEB, (2011-2013) KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında girişimciliğin bütün halka yayılımının gerçekleşmesi için faaliyetlerin yapılmasının belirtilmesi, girişimcilik kültürünü artırmak ve başarı elde edecek yeni girişimlerin oluşturulmasının desteklenmesinin hedeflendiği politikalara rehberlik yapmak ve kültürü artırmak için faaliyetlerde bulunulması gibi çalışmalarla, Türkiye'de girişimcilik ve girişimciler desteklenmeye çalışılmaktadır.

Girişimciliği geliştirme konusunda dünyada ve bölgesel olarak etkinliklerde bulunan ve girişim ve girişimcilere destek sağlayan çok sayıda kurum ve kuruluş bulunmaktadır. Yurtdışı kurumlar arasında Türkiye'de girişimciliği geliştirmeye dair çalışmalar yürütenler ile doğrudan doğruya Türk kaynaklı kurum ve kuruluşlar arasında öne çıkanlar aşağıda sıralanmıştır (Öktem vd., 2007, s.53; Propars Blog, 2019);

- KOSGEB ve KOSGEB'in Genel Kurulu'nu Oluşturmaları açısından TOBB, TESK, TOSYÖV, TÜBİTAK, MPM
- Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri Ağı (ABİGEM)
- Avrupa Yatırım Bankası (EIB)
- Avrupa Bilgi Merkezi (EIC)

- Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı (UNIDO)
- Uluslararası KOBİ Ağı (INSME)
- EUREKA (Avrupa Araştırma Ve Koordinasyon Ajansı)- Türkiye
- TTGV: Türkiye’de girişimciliğin geliştirilmesine dair teknolojik destekler vermektedir.
- Türkiye Kalkınma Bankası, Halkbank, Kredi Garanti Fonu İşletme, Araştırma A.Ş KOBİ A.Ş. : Girişimcilere finansal destek sunmaktadır.
- MEK-SA Vakfı: Kadın girişimcilerin geliştirilmesi kapsamında çalışmalar yürütmektedir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına bağlıdır.
- Girişimcilik Konseyi Ve Girişimcilik Ağı: Girişimciliğin internet ortamında gelişimi ve geniş bir kesime duyurma amaçlı faaliyet yürütmektedir.
- İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM)
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkezi Birliği (TESKOMB)
- Türk Eximbank
- Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (TSKB)
- Türkiye Grameen Mikrofinans Programı (TGMP)
- Kalkınma Ajansları
- İŞKUR
- Üniversite Girişimci Destekleme Programları

Türkiye’de Ulusal Ajans gençlerin girişimcilik eğitimi almaları, bu yolla işsizliğin ve dezavantajlılığın azaltılması konularında önemli destekler sağlayan bir başka kuruluştur. Erasmus KA2 gençlik ve KA2 okul eğitimi programları girişimcilik konularında farklı AB üyesi ülkelerin deneyimlerini inovatif yöntemlerle Türkiye’de aktarmak noktasında imkanlar sunmaktadır.

2.2. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ’lerin) Tanımı, Özellikleri ve Önemi

Günümüz dünyasının tüm toplumlarında Küçük ve Orta büyüklükteki İşletmeler, ekonomilerin temel yapıtaşı halini almıştır. KOBİ’lerin üretim alanında, istihdam oluşturmada yatırım yapmada, ihracatın çoğalmasında ve sağlanan kredi ve vergiler içerisindeki payları düşünüldüğünde iktisadi kalkınma için ne kadar önemli bir rollerinin olduğu görülmektedir (Güler, 2017, s.3). Bunun yanında KOBİ’lerin ekonomik faaliyetlerde

istihdam artırıcı ve ekonomik dengesizlikleri engelleyici işlevlerinin yanında yatırımların, üretim ve verimliliğin çoğalmasına büyük katkılar sağlaması oldukça önemli bir durumdur (KOSGEB, 2011).

2.2.1. Dünyada KOBİ Tanımları

KOBİ'lerin dünyada kabul edilmiş standart bir tanımı yoktur. Ülkelerin KOBİ'ler konusunda büyüklük ölçüt anlayışlarının farklılığı veya değişen koşullarla birlikte değişikliği gidilmesinin yanında tanımlarda kullanılan ölçütlerin farklı olması da KOBİ tanımlamalarının ülkeden ülkeye farklılık göstermesine sebep oluşturmuştur (Güler, 2017, s.4).

KOBİ'leri tanımlamada nicel ve nitel olarak iki ölçütün kullanılmaktadır (Koçel, 1993, s. 8). Zamanımızda neredeyse bütün toplumlarda tercih edilen KOBİ kavramının belirttiği ölçülebilir büyüklük, ülkelerin ekonomik ve sosyal durumuna, sanayileşme düzeyine, zamana, pazar büyüklüğüne ve kullanılan üretim tekniğine göre farklılıklar bulunmaktadır. Gelişmiş toplumlar, KOBİ tanımlamalarında çalışan sayısı, toplam satışlar, aktif toplamı, pazar payı ve ortaklık sistemindeki özerklik seviyesi gibi ölçütlerin birini veya bazılarını bir arada kullanabilmektedirler. KOBİ'ler, genel anlamda belirli bir sayının altında personeli olan ve bağımsız ekonomik birim şeklinde belirtilmektedir (Müslümov, 2002, s.5)

KOBİ tanımlarında kullanılan niceliksel kriterler, ülkelerin ve sektörün sosyo-ekonomik pozisyonlarına göre farklılık göstermesi ile birlikte, girişimlerin ölçülebilir büyüklüklerini anlatır ve karşılaştırma yapılmasına imkan sağlar. Literatürdeki KOBİ tanımlamaları ve işletmelerin gruplandırılması incelediğinde tercih edilen ölçütlerde temel unsurun çalışan sayısı, yıllık ciro ve bilanço olması nedeniyle KOBİ tanımlarında nicel kriterlerin daha belirleyici olduğu anlaşılmaktadır (Koçel, 1993, s. 9).

2.2.1.1. Avrupa Birliği'nde KOBİ tanımı

KOBİ'ler Avrupa ekonomisi ve kalkınması için oldukça önemli işletmelerdir. Avrupa'daki girişimlerin % 99,8'ini KOBİ'lerden meydana gelmektedir. Avrupa Birliği'nin KOBİ' lere destek ve teşvik sunan programları için KOBİ'lerin tanımlanması büyük önem teşkil etmektedir. AB ekonomisinde büyük işletmelerin sadece % 0,2'lik bir payı bulunmaktadır. % 99,8'lik KOBİ oranı içerisinde AB ekonomisinin asıl devleri olan mikro ölçekli girişimlerin payı ise % 91,5'tir. Mikro İşletmelerin tüm işletmeler içerisinde ekonomiye sağladığı % 90'dan fazla katkının dışında işgücünün de yaklaşık olarak % 30'unu istihdam etmekte ve katma değer % 20 kadarını da üretmektedirler. Kendi girişimi

sonucunda işlerini yapanlar, Avrupa içinde tüm istihdamın % 16'sını meydana getirmektedir. Son zamanlarda mikro işletmelerin inşaat, ulaştırma ve iletişim alanlarında da çok fazla sayıda yeni girişimler oluşturdukları görülmektedir (Avrupa Komisyonu, 2019).

75 milyon insana istihdam olanağı sağlayan Avrupa KOBİ'leri; 23 milyona yakın girişimi, özel sektör iş imkanının % 67'sini, metal malzeme imalatı, tekstil, inşaat ve mobilya gibi bir çok sanayi sahasında istihdamın % 80'inden daha çoğunu bünyesinde barındırmaktadır. Bu rakamlar, AB'de KOBİ'lerin büyüklüğünü, rolünü ve destekleme mekanizmalarının be derece gerekli olduğunu sağlıklı bir biçimde ifade etmektedir. Avrupa Komisyonu KOBİ'leri; Avrupa'da iktisadi büyüme, yenileşme, faaliyet oluşturma ve sosyal uyum anahtarı olarak değerlendirmektedir (Avrupa Komisyonu, 2019, <http://ec.europa.eu/growth/>).

	Tanım Kriteri	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta Ölçekli İşletme
AB	Personel Sayısı	≤9	10–49	50–249
	Yıllık Ciro (Milyon Avro)	≤ 2	≤ 10	≤ 50
	Yıllık Bilanço (Milyon Avro)	≤ 2	≤ 10	≤ 43

Kaynak: Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararı 2003/361; Akt. KSEP, 2015, s. 10

Tablo 2.2. Avrupa Birliği'nde KOBİ tanımı

2.2.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde KOBİ tanımı

Amerika Birleşik Devletleri'nde Küçük ve Orta ölçekli İşletmelerin resmi otoriterlerce standartlaşmış bir tanımı bulunmamaktadır. Amerika'da tanımlamada tercih edilen nicel kriterler ise personel sayısı veya satış bilançolarıdır. Amerika'da küçük girişimlere her çeşit bilgi ve ekonomik desteği sunan federal bir yapı olan Small Business Administration (SBA) Büyüklük Standartları Bürosu tanımına göre küçük işletme ölçüsü, imalat sektöründe çalışan sayısı (500-1500 kişi), toptancı kuruluşlarında çalışan sayısı ve satış cirosu (500'e kadar çalışan ve 25 Milyon Dolar Satış/yıl), perakendeciler ve hizmet işletmeleri için de yıllık satış cirosu (3-13 Milyon Dolar Satış/yıl) ölçüt olarak değerlendirilmektedir (Solmaz, 2014, s.9).

Ölçek	Çalışan Kişi Sayısı
Küçük İşletmeler	1-499
Orta İşletmeler	500-1499
Büyük İşletmeler	1500 Kişiden Fazla

Kaynak: Akgemci, T. (2001). KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, s. 12,

Tablo 2.3. ABD’de KOBİ tanımı

2.2.1.3. OECD’ye Göre KOBİ tanımı

- Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı’nın (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) küçük ve orta dereceli işletme hususunda yaptığı gruplandırmada, yalnızca işyerlerinde çalıştırılan işgören sayısı esas alınmaktadır. OECD’ye göre;
- 1-19 çalışan bulunduran çok küçük ölçekli işletmeler,
- 20-99 çalışan bulunduran küçük ölçekli işletmeler,
- 100-250 çalışan bulunduran orta ölçekli işletmeler,
- 250 çalışandan fazla bulunduran büyük ölçekli işletmeler şeklinde değerlendirilmektedir (Solmaz, 2014, s.9).

2.2.2. Türkiye’de KOBİ Tanımları

Türkiye’de 2005’lere kadar geliştirilmiş ortak bir KOBİ tanımlamasının yapılmaması sebebi ile her kurum/kuruluş (KOSGEB, İhracat Geliştirme Merkezi, Halk Bank, vb.) kendilerinin tespit ettiği ölçütler kapsamında KOBİ tanımını yapmaktaydı. Ancak KOBİ tanımlarındaki bu değişiklikler, işletmeler yönünden hem yurtiçinde hem de yurtdışı pazarlarda olumsuz durumlara sebebiyet vermiştir. Bu doğrultuda, 18 Kasım 2005 tarih ve 25997 sayılı karar ile yayımlanarak ve 18 Mayıs 2006’da yürürlükte olan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” ile KOBİ’lerin adlandırılmasında Avrupa Birliği’ndeki ölçütlerde bulunan personel sayısı, bilanço ve satış ciroları ile oluşturulan tanımlama kullanılır hale gelmiştir. Böylece bütün organizasyonlar ve kurumlar için ortak bir tanım oluşturulmuş ve KOBİ sınıfına giren girişimlerin sınırları belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre; personel miktarı 250’den az ve yıllık net satış cirosu veya satış bilançosu 25 milyon TL’yi geçemeyen işyerleri KOBİ

sınıfında tanımlanamamaktadır. Sermayesinin veya oy haklarının %25'inden daha fazlasının devletin kontrolü içinde bulunan işletmelerde ise bu rakamların içerisinde bulunsalar bile KOBİ olarak değerlendirilmemektedirler (KOSGEB, 2011, s.24).

Ancak bu yönetmelik uzun soluklu olmamış ve 4 Kasım 2012 tarihinde KOBİ'lerin tanımı ve nitelikleri ve sınıflandırılmasında değişikliğe gidileceğini belirten 28457 sayılı yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre, daha önceden 250 çalışandan az personel bulunduran ve yıllık net satış cirosu veya mali bilançosu 25 milyon Türk Lirasının üstünde olmayan ve ilgili Yönetmelik'te mikro, küçük ve orta ölçekli işletme biçiminde gruplandırılan ekonomik birimler olarak yapılan KOBİ tanımı; 250 personelden az çalışan bulunduran ve yıllık net satış cirosu ya da mali bilançosundan birinin 40 milyon Türk Lirasının üstünde olmayan ve ilgili Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme biçiminde sınıflandırılan birimler veya girişimler şeklinde değiştirilmiştir. Bu doğrultuda yapılan değişiklik sayesinde daha çok işletmenin kamusal desteklerden yararlanması amaçlanmıştır (KOSGEB, 2015).

18 Kasım 2005 tarihli yönetmelik ile 04/11/2012 tarihli ve 28457 sayılı değişiklik yapılan yönetmelik Tablo 2.4 ve Tablo 2.5'te kıyaslanarak gösterilmiştir. (18/11/2005 ve 04/11/2012 tarihli Resmi Gazeteler)

Eski Yönetmelik	Yeni Yönetmelik
<p>a) İşletme: Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, bir finansal faaliyette bulunan birimleri,</p> <p>b) Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): İkiyüzelli kişiden az yıllık personel istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ve kısaca "KOBİ" olarak adlandırılan ekonomik birimleri,</p>	<p>a) İşletme: Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup bir finansal faaliyette bulunan birimleri veya girişimleri,</p> <p>b) Küçük ve orta büyüklükte işletme (KOBİ): İkiyüzelli kişiden az yıllık personel istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasını aşmayan ve bu Yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri veya girişimleri</p>

Tablo 2.4. Yönetmeliklerdeki KOBİ tanım farklılığı

Eski Yönetmelik	Yeni Yönetmelik
<p>KOBİ'ler aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.</p> <p>a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık personel bulunduran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu bir milyon Yeni Türk Lirasının üstünde olmayan çok küçük ölçekli işletmeler,</p> <p>b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık personel bulunduran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu beş milyon Yeni Türk Lirasının üstünde olmayan işletmeler,</p> <p>c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık personel bulunduran ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu yirmibeş milyon Yeni Türk Lirasının üstünde olmayan işletmeler.</p>	<p>KOBİ'ler aşağıdaki gibi sınıflandırılmıştır.</p> <p>a) Mikro işletme: On kişiden az yıllık personel bulunduran ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri bir milyon Türk Lirasının üstünde olmayan işletmeler.</p> <p>b) Küçük işletme: Elli kişiden az yıllık personel bulunduran ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri sekiz milyon Türk Lirasının üstünde olmayan işletmeler.</p> <p>c) Orta büyüklükteki işletme: İkiyüzelli kişiden az yıllık personel bulunduran ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri kırk milyon Türk Lirasının üstünde olmayan işletmeler.</p>

Kaynak: 18/11/2005 ve 04/11/2012 tarihli Resmi Gazeteler

Tablo 2.5. Yönetmelikteki KOBİ'lerin sınıflandırma farklılığı

Genel olarak, 4 Kasım 2012'de yapılan düzenlemeyle, 250 kişiden az yıllık personel bulunduran ve yıllık net satış hasılatı veya mali bilançosundan herhangi biri 40 milyon Türk Lirasının üstünde olmayan ekonomik birimler ve girişimler KOBİ tanımının içine ilave edilmiş ve bağlı ve hakim girişim tanımı ile ilgili açıklama getirilmiştir. KOBİ tanımının genişlemesi ile beraber daha fazla KOBİ devlet desteklerinden faydalanması hedeflenmiştir.

Özetle Ulusal KOBİ sınıflandırmaları ve yapılan tanımları Tablo 2.6'da yer almaktadır.

Ölçek	Çalışan sayısı		Yıllık Ciro (TL)		Yıllık Bilanço (TL)
Mikro İşletme	< 10	ve	≤ 1 Milyon	veya	≤ 1 Milyon
Küçük İşletme	10-49		≤ 8 Milyon		≤ 8 Milyon
Orta Büyüklükteki İşletme	50-249		≤ 40 Milyon		≤ 40 Milyon

Kaynak: 4 Kasım 2012 tarihli ve 28457 sayılı Resmi Gazete

Tablo 2.6. Ulusal KOBİ tanımı

Ayrıca söz konusu yönetmeliğe göre KOBİ sınıfına alınırken ciddiye alınan ölçütlerden herhangi birini, birbirlerini takip eden iki hesap döneminde de kayıp edip gerçekleştiremeyen ve aşan girişimler sınıf değiştirmiş olur veya KOBİ statüsünü kaybeder maddesine, “hesapların kapanış zamanlarındaki veriler esas alınarak sınıf değiştirme veya KOBİ statüsünü kayıp etme tarihleri, verilerin temini süresine bağlı olarak destek veren kurumlar vasıtasıyla farklı olabilmektedir” fıkrası eklenmiştir (04/11/2012 tarih ve 28457 No’lu Resmi Gazete).

Türkiye’de yapılan değişikliklerle birlikte standart bir KOBİ tanımının olması, daha çok kamu teşviklerinden faydalanıp, kredi olanaklarını kullanmak ve danışmanlık şirketlerinden destek alarak protokoller oluşturabilmeyi sağlamaktadır. Bu noktada kamu açısından da her çeşit girişimin geliştirilmesi ve desteklenmesine dair politikaların oluşturulmasında da KOBİ tanımlarının önemli bir yeri bulunmaktadır (Erdoğan, Develioğlu ve Büyük, 2006, s.12-13).

Türkiye’de bir takım kurum ve organizasyonlarının yaptığı KOBİ tanımlamaları;

- **KOSGEB Tanımı:** 1990 tarihinde çalışmaya başlayan 3624 sayılı KOSGEB kuruluş kanuna göre 1–50 çalışan bulunduran imalat sanayi işletmeleri “küçük ölçekli”, 51–250 çalışan bulunduran imalat sanayi işletmeleri “orta ölçekli” olarak ifade edilmiştir (Bayülken Ve Kütükoğlu, 2012, s.3).

- **Türk Eximbank (Türkiye İhracat Kredi Bankası A.Ş.) Tanımı:** KOBİ’ler, Avrupa Yatırım Bankası (AYB) kriterlerine paralel şekilde kanuni vasfı her ne olursa olsun, bir veya birden daha çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, küçük ölçekli girişimler 250’den ve orta ölçekli girişimler ise 3000’den az personeli olan özerk yapılardır. Bu birimlerin bağımsız olarak görülmesi için sermayesinin % 25’i ve daha çoğu farklı bir şirkete/ organizasyona ait olmamalı ya da sermayesinin % 25’i veya daha çoğu farklı bir şirkete/organizasyona ait ise, birimin toplam personel miktarı ifade edilen çerçevede bulunmalıdır (<https://www.eximbank.gov.tr/TR,441/genel-bilgi.html>).

- **Hazine Müsteşarlığı Tanımı:** İmalat sektöründe çalışmakta olan ve kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina haricinde net sabit yatırım miktarı 950.bin Türk Lira’sının üstünde olmayan; 1-9 personel bulunduran birimler “çok küçük ölçekli”, 10-49 işçi persoenl bulunduranlar “küçük ölçekli”, 50-250 personel bulunduran ekonomik birimler ise “orta ölçekli” olarak ifade edilmiştir (Bayülken ve Kütükoğlu, 2012, s.4). Bağımsızlık ölçütü ise Türk Eximbank sermaye ölçütleri ile aynı biçimde açıklanmıştır.

2.2.3. KOBİ'lerin Gelişim Süreci ve Özellikleri

Sanayi devriminden önce KOBİ'lerin ülke ekonomisinde yeri ve önemi oldukça büyük iken küreselleşme ile bu durumda bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Dünya pazarlarının genişlemesi ve yakınlaşması ile başlayan hem yurtdışı hem de yurtiçi ekonomik sistemlerdeki tüm değişimler mikro ekonomik seviyede girişimlerin yapılarını etkilemiştir. 1970 yıllarına kadar KOBİ'ler kitle üretim düşüncesinin çok olduğu toplumlarda yeterli derecede ilgi görmeseler de daha sonra gelişmiş toplumlarda meydana gelen durulma ve krizlerin büyük işletmelerin küçülmesine ve iflasına neden olması ile KOBİ'lere tekrardan önem atfedilmeye başlanmıştır (Maden, 2012, s.23).

1970 senesinden daha önce büyük ölçekli işletmeler, ölçek finansman avantajı, kalite maliyetli üretim olanağı, ileri teknolojiyi barındırmaları ve iktisadi yönden güçlü yapıları sayesinde, küçük dereceli işletmelere göre daha çok rekabetçi olarak değerlendirilmekteydiler. O zamanda bütün iktidar politikaları büyük işletmeler ekseninde yoğunluk kazanmışlardı (Güler, 2017, s.11).

1970 sonrası büyük ölçekli işletmelere dair geliştirilen politikaların istenen domino etkisini oluşturmadığı tespit edilmiş ve bazı sorunlarında beraberinde getirdiği görülmüştür. Öncelikle büyük işletmelerin daha çok güçlenmesi sağlıklı rekabet ortamının azalmasına ve küçük işletmelerin pazarda ayakta kalmasını zora sokmuştur. Ayrıca büyük işletmelerin esnek olmayan yapısı yüzünden değişen piyasa şartlarına ve gereksinimlerine entegre olamamaları gibi durumlar ülke politikalarının ekseninin KOBİ'lere doğru kaymasını sağlamıştır (Güler, 2017, s.11).

KOBİ'ler Türkiye'de ekonomik açıdan varlıklarını hep sürdürmekle beraber, önem kazanmaya başladığı yıllar 1980'lerde başlamıştır. Geçmiş dönemlere bakıldığında, küçük ve orta işletmelerin 1950'ye kadar genellikle durgun bir tarzda oldukları, müşterilerin isteklerine ancak karşılık verebildikleri tespit edilmiştir. Yine bu dönemi takip eden uzunca bir süreçte ise, bu işletmeleri büyütecek ve güçlendirecek derecede politikalar yapılamamıştır. Ancak, bu durum 1980 yıllarından daha sonra, AB'ye uyum paketlerinin hazırlanmaya başlaması ile değişmiştir. Aslında, KOBİ'lerin küreselleşen ekonomilerde ve rekabet ortamlarında ne derece büyük öneme sahip oldukları fark edilmiştir (Özdemir vd., 2007, s.178).

Türkiye'de 2001 finansal krizleri ile gerçekleşen devalüasyon sonucunda Türk parasının büyük değer kaybına uğraması KOBİ'leri ciddi biçimde zora sokmuştur. Bu

durumdan özellikle KOBİ'ler aşırı etkilenmiştir. Bu olayların yaşanmasındaki en büyük etkenler, krizle birlikte ithal ürün fiyatlarının artması, ülke içi harcamaların düşerek taleplerin azalması ve dövizdeki artışlardır (Devlet Planlama Teşkilatı, 2001, s. 203). Ancak her krizin bir fırsata çevrilebileceği düşüncesiyle Türkiye, 2001 yılından sonra gerçekleştirmeye başladığı istikrar çalışmaları ve reformlar sayesinde ekonomimizde önemli bir değişim süreci hayata geçirilmiştir. Bu dönemde, tasarruf ağırlıklı, maliye ve gelir programları uygulanmış, makro ekonomik rakamları iyiye yükseltecek ve iktisadi açıdan etkili, esnek ve verimli bir sisteme dönüşmesine katkı sağlayacak yapısal reformlar hayat bulmuştur. Bu doğrultuda devlet mali yapısının etkinliğinin oluşturulması, mali açıdan güçlenme ve özel teşebbüslerin ekonomideki payının çoğaltılması yönünde gerekli çalışmalar gerçekleştirilmiştir (Yüksel, 2011, s.10).

KOBİ'lerin ülke iktisadi yapısına ve sosyal tarzı ile uyumlu birimler olmaları sebebiyle, geçmişte olduğu gibi, bugün ve ilerisinde de ekonomik yapıdaki rollerini ve paylarını muhafaza etmeye hatta artırmaya devam edecekleri gözlenmektedir. Fakat bu ekonomik birimlerin önemine vurgu yapmak demek büyük ölçekli işletmelerin önemini reddetmek demek değildir. Hatta tam tersi KOBİ'lerin ayakta kalması ve belirli iş sektörlerinde büyük işletmelerin olması ve gelişimleri doğal ve önemli bir zorunluluktur (Erdoğan, 2011, s.137).

Üretkenliği fazla ve dışa dönük bir KOBİ yapılanmasının oluşturulabilmesi ülkemiz için oldukça gerekli bir kalkınma sürücüsüdür. Verimli bir KOBİ yapısı yalnızca hızlı biçimlerde yükselen istihdam imkanları sağlamakla ve bölgesel gelişmeleri desteklemekle kalmaz, aynı anda yaşanan dünya finansal krizinde olduğu gibi ekonominin gelecekteki yaşayacağı şoklara karşı dayanıklı olmasını sağlayacaktır (Dünya Bankası, 2010, s.86).

Sürekli değişmekte olan ekonomik sistemler ile büyük işletmelerin gözde olduğu zamanlardan sonra KOBİ'lerin girişimcilik kültürünü geliştirme, rekabet ortamını sağlıklı hale getirme, istihdam oluşturmadaki payları ve yenilikçi trendleri ile hükümetlerin strateji ve politik çalışmalarında yerlerini daha çok almaya başladıkları görülmektedir. Bu ekonomik birimlerin değer kazanması tüm ülkelerde fark edilmiş ve ülkeler nezdinde kalkınmanın belkemiği olan bu girişimler yenilikçilik ve rekabetçilik yapısının simgesi haline dönüşmüştür (Yüksel, 2011, s.7-8).

KOBİ'ler toplumların ekonomik göstergelerinde, serbest piyasa ekonomisinin gelişmesine ve çoğalan rekabet şartlarına adaptasyonda büyük fayda sağlamışlardır. Toplumların ekonomik durumlarında yaşanan değişimler ve bu olaylar neticesinde

gerçekleşen yenilikler doğrultusunda KOBİ'ler sadece yeni trendlere entegre olarak ekonomik etkinliklerini devam ettirebilir. Bu durum onların küresel pazarda ayakta kalabilmeleri açısından gereklidir. Nitekim bu ekonomik birimlerin esnek üretim anlayışları ve değişen teknolojik şartlara hızlı bir biçimde adaptasyon geliştirme özellikleri ile ülkelerin vazgeçilemeyen yapıtaşlarına dönüşmesine neden olmuştur (Şeker, Doğan ve Elitaş, 2016, s.216-217).

Aslında küçük ve büyük dereceli işletmelerin rekabet açısından en belirgin stratejilerinden biri yenilikçi tarzlarıdır. Bilişim teknolojilerini takip edebilme yetileri ve bunun paralelinde bu yenilikçi tarzlarını ürün oluşturmada kullanmaları ve her daim yenilikçi gayretleri KOBİ'lerin verimliliklerinin yükselmesinde önemli bir faktördür. Ayrıca KOBİ'ler büyük işletmelerin oluşturduğu ürünlerden de üreterek, sağlıklı bir rekabet alanı geliştirmekle ekonomiye önemli dinamizm sağlama ve canlanmaya neden olmaktadır. KOBİ'ler büyük işletmeler için yalnızca rekabet alanı oluşturmakla kalmamakta aynı zamanda onların ihtiyacı olan mal ve hizmet üretimi ile üretim aşamalarının tamamlanmasını sağlamaktadır (Arslan, 2015, s. 11). KOBİ'ler bu şekilde de büyük firmaların da gelişmesini sağlayarak Türkiye'nin kalkınmasında lokomotif rol oynamaktadırlar.

Ayrıca tüm bahsedilenlere ilave olarak, KOBİ'lerin temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir (Güler, 2017, s.14);

- Düşük yatırım maliyetleri ile yüksek istihdam olanağı sunarlar,
- Düşük yatırım oranları ile yüksek üretim ve mal ve hizmette çeşitlilik oluştururlar,
- Büyük dereceli işletmelerin üretim süreçlerinin tamamlayıcısı ve lokomotifi pozisyonundadırlar,
- Gelir dağılımında eşitlik sağlayarak, sermayenin tabana yayılmasını gerçekleştirirler,
- Bölgelerin birbiri içinde farklılaşmasını düşürerek dengeli bir gelişme ve ilerlemeye katkı oluştururlar,
- İsteklerin değişmesine ve çeşitlenmesine karşı bu duruma daha kolay adapte olurlar,
- Teknolojik değişiklikleri hayat geçirme hususunda daha esnek yapıları vardır,
- Esnek sistemleri ile finansal krizlerin şoklarından daha kolay kurtulurlar,
- Kişisel tasarrufları, teşvik ederler artmasına ve yönlenmesine yardımcı olurlar,

- Liberal ekonominin ve modern toplulukların vazgeçilmez taşlarıdır,
- Beşeri ve politik mekanizmaların denge oluşturan öğeleridir.

2.2.4. KOBİ Destek Sistemi

KOBİ'lere sağlanan teşviklerde faaliyet yürüten kurumlar (TOBB KOBİ bilgi sistemi teşvikler, 2019);

- Ticaret Bakanlığı
- Kültür Ve Turizm Bakanlığı
- Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı
- İŞKUR
- Gelir İdaresi Başkanlığı
- KOBİ'lerin bağlı buldukları iki ana meslek kuruluşu vardır. Bunlar;
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu'na (TESK)
- Türkiye'de KOBİ'lere finansman yardımında bulunan kurum ve organizasyonlar;
- Kredi Garanti Fonu A.Ş. (KGF),
- Banka Kredileri
- Halk Bankası
- Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı
- T.C. Ziraat Bankası Anonim Şirketi
- Dünya Bankası
- Avrupa Yatırım Bankası
- Türkiye Kalkınma Bankası
- Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi (Türk Eximbank)
- Risk Sermaye Şirketleri,
- Leasing Şirketleri

- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği (TESKOMB)
- Girişim Sermaye Şirketleri
- Faktoring Şirketler
- KOBİ Girişim Sermayesi Yatırım A.Ş. ve diğer kuruluşlardır.

KOBİ'lerin gelişmesi ve haklarının muhafaza edilmesi amacıyla kurulmuş çok sayıda vakıf ve dernek vardır. Bunlar;

- Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Derneği (KOBİDER)
- Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayii Destekleme Vakfı (MEKSA)
- Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV)

KOBİ'lere finansman dışında eğitim, danışmanlık ve diğer konularda yardımcı olan kurum ve kuruluşlar;

- Avrupa Birliği İş Geliştirme Merkezleri (ABİGEM)
- Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)
- Türk Patent Enstitüsü (TPE)
- Üniversiteler

KOBİ'lere destek sağlayan uluslararası kurum ve kuruluşlar;

- Avrupa Yatırım Bankası
- Balkan Ticareti Geliştirme Bölge Merkezi (BCTP) Genel Sekreterliği
- Avrupa Birliği Destekli Programlar
- Birleşmiş Milletler Sanayi Kalkınma Teşkilatları (UNIDO)

KOBİ'lere destek sağlayan kurum ve kuruluşların verdikleri destekler sistem için oldukça önemlidir. Ülkemizde, KOBİ'ler ifade edilince ilk bilinen kurum olan KOSGEB'in destekleri ilgili ayrıntılı bilgi ilerideki bölümlerde kapsamlı bir şekilde incelenecektir. (TOBB KOBİ bilgi sistemi destekler, 2019)

- Bilim, Sanayi Ve Teknoloji Bakanlığı

- Ticaret Bakanlığı
- Tarım Ve Orman Bakanlığı
- Kalkınma Ajansları
- Türkiye Bilimsel Ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)
- Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)
- Enerji Ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Maliye Bakanlığı
- Ulaştırma Ve Altyapı Bakanlığı
- Tarımsal Ve Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK)
- Kalkınma Ajansları
- Türkiye Varlık Fonu Anonim Şirketi
- KOSGEB

2.3. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve Destekleri

Bu kuruluş; ülkenin finansal ve sosyal gereksinimlerinin giderilmesinde küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin rollerini ve etkililiğini yükseltmek, rekabet edebilirliklerini ve seviyelerini çoğaltmak, sanayi alanında uyum sağlama stratejilerini ekonomik alandaki değişimlere uygun bir şekilde gerçekleştirmek hedefiyle kurulmuştur. Kuruluşun kısa adı KOSGEB'dir (Türkmen, 2018, s.9).

KOSGEB, önemli girişimciler olan KOBİ'lerin rekabet güçlerini artıracak destek ve teşvik imkanları sunarak iktisadi ve sosyal kalkınmadaki paylarını yükseltmeyi gaye edinmiştir. Bu bölümde KOSGEB'in tarihsel süreçteki gelişimi, amaçları ve stratejileri, güçlü ve zayıf yönleri, ekonomiye ve topluma katkıları, temel görevleri, organları ve desteklerinden bahsedilerek kuruluş hakkında çeşitli bilgiler sunulmuştur.

2.3.1. KOSGEB'in Tarihsel Gelişimi

KOSGEB'i meydan getiren ilk yapılanmaların geçmişi 1973 yılına dayanmaktadır. Milletlerarası anlaşma dahilinde, Türkiye ile Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı arasında, 1973'de Gaziantep şehrinde pilot bir uygulama olarak, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı KÜSGEM (Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi) hayata geçirilmiştir.

KÜSGEM, küçük dereceli sanayi girişimlerine ortak kolaylık atölyeleri ile hizmet vermek üzere faaliyetler yürütmüştür. Bu faaliyetler ilerleyen zamanlarda çeşitli değerlendirmelerden geçerek Milletlerarası anlaşma kapsamında, 1983'te Bakanlar Kurulu Kararı ile onay verilen, 06 Eylül 1984'de Resmi Gazete'de yürürlüğe giren "Küçük Sanayi Yayım Hizmetlerinin Geliştirilmesi"ne dair KÜSGET (Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı Genel Müdürlüğü) çalışmalarına başlamıştır. Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı Müdürlüğü, KÜSGEM'ler ile teknik rehberlik ve danışma hizmetleri sunmuş, çağdaş işletmecilik prensiplerini girişimlerde faaliyete sokmuş, uluslararası standartlarda kalite farkındalığının gelişmesi ve yaygınlaşması, teknolojik üretim düzeyinin artırılması, iş kapasitelerinin çoğaltılması yönünde faaliyetlerde bulunmuş, çağdaş idare yetilerinin edindirilmesi için tekniksel altyapının kuvvetlendirilmesine dair etkinlikleri yürütmeye çalışmıştır (KOSGEB, 2015, s.3) .

Bu gelişmelere paralel olarak yine Milletlerarası Anlaşma esas alınarak, Bakanlar Kurulu kararı ile 1978 yılında yürürlüğe sokulan "Sınai Eğitim Hizmetlerinin Verilmesi"ne dair SEGEM (Sınai Eğitim ve Geliştirme Merkezi Genel Müdürlüğü) çalışmalarına başlamıştır (KOSGEB, 2015; Akt: Yıldız, 2013, s.76).

SEGEM'in faaliyetleri şöyledir (KOSGEB, 2015, s.3);

- Sınıf içlerinde seminer şeklinde eğitim ve fabrika içlerinde işlerde tatbikatı kapsayan eğitimler vermek,
- Üniversiteden mezun olanlara mesleksel kariyer sunma ve temel deneyimler edindirmek için eğitim programlarını hayat geçirmek,
- Sanayi sektöründeki işletmelerin belli ve özel gereksinimlerini karşılamak üzere düzenlenmiş; fabrika içinde ve çalışma sırasında eğitim programları yapmak,
- Sanayideki yüksekokuldan mezun olmuş çalışanların iş yeteneklerini yükseltmek ve çalıştıkları yerlerde daha yüksek mevkilere çıkmalarını sağlamak gayesiyle hizmet vermiştir.

KÜSGET ve SEGEM'in yürüttükleri faaliyetlerin bir proje esaslı olması ve belirli bir süreyi kapsamaması yanında yurt genelinde gereksinim duyulan faaliyetlerin tümüne karşılık verememesi gibi sebeplerle, iki kurumun tek bir çatı içerisinde birleşip daha kapsamlı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bu kuruluşların, ülke içerisinde devamlı ve yaygın hizmetler sunabilecek bir yapıya dönüştürülmesi gayesiyle, 3624 sayılı "Küçük ve Orta

Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun” oluşturulmuş ve 20 Nisan 1990 tarih ve 20498 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe sokulmuştur (KOSGEB, 2015; Akt: Yıldız, 2013, s.77).

Bu Yasa ile hayata geçirilmiş olan KOSGEB, 2009’a kadar yalnızca imalat sanayi KOBİ’leri için destekler sunmuş ve faaliyetler yürütmüştür. Fakat Türkiye’de imalat sektörü haricindeki yapıların katma değer oluşturma ve istihdam geliştirme konularının artması ve pek çok sektörel işletmeden gelen istekler doğrultusunda, KOSGEB’in hedef kitlesinin değişmesine ve bütün KOBİ vasfındaki işletmeleri içine alacak biçimde genişletilmesi zorunluluğu konuşulmaya başlanmıştır. Bu nedenle bir değişikliğe gidilmiş ve 2009 yılında yönetmelik değiştirilmiştir. 3624 sayılı kanun 5891 sayılı kanun ile değiştirilerek imalat sektörü haricindeki KOBİ’lerin de KOSGEB vasıtasıyla destek verilmesi adına gerekli hukuksal zemin hayata geçirilmiş ve KOSGEB hizmetlerinden faydalanacak KOBİ sayısı artırılarak yönetmelikle gerekli konular belirlenmiştir (KOSGEB, 2015, s.3).

2.3.2. KOSGEB’in Amaçları ve Stratejileri

5 Mayıs 2009 tarihinde çıkartılan, 5891 sayılı Yasa ile KOSGEB destekleme hizmet sunma kitlesinin genişletilmesi nedeniyle, KOSGEB’in beş yıllık stratejik planlarında da bazı değişikliklere gidilmiştir.

KOSGEB’in amaç, stratejileri belirlenirken KOSGEB, KOBİ’lerin, destekleyicilerin ve finansmanların vb. KOSGEB stratejik planda öncelikle bulunması gereken konuları ifade etmişlerdir. Paydaşların bu istekleri (Yıldız, 2013, s.78);

- Girişimci faaliyetleri ve girişimciliğin gelişiminin artırılması,
- KOBİ’lerin uluslararası zemine taşınması,
- İşbirlikçiliğinin artırılması,
- KOBİ’lerin finansmanlara ulaşmasının sağlanması,
- KOBİ’lerin araştırma- geliştirme ve inovasyon çalışmalarının genişletilmesi,
- KOBİ’lerin kurumsallaşmasının önündeki engellerin kaldırılarak, bilinçlenmenin sağlanmasıdır.

KOSGEB’in amaçları, stratejileri ve güçlü ve zayıf yönleri, KOSGEB fırsat ve Tehdit analizi KOSGEB 2016-2020 stratejik planda açık bir şekilde ifade edilmiş ve aşağıda sırasıyla sunulmuştur (KOSGEB, 2015, s.41-48).

KOBİ'leri her yönlü desteklemek ve hizmet vermek misyonu ile hareket eden KOSGEB'in amaçları;

1. KOBİ'lerin üretim ve yönetim kabiliyetlerini, yenilikçi ve yüksek katma değerli mal üretme kapasitelerini artırmak ve genişlemiş dünya pazarında rekabet pozisyonlarını çoğaltmak.
2. Girişimcilik ruhunu canlandırmak, girişimciliği çoğaltmak ve girişimlerin hayat boyu sürdürülmesinin önündeki engelleri ortadan kaldırmak.
3. Kurumsallaşma düşünce ve yapılarını güçlendirerek kaliteli hizmet verme kapasitesini her alana taşımak.

KOSGEB'in bahsedilen gayelerini hayata geçirmek için hedeflediği stratejileri aşağıdaki gibi sıralanabilir;

1. İşletmelerini yeni oluşturmuş olan girişimcilere, başlama bedeli olarak başlangıç sermayesi ödenecek, Ar-Ge ve inovasyon çalışmalarında faaliyet gösterecek işçi ödemeleri ve inkübatörlerin yer alması suretiyle işletme vb. giderleri devlet kaynakları ile destek vererek ilk kurulma maliyetlerinin minimize yapılması öngörülmektedir.
2. Ar-Ge ve inovasyon çalışması devlet kaynakları vasıtasıyla destek verilerek başarıyla bitirilmiş ve/veya patent belgesi ile muhafaza edilen veya doktora araştırmaları sonucunda oluşan yeni bir ürün/hizmetin oluşturulması ve ticarileştirilmesine dair çalışmalar destek verilerek yeni yatırımlara olanak tanınacaktır.
3. Araştırma- geliştirme ve inovasyon çalışmaları Türkiye'de üretilen teknolojik malların; uluslararası pazarlarda bulunması, ihracatın çoğaltılması, yerli teknoloji yoğun başlangıç firmalarının gelişmiş girişimcilik ekosistemleri dahilinde bulunması gayesiyle, uluslararası kuluçka merkezi kurma ve geliştirme programlarına dahil olmaları sağlanacaktır.
4. Para ve sermaye ortamlarından KOBİ'lerin daha çok faydalanmaları sağlanacaktır.
5. Bilgi verme ve bilinç oluşturma faaliyetlerinden daha çok KOBİ'nin faydalanması çalışmaları sürdürülecektir.
6. Orta-yüksek ve yüksek teknoloji sahasındaki ortak imalat çalışmaları ayrıcalıklı olarak ve yüksek miktarlarla destek görecektir.

7. İşletmelerin var olan problemlerine ortak çözümler oluşturmaları gayesiyle gerçekleştirecekleri işbirlikçi ortamlara destek sağlanacaktır.
8. Ulusal ve uluslararası organizasyonlarla KOBİ'lerin değişim ve gelişmesine dair ortak çalışmalar yapılacaktır.
9. KOBİ'lerin yurt dışındaki pazarlara girmesini kolaylaştıracak ve maddi kaynak oluşturacak destekler verilecektir.
10. Mevcut programlar düzenlenerek yürütülmesi sağlanacaktır.
11. Yapılacak programlar için model oluşturulacak ve uygulanmasına dair ilkeler hayata geçirilecektir.
12. Girişimci ruhunun ve girişimcilik kültürünün çoğaltılması gayesiyle "Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri" faaliyetleri sürdürülecektir.
13. Girişimciliğin yaygınlaştırılması gayesiyle bu konuda seminer ve organizasyonlara katılımlar artırılacaktır.
14. Gerek Başkanlık içerisinde yapılan çalışmalarda, gerekse KOBİ'lere elektronik alanda verilen hizmetlerde, bürokrasinin azaltılması hedefiyle e-imza/mobil imza dönüşümü hayata geçirilecektir.
15. Bilgi güvenliğine azami dikkat edilecek ve gerekli tedbir ve tekniksel altyapı oluşturulacaktır.
16. Kurumun her yerinde hızlı ve sürekli hizmetler sunabilmek için altyapı çalışmaları iyileştirilecektir.
17. Görsel/ yazılı/sosyal medya ve kitle iletişim araçları daha etkili ve doğru yerde kullanılacaktır.
18. İç kontrol sistemi geliştirilecek ve sistemin denetlenmesi sürekli hale gelecektir.
19. Karar alma aşamalarına, personelin daha çok katılımı sağlanarak toplam kalite anlayışı hayata geçirilecektir.
20. Kariyer ve eğitim planlamasına daha çok yer verilecektir.

2.3.3. KOSGEB Güçlü ve Zayıf Yönleri

Stratejik planlamaların hazırlanması çalışmalarını doğrultusunda, KOSGEB'in mevcut pozisyonunun, şartlarının ve deneyimlerinin incelenmesiyle güçlü ve zayıf yönleri tespit

edilmiştir. Ayrıca dış ortamlardan gelen fırsat ve tehditlerin belirlenebilmesi hedefiyle; kurum personelinin, Yönlendirme Kurulu ile Yürütme Komitesi üyelerinin ve paydaşların düşünceleri alınarak güçlü ve zayıf yönlerin belirlendiği bir analiz çalışması gerçekleştirilmiştir (KOSGEB, 2015, s.32-33). Bu analiz doğrultusunda ortaya çıkan KOSGEB'in güçlü ve zayıf yönleri şöyledir;

KOSGEB'in belirlenen Güçlü Yönleri;

- Yaygın hizmet ağı
- Saha tecrübesi
- Farklılaşan şartlara göre destek mevzuatında revizyon oluşturma becerisi
- Kobi'leri desteklemek için özel yasası olan tek yapı olması
- Üniversite, odalar vb. paydaşlarla devamlı geliştirilen ortaklıklar
- Nitelikli insan gücü ve kaynağı
- Verilen destek programları ve teşvikler
- Çalışanların ilgisi
- Erişilebilirlik /ulaşılabilirlik
- Oldukça güvenilir olarak görülmesi ve güven vermesi
- KOBİ'lerin önemli bir dostu olması
- *KOSGEB'in belirlenen Zayıf Yönleri;*
- Kariyer planlamasındaki yetersizlikler nedeniyle çalışanlardaki motivasyon eksikliği
- Sahadan edinilen verilerin etkili kullanılmaması
- Destek sisteminin hedef kitle gereksinimlerini gidermede eksik kalması
- Program değerlendirme ve geri bildirim sisteminin bulunmaması
- Taşra yapılanmasında çalışan ve alt yapı sorunları ve eksikliği
- Finansal kaynaklardaki eksiklikler ve yeterli seviyede olmaması
- Tanıtım ve reklam noksanlığı
- Bürokratik sebeplerle destek miktarlarının geç verilmesi

- Kobi'ler ile iletişimsel etkinliklerde sorunlar ve eksiklikler
- Hedef kitlenin büyümesi sebebiyle verilen desteklerde imalat sanayi sektör payının düşmesi.

2.3.4. KOSGEB'in Ekonomiye ve Topluma Katkıları

Ülkemizde çalışmalar sürdüren KOBİ'lerin yaklaşık olarak %86'sı KOSGEB hedef kitlesi içerisinde. 10'dan az personeli olan KOBİ'lerin ise tüm işletmeler arasındaki oranı ise %93,7'dir. Avrupa Birliği bünyesinde faaliyette bulunan 22 milyon işletmenin ise %92,6'sı mikro işletmelerden meydana gelmektedir. Bunun yanında sanayi alanında mikro işletmelerin tüm işletmelere göre oranı incelendiğinde, % 87 olan bu oran ile ülkemizdeki sayı % 82 olan AB'ye göre daha fazla olduğu görülmektedir. Gelişmiş ve kalkınmasını gerçekleştirmiş toplumlarda mikro işletmelerin toplam işletmelere göre oranlarının daha düşük olduğu bilinmektedir. Aynı zamanda bu ülkelerde özellikle sanayi alanında faaliyette bulunan KOBİ'lerin sayısal büyüklükleri sebebiyle ekonomiye daha çok katkı yaptıkları yapılan tespitlerdendir (KOSGEB, 2015, s.35).

KOSGEB benzeri yapıların faaliyette bulunduğu bir takım gelişmiş ülke ekonomilerine dair göstergeler Tablo 2.7'de gösterilmiştir.

Ülke	Nüfus	KOBİ Sayısı	Yıllık Bütçesi (Dolar)	Çalışan Sayısı
ABD	321.4 Milyon	28 Milyon	701 Milyon	2.200
Japonya	127.3 Milyon	3.9 Milyon	9,3 Milyar	829
Güney Kore	50.6 Milyon	3.35 Milyon	7,9 Milyar	1.237
Türkiye (KOSGEB)	77.7 Milyon	3.5 Milyon	219 Milyon	1.248

Kaynak: SBA, SMBA, SMRJ; Akt: KOSGEB, 2015, s.35

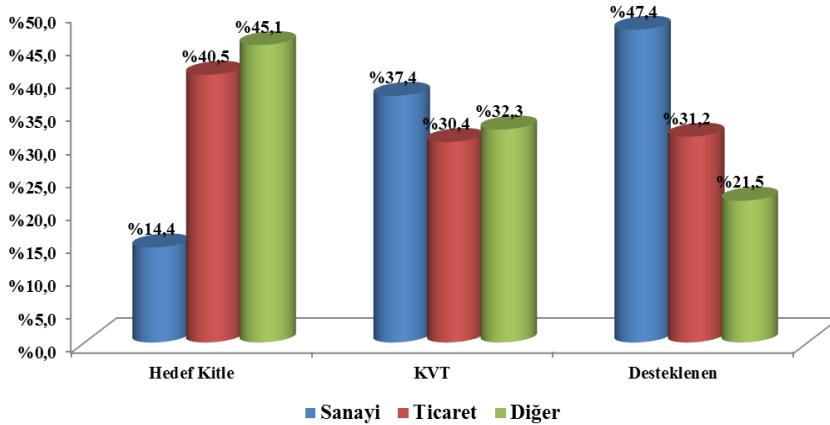
Tablo 2.7. Gelişmiş ülkelerde KOSGEB muadili kuruluşlar

Tablo 2.7'deki verilere göre, Türkiye ile Güney Kore arasında KOBİ miktarı ve istihdam edilen personel sayısı arasında büyük bir fark olmadığı görülmektedir. Ancak bu iki ülkenin yıllık bütçeleri incelendiğinde Türkiye'nin bütçesi oldukça yetersiz kalmaktadır. KOBİ sayılarının yakın olmasına rağmen bütçelerdeki bu büyük farklılığın sebebi KOBİ'lerin yıllık bilançolarının oldukça düşük olduğu eksik üretim ve yetersiz bütçe elde ettikleri görülmektedir. Tüm ülkeler içerisinde 28 Milyon KOBİ sayısı ile ABD başı

çekerken, 9,3 Milyar bütçe ile Japonya KOBİ sayısının eksikliğine rağmen en büyük KOSGEB bütçesine sahip olduğu görülmektedir. Buradan çıkan sonuçlardan birisi de KOBİ sayısı bütçe ile doğrudan orantılı olsa bile KOBİ'lerin nitelikleri ve verimlilikleri ve KOSGEB'e sağlanan desteklerin daha önemli bir etken olarak değerlendirilebilir.

Nitekim bilinen bir gerçek vardır ki, gelişmiş ülkelerin KOBİ ve girişimcilik destek mekanizmalarında başarılı bir yönetim modellerinin var olmasıdır. Bahsedilen bu yönetim, hem politikaların geliştirilmesinde, hem de programların belirlenip hayata geçirilmesi süreçlerinde, sistemde bulunan paydaşlar arasında önemli bir işbirlikçiliğinin yapılması, etkileşimi ve iletişimsel etkinlikleri daha sağlıklı hale dönüştürmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki KOSGEB benzeri kuruluşların bütçesinden de bu olay rahatlıkla görülebilmektedir. Türkiye'de paydaşları ile artıracığı iletişim ve etkileşimler sayesinde ve yönetim modellerini geliştirmesi ile KOSGEB yürüttüğü faaliyetler konusunda topluma ve ekonomiye katkısını daha çok artıracaktır (Pişkinsüt, 2011, s.104-108).

KOSGEB Veri Tabanı'na kayıt yaptırmış KOBİ sayısının, 2015 yılı ortasında 520 bini geçtiği görülmektedir. Geçerli son verilere göre bu ekonomik birimlerin %38'i sanayi alanında faaliyette bulunmaktadır. KOSGEB hedef kitlesinde faaliyette bulunan KOBİ'lerin (Hedef Kitle), KOSGEB Veri Tabanı'na kayıtlı ve en az bir KOBİ Bilgi Beyannamesi onaylı KOBİ'lerin (KVT) ve KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği kapsamında desteklenen KOBİ'lerin (Desteklenen) temel sektör sınıflarına göre dağılımı Şekil 2.1'de sunulmuştur.



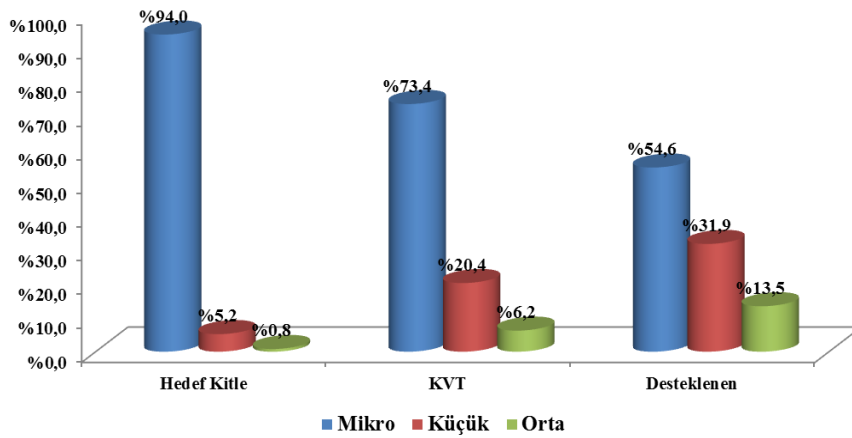
Şekil 2.1. Ana sektör gruplarına göre KOBİ'ler

Kaynak: KOSGEB, 2015, s.37

Şekil 2.1 incelendiğinde hedef kitlenin % 40,5'ini oluşturan Ticaret sektöründeki işletmelerin, % 30,4'ünün veri tabanına kayıtlı olduğu, % 31,2'sinin ise desteklendiği

belirlenmektedir. Sanayi sektöründe desteklenen KOBİ sayısı %47,4 ile ticaret ve diğer sektörlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Hedef kitlenin % 14,4'ünü teşkil eden sanayi alanı işletmelerinin veri tabanına kayıt ve desteklenme oranlarının tüm işletmelerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

2010-2015 döneminde KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği dahilinde destek alan KOBİ'lerin yaklaşık %55'i mikro, %32'si küçük ve %13'ü orta ölçekli işletmeler olduğu belirlenmiştir. KOSGEB planları dahilinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin ölçeklere göre dağılımı Şekil 2.2'de gösterilmiştir.



Şekil 2.2. Ölçeklerine göre KOBİ'ler

Kaynak: KOSGEB, 2015, s.37

Şekil 2.2'ye göre, KOSGEB hedef kitlesinin sadece %6'sını teşkil eden küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin, Veri Tabanı'na kayıtlı olanlar arasındaki oranları incelendiğinde %20,4'ünün küçük %6,2'sinin orta ölçekli işletme olduğu görülmektedir. Desteklenen KOBİ'ler incelendiğinde en çok desteğin hedef kitle içerisinde de payı büyük olan mikro ölçekli işletmeler olduğu görülmektedir. 2016 – 2020'da yerel politikalar çerçevesinde, sanayi alanında faaliyette bulunan KOBİ'lerin desteklerden aldığı miktarların daha çok yükseltilmesi amaçlanmaktadır ve KOSGEB tarafından bu doğrultuda çalışmalar yürütülmektedir.

2.3.5. KOSGEB'in Temel Görevleri

3624 sayılı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın Kurulması Hakkında Kanun'un 4. maddesinde KOSGEB'in görevleri şöyledir:

a) Sanayi sektöründe, Ar-Ge çalışmalarına destek verilmesi ve bu çalışmaların gerçekleştirilmesi için teknoloji üsleri, teknoparklar, danışmanlık merkezleri, enstitüler ve bu yapılara benzeyen kurumların oluşturulmasını sağlamak.

b) Üniversiteler ile devlet ve özel teşebbüslü araştırma kurumlarındaki bilim ve teknoloji altyapısından firmaların faydalanmasını sağlamak, sanayiler ile üniversite işbirliğini güçlendirmek.

c) Teknoloji seviyelerini artırmak için var olan teknolojik bilgilere ulaşmak ve yeni teknolojik bilgiler üretmek, erişilmiş ve üretilmiş olan bilgilerin yaygınlık kazanmasını sağlamak.

ç) Üniversite ve araştırma üslerinin olanaklarından faydalanarak yeni ve ileri teknolojiye dayalı bilgilerin biriktirildiği, analiz edildiği, gelişiminin sağlandığı ve uygulamaya dair üretime hazır hale getirilerek firmaların kullanımı için hazırlanan teknoloji merkezleri ve teknoparkları kurmak ve kurdurmak.

d) İşyerlerinin planlı idare düşüncesine, modern ve çağdaş işletmecilik seviyesine dönüştürülmelerine teminen farklı alanlarda yatırımları yönlendirmek üzere proje profillerini gerçekleştirecek, atıl kapasiteleri değerlendirecek, verimliliği yükseltecek; modernizasyon, üretim, yönetim, pazarlama, enformasyon ve teknoloji adaptasyonu gibi konularda kapsamlı teknik yardım ve destek program ve projelerini gerçekleştirecek ihtisas merkezlerini kurmak ve kurulması için faaliyetler gerçekleştirmek.

e) Ekonomik birimlerin uluslararası seviyede mal oluşturmaları ve daha modern işletmeler şekline dönüşmelerine teminen gereken katkılarda bulunmak, sanayi rehabilitasyonu için gerekli çalışmaları gerçekleştirmek; sanayi mallarını çeşitlendirecek, yan sanayi bağlantılarını geliştirecek biçimde; malzeme bilgisi, tasarım, prototip imalat, imalat usul ve işlemlerinin seçimi, takım-aparat kullanımı, bakım onarım planlaması ve iş temini gibi işyerinde ve uygulamalı olarak aktif danışmanlık hizmetlerini sunacak olan Danışmanlık Merkezleri oluşturmak ve bu işletmelerin ortak kullanımına yönelik olarak malzeme test ve analiz ile mamul madde fiziki ölçümlene laboratuvar ve atölyelerini kurmak ve kurulması içi etkinliklerde bulunmak.

f) Hizmet Merkezlerinde vazife alacak personellerin, özel ihtisas mevzularında eğitimini teminen Eğitim Uzmanlarının yetiştirilmesi, yaygın eğitim programlarının yapılması, firmaların eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve lazım olan eğitimlerin verilmesinin sağlanması ile ilgili uygulamalı Teknik Eğitim Merkezlerini oluşturmak.

g) Firmaların yatırım, üretim, idare ve programlama hususlarındaki bilgi ve deneyim açısından kuvvetlenmelerini ve gelişimlerini sağlamak.

ğ) İşletmelerin pazarlama problemlerine çözümler üretmek, işyerlerinin ulusal ve uluslararası pazarlar içerisinde rekabet edilebilir seviyeye ulaşmalarına teminen gereken faaliyetleri yürütmek ve konuya dair danışmanlık hizmetlerini en verimli olacak biçimde organizasyonunu sağlamak.

h) Girişimcilik kültürünün ve alanının gelişmesi ve yaygınlaşması için lazım olan önlemleri almak, bu doğrultuda girişimleri ve girişimcilere destek ve teşvik sunmak.

ı) İşletmeler arasında işbirlikçiliğini ve takım ruhunu artırmak, ulusal veya yabancı sermaye ilavesi ile yapılacak ortak yatırımların oluşturulmasını ve yaygınlaşmasına destek vermek, yatırım alanlarının iyileştirilmesi için gerekli önlemleri almak ve destekleri geliştirmek.

2.3.6. KOSGEB'in Organları

KOSGEB'i oluşturan idari organlar; Genel Kurul, İcra Komitesi ve Başkanlık şeklindedir.

2.3.6.1. KOSGEB Genel Kurulu ve İcra Komitesi

KOSGEB Genel Kurulu şöyledir (20498 sayılı KOSGEB Kuruluş Kanunu);

Başbakan'ın veya görevlendireceği bir bakanın başkanlığında,

- Ekonomi Bakanı,
- Maliye Bakanı ve Hazine, Kalkınma Bakanlığı ve Ekonomi Bakanlığı Müsteşarlığı,
- Milli Eğitim Bakanı,
- Çalışma, Sosyal Güvenlik Bakanı,
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı ve Müsteşarlığı,
- Yüksek Öğretim Kurulu'nca kuruluş tarihleri itibarıyla 2 yıl sürelerle ve sırayla görevlendirilecek Teknik Üniversite Rektörlerinden biri,
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Başkanı,
- Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanı,
- Türk Standartları Enstitüsü Başkanı,

- TOBB Yönetim Kurulu Başkanı,
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Başkanı,
- Makine Mühendisleri Odası Başkanı,
- Elektrik Mühendisleri Odası Başkanı,
- Kimya Mühendisleri Odası Başkanı,
- Metalurji Mühendisleri Odası Başkanı,
- İnşaat Mühendisleri Odası Başkanı,
- Mimarlar Odası Başkanı,
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Başkanı,
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği Genel Başkanı,
- Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı,
- Türkiye Bankalar Birliği Başkanı,
- Türkiye Halk Bankası Genel Müdürü,
- Türkiye Kalkınma Bankası Genel Müdürü,
- Başbakanlıkça uygun görülecek diğer banka genel müdürleri,
- TOBB Genel Kurulu'na seçilecek sanayi odası, ticaret odası ile ticaret ve sanayi odası yönetim kurulu başkanları arasından en az birer tane olmak üzere toplam 5 yönetim kurulu başkanı,
- Organize Sanayi Bölgeleri Üst Kuruluşu Başkanı,
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Genel Kurulunca belirlenecek 2 Birlik Başkanı,
- Madeni Eşya Sanatkarları Federasyonu Başkanı,
- Elektrik-Elektronik ve Benzeri Teknisyenleri Esnaf ve Sanatkarları Federasyonu Başkanı,
- Ağaç İşleri Federasyonu Başkanı,

- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği Başkanı,
- Türkiye Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları,
- Yöneticiler Vakfı Başkanı,
- Genel Kurul gündemi dikkate alınarak Başbakan tarafından belirlenebilecek diğer bakanlar, kamu ve özel sektör temsilcilerinden oluşmaktadır.

Genel Kurul'un sorumlulukları ve vazifeleri şöyledir (KOSGEB Kurulmasına Dair 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi);

- Kalkınma Plan ve Programları dahilinde, KOBİ'lerin teknolojik gelişimlere ve küresel rekabet sahasına entegrasyonunu geliştirmek gayesiyle, işletmelerin geliştirilmesi ve desteklenmesi için kararların alınması,
- Gerçekleşecek faaliyetlerin planlanması, koordinasyonunun yapılması ağısından önlemler geliştirmek,
- Düzenleme ve gerçekteşirme faaliyetlerinde gereken emirleri vermek,
- Başkanlığın yıllık etkinlik raporlarını düzenli olarak tetkik etmek,
- Yıllık çalışma programı alt yapısını belirlemek ve tavsiye, öneriler geliştirmektir.
- KOSGEB İcra Komitesi;
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı'nın başkanlığında,
- Kalkınma Bakanlığı Müsteşarı,
- Hazine Müsteşarı,
- Maliye Bakanlığı Müsteşarı,
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Müsteşarı,
- TOBB Yönetim Kurulu Başkanı,
- Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu Başkanı,
- Genel Kurul'da temsil edilen Teknik Üniversite Rektörü,
- TÜBİTAK Başkanı,
- KOSGEB Başkanı'ndan oluşmaktadır.

İcra Komitesinin sekretarya faaliyetleri İdare Başkanlığınca gerçekleştirilir (KOSGEB Kurulmasına Dair 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi). İcra Komitesinin görevleri şöyle sıralanabilir (20498 sayılı KOSGEB Kuruluş Kanunu);

- a) Genel Kurulun tespit ettiği politika önerileri, gayeleri, stratejiler ve prensipler doğrultusunda ekonomik birimlerin gelişimi ve destek verilmesine dair uygulama kararlarını hayata geçirmek ve yürütülmesini sağlamak.
- b) Başkanlıkça oluşturulan bütçeyi, çalışan kadrolarını, geçici özellikteki danışman miktarlarını ve personele verilecek gündelik ödemeleri onaylamak.
- c) Başkanlıkça geliştirilen, KOSGEB organlarının faaliyet usul ve esasları, vazife ve yetkileri ile diğer yönetmelik taslaklarını tetkik etmek ve uygun göreceği yönetmelikleri karara bağlayarak faaliyete sokmak.
- d) Başkanlığın gereksinimi olan taşınmazların elde edilmesi, idaresi ve gerektiğinde Genel Kurulun onaylamasından sonra satışı konusunda kararlar almak.

2.3.6.2. KOSGEB başkanlığı ve birimleri

KOSGEP teşkilatlanma yapısı incelendiğinde Genel Başkana bağlı alt yapılar ve onları oluşturan birimlerden oluştuğu görülmektedir. Bu birimler sırasıyla (KOSGEB 2013 Yılı Performans Programı);

BAŞKAN					
Başkan Yardımcısı	Başkan Yardımcısı	Başkan Yardımcısı	Başkan Yardımcısı	Özel Kalem Müdürlüğü	Rehberlik ve Denetim Kurulu Başkanlığı
Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı	Proje Yönetimi Dairesi Başkanlığı	Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığı	AB ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı		Hukuk Müşavirliği
İnsan Kaynakları Dairesi Başkanlığı	KOBİ Geliştirme Dairesi Başkanlığı	Bilgi Yönetimi Ve Karar Destek Dairesi Başkanlığı	Teknoloji, Yenilik Ve Yerleştirme Dairesi Başkanlığı		İç Denetim Başkanlığı
Kurumsal İletişim Müdürlüğü	KOSGEB Müdürlükleri	Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı	Finansman Dairesi Başkanlığı		Başkan Müşavirleri
		Girişimcilik Dairesi Başkanlığı			

Kaynak: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/detay/6320/teskilat-semasi> adresinden alınmıştır.

Tablo 2.8. KOSGEB teşkilat yapısı

Başkanlığın görevleri şu şekildedir (KOSGEB Kurulmasına Dair 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi):

- a) *İcra Komitesinin kabul ettiği kararları hayat geçirmek.*
- b) *KOBİ'lerin gelişimi ve destek verilmesi yönünden Başkanlığın hedefleri yönünde uygun kalite ve standartlarda üretimin, modern teknolojiler kullanılarak gelişmiş üretim tekniklerinin sağlanması için merkez ve enstitüler şeklinde teşkilatlanma ile danışmanlık, yönlendirme, rehberlik, eğitim ve denetim hizmetlerinin yapılması konusunda İcra Komitesince alınan kararları hayata geçirmek.*
- c) *Merkez ve enstitülerde lazım olan ekipman, atölye ve laboratuvar, materyallerin yurt içinde ve dışarıysından tedarik edilmesi konusunda İcra Komitesince verilen kararları hayata geçirmek.*
- ç) *Mevcut bulunan KOBİ'leri, kalkınma politikalarına göre rehabilite, reorganize ve entegrasyonunu sağlamak, yeni teşebbüslerin teşviğini sağlamak ve bu entegrasyona ve gereksinimlere göre yönlendirmek, yabancı finansman ve teknoloji ilavesi olanaklarını incelemek, teşebbüslere bu mevzuda verilecek kamu destek ve katkılarının planını yapmak.*
- d) *KOBİ'lerin geliştirilmesi, destek verilmesi ve yönlendirilmesinin sağlanması için lazım olan stratejik amaçları tespit etmek ve uygulamaya dair teklifleri geliştirip İcra Komitesine iletmek.*
- e) *Bilim ve teknolojiye dayalı yeni düşünce, inovasyon ve buluşları yapacak birimlerin kurulmasını ve desteklenmesini teminen İcra Komitesince karar verilen etkinlikleri yerine getirmek, uygulamak.*
- f) *İşletmelere finansal, teknolojik, idare sahalarında müteşebbislik eğitimi gibi hususlarda destek vermek.*
- g) *KOBİ'lerin Ar-Ge çalışmaları için lazım olan araç-gereç, malzeme, laboratuvar, atölye araçları ile hammaddeleri uygun görülen esaslar içerisinde teminini sağlamak.*
- ğ) *KOBİ'lerce oluşturulan mal ve hizmetlerin pazarlanması ve özellikle ihracatı hususunda ihtiyaç olan düzenleme ve uygulamalara dair rehberlik ve destekleme çalışmalarını yürütmek, mevzu ile alakalı İcra Komitesince verilen kararlar doğrultusunda teşkilatlanma için lazım olan girişimlere yönelmek,*

- h) *KOBİ'ler ile ilgili organizasyonlar ve kuruluşlar arasında işbirliği ile Başkanlığa bağlı teknoloji merkezleri, teknoparklar, ihtisas merkezleri ve enstitüleri, danışmanlık merkezleri, uygulamalı teknik eğitim merkez ve enstitüleri arasında işbirliğini sağlamak.*
- ı) *KOBİ'lerin veya bunların oluşumunu sağladığı kooperatiflerle 5362 sayılı Kanuna tabi derneklerin ihtiyaç duydukları yatırım projelerini teknik ve ekonomik yönden hazırlamak veya bunlar konusunda görüşler sunmak, maddi gereksinimleri hususunda danışmanlık yapmak, sigorta, kefalet ve kredi kuruluşları ile olan bağlantılarında rehberlik hizmeti sunmaktır.*

2.3.7. KOSGEB Destekleri

İşletmelere, girişimcilere, meslek kuruluşlarına ve işletici kuruluşlar için yapılan destek programlarının uygulanması esasları yönetmeliği, 3624 sayılı Küçük ve Orta ölçekli işletmeler Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı kurulması ile ilgili kanunun 4 ve 12. Maddelerine dayanak yapılarak belirlenmiştir (KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği, 15.06.2010)

Ar-Ge ve inovasyon ile endüstriyel uygulama faaliyetlerine destek sağlamak hedefiyle KOSGEB vasıtasıyla oluşturulan teknoloji geliştirme merkezleri (TEKMER) ve birimlerin en kırılgan oldukları ilk dönemlerini güvenli bir biçimde aşmalarını ve gelişmelerini sağlamak gayesiyle oluşturulan ve işletilen İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM) KOSGEB'in en önemli destek araçlarından bir diğeri de KOBİ'lerin finansman kaynaklarına ulaşmayı kolaylaştıran iştirakleridir (KOSGEB, 2015).

Destek programları; Türkiye'nin iktisadi ve sosyal gereksinimlerinin karşılanmasında, KOBİ'lerin payını ve etkililiğini geliştirmek, rekabet edebilirliğini ve seviyelerini yükseltmek, sanayide adaptasyonu finansal gelişimlere uyumlu şekilde gerçekleştirmek, ihracattaki yerlerini yükseltmek, Ar-Ge, yenilik ve işbirliği etkinliklerine destek vermek ve girişimcilik kültürünü artırmak hedefine uygun olarak; Ar-Ge ve yenilik, endüstriyel uygulama, girişimcilik, pazarlama, e-dönüşüm, kurumsallaşma, markalaşma, kalite geliştirme, tasarım, çevre, enerji ve işbirliği-güç birliği ile günün şartları ile ilişkili olarak gelişebilecek diğer mevzularda, Kalkınma Planları, Hükümet Programları ve Yıllık Programlarda tespit edilen hedefler ciddiye alınarak geliştirilmektedir (KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği, 15.06.2010).

Program Performans Göstergeleri	2014*	2016**	2017**	2018**	2019**	2020**
Ar-Ge ve İnovasyon Programı'ndan faydalanan işletme sayısında bir önceki yıla göre artış oranı. (%)	-23%	%5	%5	%5	%5	%5
Ar-Ge ve İnovasyon Programı kapsamında desteklenen Ar-Ge personeli sayısı. (Adet)	1.099	1.100	1.150	1.200	1.300	1.400
Endüstriyel Uygulama Programı kapsamında desteklenen personel sayısı	334	350	375	400	425	450
Ar-Ge, İnovasyon ve Endüstriyel Uygulama Destek Programı kapsamında yapılan ödemelerin tüm destek ödemeleri içindeki payı. (%)	%18	%20	%21	%22	%23	%25
Kredi faiz destek programlarından faydalanan işletme sayısı. (Adet)	3.140	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
KOBİ Gelişim Destek Programı kapsamında desteklenen işletme sayısı. (Adet)	-	-	400	500	500	500
Genel Destek Programı kapsamında desteklenen işletme sayısı. (Adet)	23 bin	20 bin	20 bin	20 bin	20bin	20bin
İşbirliği-Güçbirliği Destek Programı'ndan yararlanan işletme sayısı. (Adet)	63	65	65	70	70	70

Not.*Gerçekleşen rakamlar, **Hedeflenen Rakamlar

Kaynak: KOSGEB, 2015, s. 60-61

Tablo 2.9. KOSGEB program göstergeleri gerçekleşen ve hedeflenen değerler

KOSGEB'in temel olarak faaliyetlerinden olan destekler; KOBİGEL-KOBİ Gelişim Destek Programı, Ar-Ge, İnovasyon Destek Programı, Girişimcilik Destek Programı, KOBİ Proje Destek Programı, Tematik Proje Destek Programı, İşbirliği Güç Birliği Destek Programı, Gelişen İşletmeler Pazarı KOBİ Destek Programı ve İşletme Geliştirme Destek Programları'dır. Bu destek programları ve verilen destek miktarları ilgili alt başlıklarda ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir

(<https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/3/destekler>).

2.3.7.1. KOBİGEL- KOBİ gelişim destek programı

İşletmelere has problemlerin işletmeler aracılığı ile projelendirildiği ve projelendirilen maliyetlerin desteklenebildiği bir programa gereksinim duyulması nedeniyle geliştirilen KOBİ proje destek programının amaçları şöyledir <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/3288/kobigel-kobi-gelisim-destek-programi>);

- Türkiye'nin yerel ve yurtdışı stratejik amaçları istikametinde, KOBİ'lerin, ekonomideki paylarının ve faaliyetlerinin yükseltilmesi,
- Ekonomik birimlerin rekabet edebilirliklerini ve yaptıkları katma değer artırılması gayesiyle hazırlayacakları projelerin desteklenmesidir.
- Bu program doğrultusunda yapılacak destek unsurları proje teklif çağrısı özelindeki konunun e dikkate alınarak değişiklik göstermektedir. Proje destek unsurları şöyledir;
- Programın süresi en az 6 ay, en fazla 36'dan oluşmaktadır.
- Destek üst limiti geri ödemesiz en fazla 300.000 TL'dir
- Ger ödemeli destek üst limiti ise en fazla 700.000 TL'dir.
- Proje destek oranı % 60 ile sınırlıdır.

2.3.7.2. Tematik proje destek programı

Tematik Proje Destek Programının amacı;

- İşletmelerin kendi yerlerini geliştirmeleri ve Meslek Kuruluşları vasıtasıyla bu işletmelerin geliştirilmesi hedefiyle daha fazla proje oluşturmalarının teşvik edilmesi,
- Makro strateji dokümanlarında gösterilen öncelikler ciddiye alınarak tespit edilen tematik alanlarda bölgesel ve sektörel gereksinimlerin karşılanması,
- İşletmelerin yurtdışı mevzuat ve önceliklere entegrasyonunun sağlanması hedeflenmektedir.

Bu proje en son değişikliklerle birlikte KOBİGEL –KOBİ gelişim destek programı kapsamında faaliyet yürütmekte ve desteklenmektedir.

2.3.7.3. İşbirliği-Güçbirliği destek programı

İşbirliği-güçbirliği destek Programının amacı
(<http://kobi.tobb.org.tr/index.php/haberler/kob-haberler/1348-kosgeb-destekler>);

- KOBİ'lerin işbirliği-güçbirliği düşüncelerinde birlikte bir takım oluşturarak "Ortak Problemlere Ortak Çözümler" bulunması,

- İşletmelerin tedarik etme, pazarlama, düşük kapasite kullanımı, rekabet gücü eksikliği, maddi olanaklar en başta olmak üzere kendilerinin bu sorunları çözmede zorluk yaşadıkları yerlerde problemlere çözümler geliştirilmesi,
- Ekonomik birimlerin bir araya gelerek kapasite ve rekabet edebilir kuvvetli işletmelere çevrilmesinin sağlanması,
- Ölçek ekonomisinden faydalanılarak kaynak tasarrufu yapılması,
- Girişimler arasında ortaklık ve işbirliği kültürünün yaygınlaştırılması.

Bu proje en son değişikliklerle birlikte KOBİGEL –KOBİ gelişim destek programı kapsamında faaliyet yürütmekte ve desteklenmektedir.

2.3.7.4. Ar-Ge ve inovasyon destek programı

Ar-Ge ve İnovasyon Programı; bilim ve teknolojiye dayalı yeni düşünce ve buluşlara sahip KOB'ler ile girişimcilerin geliştirilmesi, yeni ürün, yeni süreç, bilgi ve/veya hizmet oluşturulması hususlarında yapılan projelerin KOSGEB tarafından desteklenmesidir. Bu programın amacı;

- Bilim ve teknolojik yeni düşünce ve buluşlara sahip KOBİ ve girişimcilerin artırılması,
- Teknolojik düşüncelere sahip tekno-girişimcilere destek verilmesi,
- Girişimlerde Ar-Ge farkındalığının oluşturulması ve Ar-Ge kapasitesinin çoğaltılması,
- Verilen Ar-Ge desteklerinin artırılması,
- İnovatif faaliyetlere destekler verilmesi,
- Ar-Ge ve İnovasyon proje sonuçlarının ticarileştirilmesi ve endüstriyel çalışmalarına dair destek mekanizmalarına gereksinim duyulmasını sağlamaktır.

Destek Unsuru	Destek Üst Limiti (TL)	Destek Oranı (%)
İşlik Desteği	İşliklerden bedel alınmaz	
Kira Desteği	30.000 (Teknopark içi) 24.000(Teknopark dışı)	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği	150.000	75
Makine-Teçhizat, Donanım, Hammadde, Yazılım ve Hizmet Alımı Giderleri Desteği (Geri Ödemeli)	300.000	75
Personel Gideri Desteği	150.000	75
Başlangıç Sermayesi Desteği	20.000	100
Proje Danışmanlık Desteği	25.000	75
Proje Eğitim Desteği	10.000	75
Sınai ve Fikri Mülkiyet Hakları Desteği	20.000	75
Proje Tanıtım Desteği	5.000	75
Yurtiçi - yurtdışı Kongre/Konferans/Fuar Ziyareti/Teknolojik İşbirliği Ziyareti Desteği	15.000	75
Test, Analiz, Belgelendirme Desteği	25.000	75

Kaynak: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1229/arge-ve-inovasyon-destek-programi> adresinden erişilmiştir.

Tablo 2.10. Ar-Ge ve inovasyon programı desteklenecek proje giderleri

2.3.7.5. Girişimcilik destekleri

Girişimcilik destekleri iki farklı program altında verilmektedir. Bunlar;

- Girişimciliği Geliştirme Destek Programı
- Girişimcilik Destek Programı

2.3.7.5.1. Girişimciliği geliştirme destek programı

Bu programın gerekliliği, girişimcilerin iş kurma ve yürütme hususlarında bilgi ve yeteneklerini artırmak, başarılı iş planlarını/iş modellerini ödüllendirmek, girişimcilik ekosisteminde bulunana aktörler arası işbirliğini çoğaltmak, yeni oluşturulan işletmelerin en kırılgan olduğu zamanlarda ayakta kalma ihtimallerinin arttırılmasına fayda sağlayacak organizasyonların ve ulusal plan ve programlar istikametinde yeni işletmelerin oluşturulmasını ve devamlılığını sağlamaktır.

Girişimciliği geliştirme destek programının amacı;

- Ekonomik gelişme ve istihdam problemlerinin giderilmesinin temel etkeni olan girişimciliğe destek sağlanması ve yaygınlaşmasının sağlanması,
- Başarı elde edecek ve hayatta kalacak işletmelerin oluşturulmasının sağlanması,
- Girişimcilik kültürünün yaygınlaşmasının sağlanması,
- İş Geliştirme Merkezlerinin oluşturulması ile girişimciliğin gelişiminin artırılması,
- İstihdamın çoğaltılması,
- Yerel dinamiklere bağlı girişimciliğe destekler sunulması.

Girişimciliği geliştirme destek programı kapsamında yeni girişimci programı ve ileri girişimci programı olarak iki çeşit program altında faaliyet yürütmektedir.

a. Yeni Girişimci Programı

Yeni girişimci programında verilen destek programı kapsamında geleneksel girişimci desteği kapsamında gerçek kişi ve sermaye şirketi statüsündeki işletmelere verilecek destekler ve performans dönemlerine göre verilecek destekler verilmiştir (Tablo 2.11).

	Gerçek kişi statüsünde kurulmuş olan işletmeler	Sermaye şirketi statüsünde kurulmuş olan işletmeler
Kuruluş Desteği	5.000 TL	10.000 TL
	1. Performans Dönemi Toplam prim gün sayısı	2. Performans Dönemi Toplam prim gün sayısı
Performans Desteği**	- 180-539 olan birimlere 5.000 TL, - 540-1079 olan birimlere 10.000 TL, - 1080 ve üstü olan birimlere 20.000 TL	- 360-1079 olan birimlere 5.000 TL, - 1080-1439 olan birimlere 15.000 TL, - 1440 ve üstü olan birimlere 20.000 TL

Kaynak: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6835/girisimciligi-gelistirme-destek-programi> adresinden erişilmiştir.

Tablo 2.11. Geleneksel girişimci desteği programı kapsamındaki faaliyet konuları

Bu program kapsamında, kuruluş desteği kapsamında geri ödemesiz olarak gerçek kişi statüsünde ve başvuru tarihi itibarıyla son bir yıl içinde kurulmuş olan işletmelere destek sağlanmaktadır.

Programda, 1inci Performans deviri, program başlama zamanından sonra, birinci yılın sonuna kadar olan zamandır. 2nci Performans deviri ise 1inci Performans Dönemi son gününden ikinci senenin sonuna kadar geçen zamandır.

Asgari prim gün sayısına erişen birimler için girişimcinin; genç, kadın, engelli, gazi veya birinci derecede şehit yakını olması halinde her bir performans zamanında tespit edilen miktarlara 5.000 TL ilave edilir.

b. İleri Girişimci Desteği

Kuruluş desteği kapsamında geri ödemesiz olarak gerçek kişi statüsünde ve başvuru tarihi itibarıyla son bir yıl içinde kurulmuş olan “İleri Girişimci Programı Kapsamındaki Faaliyet Konuları Tablosu’nda yer alan konularda faaliyet gösteren işletmelere destek sağlanmaktadır.

	Gerçek kişi statüsünde kurulmuş olan işletmeler	Sermaye şirketi statüsünde kurulmuş olan işletmeler
Kuruluş Desteği	5.000 TL	10.000 TL
	1.Performans Dönemi* Toplam prim gün sayısı	2. Performans Dönemi* Toplam prim gün sayısı
Performans Desteği**	- 180-539 olan firmalara 5.000 TL, - 540-1079 olan firmalara 10.000 TL, - 1080 ve üstü olan firmalara 20.000 TL	- 360-1079 olan firmalara 5.000 TL, - 1080-1439 olan firmalara 15.000 TL, - 1440 ve üstü olan firmalara 20.000 TL

Kaynak: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/6312/girisimcilik-destekleri>

Tablo 2.12. İleri girişimci programı

İleri Girişimci Makine Teçhizat ve Yazılım Desteği	Destek Tutarı	Destek Oranı*
Düşük Orta-Düşük Teknoloji Seviyesi	100.000 TL	% 75
Orta Yüksek Teknoloji Seviyesi	200.000 TL	
Yüksek Teknoloji Seviyesi	300.000 TL	
İleri Girişimci Mentörlük, Danışmanlık ve İşletme Koçluğu Desteği	10.000 TL	% 75

Tablo 2.13. İleri girişimcilik alt faaliyetler destek programı

2.3.7.5.2. Girişimcilik destek programı

Bu programın amacı, ekonomik kalkınma ve istihdam sorunlarının çözümünün temel faktörü olan girişimciliğin desteklenmesi, yaygınlaştırılması ve başarılı işletmelerin kurulmasını sağlamaktır.

DESTEK UNSURU		ÜST LİMİTİ (TL)	DESTEK ORANI (%) (1.ve 2. Bölge)	DESTEK ORANI (%) (3., 4., 5. ve 6. Bölge)
İşletme Kuruluş Desteği	Geri Ödemesiz	2.000	60	70
Kuruluş Dönemi Makine, Teçhizat, Ofis Donanım ve Yazılım Desteği		18.000	Kadın Girişimci, Gazi, Birinci derecede şehit yakını veya	Kadın Girişimci, Gazi, Birinci derecede şehit yakını veya
İşletme Giderleri Desteği		30.000	Engelli Girişimciye	Engelli Girişimciye
Geri Ödemesiz Destekler Toplamı		50.000	%80 uygulanır.	%90 uygulanır.
Sabit Yatırım Desteği	Geri Ödemeli	100.000		

Kaynak: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1231/girisimcilik-destek-programi> adresinden erişilmiştir.

Tablo 2.14. Girişimcilik destek programı

Girişimcilik Destek programında;

- İşletme kurulma masrafları için geri ödemesi olmayan 2.000 TL destek verilir.
- Kuruluş zamanı Makine, Teçhizat, Ofis Donanım ve Yazılım Desteği doğrultusunda, firmanın kuruluş zamanından itibaren 2 yıl içerisinde satın alınan/alınacak makine, teçhizat, yazılım ve ofis donanımları için geri ödemesi olmadan üst limiti 18.000 TL destek verilir. Sabit yatırım amaçlı ise geri ödemesi olmak şartı ile 100.000 Türk Lirası destek sunulur.

- İşletme Giderleri teşviki boyutunda, firmanın kuruluş zamanından itibaren iki yıl zarfında oluşan işyeri kirası ve çalışan net ücretlerine dair, aylık azami 5000 TL ve toplam olarak geri ödemesi olmayan 30.000 TL destek verilir.

2.3.7.6. Gelişen işletmeler pazarı KOBİ destek programı

Gelişen işletmeler pazarı KOBİ destek programının amacı; “Gelişme ve büyüme potansiyeline KOBİ’lerin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) Gelişen İşletmeler Piyasası’nda işlem görmesinin sağlanması ve sermaye piyasalarından fon temin edilmesine olanak tanınmasıdır.”

Program dahilinde, KOBİ'lerin paylarının Gelişen İşletmeler Pazarı'nda (GİP) işlem görmek üzere halka açılma aşamasında bazı alanlarda geri ödemesiz destek sunulmaktadır.

Programda verilen desteğin üst limiti 500.000 TL olup, destek öğelerinin üst limit ve oranları **Tablo 2.16'da** verilmiştir.

Destek Unsuru	Destek Ödemesi Üst Limiti (TL)	Oranı (%)
Piyasa danışmanı danışmanlık hizmet bedeli	100.000	75
Aracı kuruluşa ödenecek aracılık komisyonu	300.000	75
Bağımsız denetim hizmeti bedeli	80.000	75
Hukukçu raporu gideri	10.000	75
SPK kurul kaydına alma masrafı	10.000	100
Merkezi kayıt kuruluşu gideri		

Kaynak: Kosgeb resmi internet sitesi, 2019. <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1232/gelisen-isletmeler-pazari-kobi-destek-programi> adresinden 01.06.2019 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Tablo 2.15. Gelişen işletmeler pazarı KOBİ destek programı

2.3.7.7. İşletme geliştirme destek programı

Bu Program genel destek programı ismi ile destekleme yapmakta iken oluşan yeniliklerle işletme geliştirme destek programı olarak işletmeleri destek vermektedir. Programda;

- Proje geliştirme kapasitesi eksik işletmeler ile KOSGEB hedef kitlesine yeni girmiş sektörlerdeki işletmelerin de mevcut KOSGEB desteklerinden yararlanması,
- KOBİ'lerin nitelikli ve verimli mal/hizmet oluşturmalarının sağlanması,
- Var olan KOSGEB desteklerinin revize yapılarak daha çok işletmenin bu desteklerden yaygın biçimde yararlanması,
- İşletmelerin rekabet kuvvetlerini ve seviyelerini artırmak niyetiyle genel işletme geliştirme etkinliklerinin teşvikinin yapılması,
- Girişimlerin ulusal ve uluslararası pazar paylarını çoğaltmak hedefiyle tanıtım ve pazarlama etkinliklerinin çoğaltılması.

Program kapsamında işletmelere sağlanan destek miktarları Tablo 2.16'de gösterilmiştir;

İŞLETME GELİŞTİRME DESTEK PROGRAMI DESTEKLERİ	Destek Üst Limiti (TL)	Destek Oranı
1. Yurt İçi Fuar Desteklemesi Tutarı	50.000	% 60
2. Yurt Dışı Gezisi Desteklemesi Tutarı	20.000	% 60
3. Nitelikli Elemen Desteklemesi Tutarı	50.000	% 60
4. Eğitim Desteklemesi Tutarı	20.000	% 60
5. Enerji Verimliliği Desteklemesi Tutarı	35.000	% 60
6. Tasarım Desteklemesi Tutarı	25.000	% 60
7. Sınai Mülkiyet Hakları Desteklemesi Tutarı	30.000*	% 60
8. Belgelendirme Desteklemesi Tutarı	30.000*	% 60
9. Test Ve Analiz Desteklemesi Tutarı	30.000	% 60

Not: (*) TSE ve TÜRKPATENT'ten edinilecek evraklar, %100 (yüz) oranında destek verilir.

Kaynak: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6798/isletme-gelistirme-destek-programi> sayfasından 01.06.2019 tarihinde erişilmiştir.

Tablo 2.16. İşletme geliştirme destek programı destekleri ve limiti



3. KOSGEB DESTEKLERİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE KATKISI

Ekonomide, bir ürün oluşturulabilmesi için fiziki sermaye ve emek zorunlu unsurlardır. Sermaye, işgücü ve tabii kaynaklar gibi sisteme giren araçlar girişimciler vasıtasıyla farklı teknolojik veriler kullanılarak ve farklı paylarla birleştirilirler. Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) ise, belli bir yerde belli bir zaman içerisinde (genelde bir yıl olmaktadır) geliştirilen bu ürün ve hizmet şeklindeki çıktının parasal değerlerinin bütünüdür. Bahsedilen bu üretim etkenlerinden olan fiziki sermaye; makinelerin, teçhizatın, araçların, kurulmuş tesisin, tüm sisteme giren hammaddenin ve başka dayanıklı üretim etkenlerinin biriktirilmiş stokunu içine alır. Bu biriktirilmiş sermayeye belli bir zaman içerisinde katılan ilaveler “yatırım” olarak adlandırılır (Kirbitçioğlu, 1998, s.207-210).

Ülke ekonomilerindeki işgücü toplamı; nüfusun artması ve artışla birlikte sürekli belli bir bölümünün (ileride) işgücü ortamına katılması ile büyür. İşgücünün vasıfları özellikle eğitim kurumlarındaki ve çalışma ortamlarındaki verilen eğitimler ile geliştirildikçe, ülkenin beşeri sermayesi de artmış olacaktır. Beşeri sermaye, işgücü vasıtasıyla içeri alınan bilgi ve yetenekler bütünü olarak ifade edilebilir. Bazı durumlarda, işgücünün sağlık ve diyet ile ilgili “iyi olma” hali de beşeri sermayenin bir kısmını teşkil edebilmektedir (Easterly ve Welzci, 1989’den aktaran Kibritçioğlu, 1998, s.207). Ekonomik büyüme, kişi başına reel hasıladaki artışları ifade eder. Bu artışlar ancak, uzun vadede toplumun üretim miktarlarının ya da potansiyelinin büyümesi ya da çok daha fazla üretken kullanılması ile gelişebileceğinden, ekonomik büyüme problemi, genelde bir uzun zamanlı bir problem olarak düşünülür. Büyüme, bu sebeple, makroekonomik manada daha çok arz talebi açısından tespit edilir. Farklı bir ifade ile bir toplumun üretim imkanları eğrisinin dışarıya ya da uzun vadeli tüm arz eğrisinin sağ yönde gitmesine yol açan nedenler, ekonomik büyüme teorilerinin ve düşüncelerinin mevzusudur. Bu sapma ve kaymaların ardında, iktidarların ve hükümetlerin, üretim etkenlerinin verimli olmalarını yükseltici eğitim çalışmaları ve teknolojik açıdan politikalarının olabileceği de düşünülmelidir. Aynı zamanda diğer bir sebep, yine ülke iktidarlarının fiziki sermaye birikimini yükseltici altyapı yatırımlarının da etkili olabileceği açıktır (Kirbitçioğlu, 1998, s.208).

Günümüzde ekonomik büyüme aşamalarının kuramsal ya da ampirik analiziyle alakalı olan iktisat uzmanlarının çalışmalarında çok sık karşı karşıya geldikleri iki ciddi mevzu bulunmaktadır. Bu mevzulardan ilki; 3’üncü Dünya ülkelerinde ve Doğu Avrupa ülkelerinde fakirliğin yakın bir zamanda düşürülmesi için iyi bir ekonomik büyümenin lazım olduğu

düşüncesidir. Diğer bir mevzu ise; özellikle Batı Avrupa'nın zengin gelişmiş ekonomilerinde, büyümenin negatif ekolojik yan tesirlerinin var olduğuna odaklanılmasıdır (Hanusch, 1995'dan aktaran Kirbitçioğlu, 1998, s.208). Farklı yerlerde ekonomik büyüme aşamalarının etrafa verdikleri zararın minimum seviyeye indirilmesi, hükümetlerin vazifesi olarak algılanmaktadır. Başka bir ifade ile büyümenin kalitesinin ve niteliğinin önemli olduğu ve artık bazı dışsal faktörlerle ilişkili olduğu ve bu faktörlerin, ürünlerin miktarlarının artmasını sınırlayan bir büyüklük olduğu ifade edilmektedir. Bahsedilen bu negatif dışsal faktörle, ekonomik büyümenin kapsam ve yönünü ortaya çıkaran merkezi bir unsur olarak kabul görmektedir (Kirbitçioğlu, 1998, s.210).

1980 yıllarının ortasına kadar iktisat yazınında hakimiyetini devam ettiren neoklasik büyüme teorisinin nicelik olarak büyümeye önem veren düşüncesinin arkasında yukarıda ifade edilen niteliklerdeki gibi bir alana girilmiş olunması yatmaktadır. Kökenleri Smith (1776), Schumpeter (1926), Kaldof (1957, 1961) ve Arrow (1962) gibi iktisatçılara dayanan yeni bazı teorilerin ve düşüncelerin hayat bulmasına yol açmıştır (Kirbitçioğlu, 1998, s.210). Nitekim, Schumpeter'in icat, yenilik, yaratıcı yıkıcılık ve girişimci olgularını yeniden ortaya çıkaran bu yeni ekonomik büyüme model ve teorilerinde, teknolojik ilerlemelerin belli bir özelliği ise ciddi bir şekilde öne çıkarılabilmektedir. Teknolojik gelişmeler sürekli bir takım harici etkilerle "birlikte" gerçekleşmektedir. Fakat, bu harici etkiler, bahsedilen negatif dışsal etkiler olmaktan daha ziyade, üçüncü ekonomik birimler üstünde pozitif etkiler oluşturan taşma etkileridir. Şu an, ekonomik büyüme teorilerinin yeni ve başka bir boyutu bulunmaktadır. Bu boyutlardan olan "niteliksel boyut" oldukça konuşulan bir boyut halini almıştır. Aynı zamanda bu niteliksel büyüme aşamasında gelişen pozitif etkiler, bir taraftan negatif ekolojik etkileri düşürmeyi sağlamakta, diğer taraftan da yeniliklerin ana bir rol edindiği bir süreçte yüksek büyüme miktarlarına ulaşılmasını sağlayarak reel hasılanın niceliksel olarak artışı da imkan tanımaktadır. (Kirbitçioğlu, 1998, s.207-210).

3.1. İktisadi Büyüme Etkileyen Temel Faktörler

Bir ülkede, özellikle gelişen ve yeni gelişmekte olan ülkelerde, büyüme hızının belirlenmesinde en önemli rolü, uygun ekonomik rejim seçimi ve uygulaması oynamaktadır. Buradaki başlıca noktalar şunlardır (Mahiroğulları, 2009, s.5).

- Özel sektör yanında, özel yabancı sermaye akımının teşviki belirli ve seçilmiş sektörlerde önemlidir. Yabancı sermaye akımını teşvik eden ülkeler daha yüksek büyüme

hızı elde edebilmektedir. Uluslararası finansal fon akımının serbestleştirilmesi de büyük önem kazanmıştır.

- İhracata, ihracat sanayiinin teşvikine yönelik, bir gelişme stratejisi izlenmelidir.
- Döviz kurunun oluşması, serbest döviz piyasasına bırakılması önemlidir.
- Bölgeler arası gelişmişlik farkların azaltılmasına ve bölgeler arası dengeli kalkınmaya önem verilmelidir.

• Dışa açık ekonomi sonucu artan girdi ve yatırım malı ithalatı, ihracat artışıyla dengelenmelidir. Ekonominin, bir döviz darboğazı ve dış ödemeler kriziyle karşılaşılmadan, sürekli yüksek bir hızda büyümesi sağlanmalıdır.

• Gelişmenin ilk aşamalarında tarıma ağırlık verilmelidir. Tarımın hızla kalkındırılması, sanayi kesiminin daha da hızlı gelişmesine yol açacaktır (Hiç Gencer, 2002, s.9).

• Gerek genel eğitim, gerek daha teknik düzeydeki bilgi ve yenilikler, uzun vadeli büyümede çok önemli rol oynarlar. Özellikle gelişen ülkeler için, eğitimin ve teknik ilerlemenin önemi çok fazladır.

• Doğal kaynakların varlığı, yani madenler, petrol, doğal gaz, ulaştırma için uygun deniz, göl, nehir, turizm ve tarım için elverişli yer ve iklim, özellikle gelişmenin başlarında, büyüme hızını büyük ölçüde etkileyebilir.

• Bir ülkenin ekonomik hedeflerinin dikkatli bir şekilde saptanması ve bu hedeflerin birbirleriyle bağdaştırılması gerekir. Yüksek bir büyüme hızı bu hedeflerden sadece biridir. Bir diğer hedef, kişisel ve bölgesel gelir farklarının azaltılması ve sosyal güvenlik; bir başka hedef ise, askeri güç ve savunma emniyeti olabilir (Hiç Gencer, 2002, s.13).

3.2. Girişimciliğin İktisadi Büyüme Teorilerindeki Yeri

Girişimcilik ile iktisadi yaklaşımlar, genelde iktisadi gerçeklik için açıklayıcı bir değişken olarak girişimcilik fikri ve girişimcinin rolleri üstünde durulmaktadır. Bu manada iktisadi teori tarihinde girişimcinin rolü şu şekilde ifade edilebilir (Ripsas, 1998, s.106);

1. Girişimci belirsizlikle alakalı olarak riski üstlenen bireydir (Cantillon, Thünen, Mill, Hawley, Knight, Mises, Cole, Shackle).

2. Girişimci sermayeyi arz eden insandır (Smith, Turgot, Böhm-Bawerk, Pigou, Mises).

3. Girişimci bir yenilikçidir (Baudeau, Bentham, Thünen, Schmoller, Sombart, Weber, Schumpeter).
4. Girişimci bir karar vericidir (Cantillon, Menger, Marshall, Wieser, Amasa Walker, Francis Walker, Keynes, Mises, Shakle, Cole, Schultz)
5. Girişimci endüstriyel bir liderdir (Say, Sain-Simon, Amasa Walker, Francis Walker, Marshall, Wieser, Sombart, Weber, Schumpeter).
6. Girişimci bir yöneticidir (Say, Mill, Marshall, Menger)
7. Girişimci iktisadi kaynakların düzen vereni ve koordinasyonunu yapandır (Say, Walras, Wieser, Schmoller, Weber, Clark, Davenport, Schumpeter, Coase).
8. Girişimci bir girişime sahip olandır (Quesnay, Wieser, Pigou, Hawley).
9. Girişimci üretim etkenlerinin bir işvereni durumundadır (Amasa Walker, Francis Walker, Wieser, Keynes).
10. Girişimci bir müteahhittir (Bentham).
11. Girişimci bir arbitrajcıdır (Cantillon, Walras, Kirzner).
12. Girişimci alternatif tercihler içerisinde kaynakların bir düzenleyicisi ve tahsisini yapandır (Cantillon, Kirzner, Schultz).

Klasik iktisat uzmanlarına göre, ekonominin dinamik durumunu etkileyen etkenlerin geçici olduğuna iktisadi yaşamda genel bir dengenin var olduğuna ve bunun sürekli olduğuna inanırlar. Bu ise ekonomide mevcut belirsizliğin göz ardı edilmesi demektir (Er, 2012).

Eğer bir ekonomi kendi kendine dengeye ulaşabiliyorsa ve hiçbir problem yoksa insanlar hiçbir vakit sorunlara çözüm bulmak arayışında olmayacaklardır. Bununla beraber problemlerin varlığı ise yeni fırsatların oluşması anlamını taşımaktadır. Çünkü problem haline gelmeyen hiçbir şey için insanlar ücretler vermek istemeyecektir. Piyasada simetrik olmayan bilgilerdeki fırsatlardan faydalanan kişi ise girişimcidir. Girişimci yeni fırsatları meydana çıkararak müşteri ve sunucu için problemleri ortadan yok eder (Ulusoy, 2010: 74). Girişimcilik 18. yy. süresince çoğu klasik iktisatçıların araştırmalarında çok da belirginleşmemiştir. Girişimcilik fonksiyonu tartışmalarında, klasik iktisatçılar genelde girişimci olgusunu pek kullanmazlar. Bu kavramın yerine Fransız girişimci kavramı ile eşdeğer anlamda olan “maceracı” ve “risk alıcı” kavramları tercih edilir. Maceracı 15.yy’da,

bazı riskler içerisinde çalışmalar gerçekleştiren tüccar iken, 17.yy'da, belli devlet işlemleri projelerini yürüten arsa spekülörleri ve çiftçilerdir. 18.yy süresince maceracı kavramı ufak ufak yerini risk alıcıya çevirmiş ve sıradan bir iş adamı ile eş anlamlı hale dönüştürülmüştür. İlk başta, risk alıcı bir çalışmayı gerçekleştiren veya projeyi bitiren kişi iken, zaman içerisinde kendi finansal riskini üstüne alan, iktidar vasıtasıyla ona verilen işleri yapan, belirsiz bir kârı edinebilmek için riskli faaliyetlere giren insanlara dönüşmüştür. En son olarak klasik iktisatçılar arasında risk alıcı yerini kapitalist kavramına devretmiştir (Hebert ve Link, 2006, s.37-38).

Klasik iktisatçılar oluşturulan her malın talebinin var olduğunu iddia ederler. Bu olayda iktisadın odak noktası üretim yapmaktır. Bu olay Jean Baptiste Say tarafında “Her arz kendi talebini yaratır” söylemi ile hayat bulmuş ve bu şekilde genel denge klasik iktisatçılar tarafından mekanik bir yapı olarak görülmüştür. Gerçekte arz talep yasası Adam Smith'te görünmez el biçiminde ifade edilirken bu sayede serbest piyasa bir mucize oluşturacak ve sürekli denge oluşacaktır. Bu fikir piyasadaki tüm değişimlerin ve dinamikliğin tüm piyasa aktörleri aracılığı ile bilineceği düşüncesine dayanır. Bu yönden düşünüldüğünde de kendi çıkarlarını yükseltmek için çalışan tüm kişiler aynı zamanda birer girişimcidir (Ulusoy, 2010, s.69-70).

Klasik iktisatçıların başlangıcı olarak görülen Adam Smith'in 1776'da yayımladığı “Ulusların Zenginliği” isimli eseri sunulmaktadır. Smith bu çalışmasında kapitalizm kavramını tam bir teori şeklinde ele almış ve bunu gerçekleştiren ilk kişi olarak gösterilmiştir (Tosunoğlu, 2003, s.30-31). Smith, girişim için sermaye elde edecek olan sermayedar ile kesin karar alıcı olan girişimci arasında bir ayrım yapmamış ve girişimciyi mülkiyet sahibi yöneticiler olan kapitalistler ile özdeş bulmuş ve girişimciyi maceracı, ileri görüşlü ve sorumluluk alan kişi olarak betimlemiştir (Formaini, 2001, s.4). Smith, Ulusların Zenginliği'nde girişimciyi (Sciascia ve De Vita, 2004, s.4),

- Her daim tehlike arayan bir maceracı,
- Öngörülü olup önceden tahminlerde bulunup, planlar gerçekleştirme kabiliyetleri bulunduğu için ileri görüşlü,
- Mantık çerçevesinde riskler alan sorumluluk sahibi kimse olarak ifade eder.
- Smith sermayeyi ekonomik büyümenin temel ögesi; elde edilen kârı da gerçekleştirilen yatırım miktarının neticesi olarak değerlendirir.

Fransa’da yaşamını sürdürmüş İrlanda kökenli bir ekonomist olan Richard Cantillon, ekonomi teorilerinde girişimcinin kritik durumunu fark eden ilk önemli kişidir. Cantillon’un eseri, girişimcilik tarihinde bir dönüm noktası konumundadır. Çünkü, girişimciyi iktisadi sistemde odak bir şahsiyet olarak oturtmuştur (Hebert and Link, 2006, s. 589).

Fizokrat düşüncede en önde gelen iktisatçılardan olan Cantillon’un girişimci konusunda düşünceleri ile fizyokrat düşünce denilince ilk akla gelen François Quesnay’in düşünceleri birbirine benzemektedir (Formaini, 2001, s.3). Quesnay özellikle toprak sahibi girişimcilerin gıda sektörü açısından ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Ona göre girişimci, belirsizlikler taşımakta, üretimi düzenlemekte ve yönlendirebilmekte, yeni metodlar ve yeni ürünler oluşturmakta ve yeni pazarlar araştırabilmektedir. Bunun için girişimciye, devlet tarafından destekler verilmeli, pazarlara ulaşma konusunda yardımcı olunmalıdır (Hoselitz, 1962, s.247).

Cantillon kadar girişimcilik kavramını geniş ölçüde değerlendirip yorumlayan bir diğer iktisatçı da John Baptiste Say’dır. Say’ın araştırmalarında girişimcilik büyük derecede, üretim sürücülerini birleştirmekten sorumlu olan özel bir türün rolüne, yani onun yönetsel işlevine indirgenmiştir (Peneder, 2009, s.80). Say girişimci ile sermayeder arasındaki farklılıkları tanımlamıştır. Ona göre sermayeder parayı temin eden ve ekonomik olarak riskleri alan birisi iken, girişimci ise, üretim etkinliklerini yeni zenginlikler oluşturacak şekilde birleştiren kişidir (Çonkar ve İlter, 2004, s.2).

Say, iktisadi ilerlemeyi girişimci etkinliklerinin bir neticesi olarak değerlendirir. Cantillon gibi girişimciyi kendi kaynaklarını ve tasarruflarını riskli bir yatırım haline dönüştürdüğü için risk alıcı olarak değerlendirir. Say, Smith’in tersine girişimci ve kapitalisti birbirinden farklı düşünür. Bunu yaparken girişimciyi yenilik yapmak ile ilişkilendirir ve girişimciyi yeniliğin ve değişim gerçekleştirmenin aktörü olarak değerlendirir. Say’ın kendisi de aslında bir girişimcidir ve çağdaş manada girişimcinin çerçevesinin nasıl olduğunu ifade eden ilk kişidir (Filion, 1997, s.2).

Say, girişimciyi üretim etkenlerini bir araya getiren veya koordinasyonunu sağlayan kimse olarak değerlendirir. Girişimci kaynakları düşük verimlilik sağlayan sahalardan yüksek verimlilik sağlayan sahalara yönelten kimsedir. Araştırmalarında girişimcinin koordinatörlük yapma görevine vurgu yapar. Bu şekilde, Say’ın girişimciliği, kapitalistlerden, toprak sahiplerinden ve işçilerden farkı ortaya çıkar. Başka klasik iktisatçılarla kıyaslandığında Say için, girişimci üretim ve tüketim mekanizmasının tamamında çok önemli vazifelere sahiptir. Say’ın teorisinde (Winata, 2008, s.15-16);

1) Tarım

2) imalat

3) Ticari endüstri şeklinde üç tip endüstri bulunmaktadır.

Say'ın girişimcilik teorisi endüstriyel gelişimlerin üç farklı etkinliklere bölünmesiyle başladığını ifade eder. Bu etkinlikler (Özkul, 2007, s.347);

- Araştırma: Bilgi oluşturmak için araştırmacılar tarafından ortaya koyulur.
- Bilginin uygulanması: Üretim etkenlerinin organizasyonunu yapan ve araştırma sonucunda meydana gelen bilgiyi kullanılabilir ürünlere çevirmek için girişimciler aracılığı ile yapılmaktadır.
- Üretim: İşçiler vasıtasıyla gerçekleşir.

Say, girişimcilik fonksiyonlarına yönetsel nitelikleri de ilave eder. Girişimcilik çalışmalarının aslında yönetimle eş değerde olduğunu ifade eder. Girişimci üretim etkenlerini koordinasyonunu sağlar, faaliyetleri yönetir, çalışanları denetler, hammadde tedarik eder, istekleri tahmin eder ve üretici ve müşteri arasında aracı rolü vardır (Winata, 2008, s.16). Say'a göre girişimci, girişiminde kilit konumdadır; koordinatördür, modern lider ve profesyonel yöneticidir. Başarı yakalamış bir girişimci; kararlı olma, azim, iş kadar dünya deneyimlerine sahip olmak, dürüst olma, düzenli olma, problemleri çözücü olmak vb. gibi bir takım niteliklere sahip olmalıdır. Bu karakteristik özelliklerin neticesi olarak, girişimcilik alanlarında yarışanların sayısı sınırlı miktardadır. Say'ın klasik ekonomisinde tüm ücretler arz ve talep vasıtasıyla tespit edildiği için sınırlı arz karşısında girişimci emeğin ücreti de fazla olmakta ve bu şekilde üretici sınıfı büyük bir servet birikmektedir (Praag, 1999, s.315-316).

Özetle klasik iktisatçılar riski alan, üretim etkenlerini bir araya getiren ve yenilik olanaklarını araştıran girişimci ile süreç içinde yatırım için yalnızca araç sağlayan kapitalist arasındaki farkı gerektiği kadar yapamamışlardır (Formaini, 2001, s.5). Klasik iktisatçılar araştırmalarında girişimcinin rolünü ifade etseler de, tam olarak bir girişimcilik kuramı oluşturamamışlardır (Winata, 2008, s.19).

Klasik ve neoklasik iktisat arasında köprü oluşturan Alfred Marshall bu zamanda girişimciliğe ilgi duyan az miktarda neoklasik iktisatçıdan birisidir. Marshall'ın ilk 1890'da yayınlanan İktisadi Prensipleri isimli ilk çalışması neoklasik teoride girişimciliğin önemine vurgu yapmaktadır. Marshall girişimcinin rolüne, nereye yatırım gerçekleştireceğine karar

veren kapitalistler arasındaki fırsat arama tavırlarını ilave etmiş ve iş adamını, çalışma için ihtiyaç duyulan sermayeyi ve emeği birleştiren işverenlerin “uzmanlaşmış örgütü” olarak karakterize yapmıştır (Peneder, 2009, s.80). Marshallcı ekonomide girişimcinin vazifesi, ürün ve hizmet arzının, yenilikçilik ve ilerlemenin gerçekleşmesi, üretimi yönlendirme, risk üstlenme, sermaye ve emeğin koordinasyonunu sağlama. İşletme ile beraber girişimci bütün sorumlulukları üstüne alır, yöneticilik vazifesi yanında işveren konumunda da bulunur (Praag, 1999, s.318-319). Marshall’ın girişimcileri, maliyetleri düşürmek ve daha kaliteli ve verimli ürünler oluşturmak için yeni yöntemler geliştiren yenilikçilerdir (Winata, 2008, s.19).

İktisat literatürüne büyük katkılar gerçekleştiren ve “kuruluş yeri teorisi” ile tanınan Von Thünen, “The Isolated State” isimli eserinde girişimcinin kazancı ile kapitalistin kazancını kıyaslamış farklarını çıkarmış ve kârın değerlendirmesini gerçekleştirmiştir. Thünen’in girişimcilik kazançları, elde edilen kârdan (Hebert ve Link, 2006, s.52).

- Yatırım yapılan sermaye faizinin
- İş kayıpları adına yapılan sigortanın ve
- Yönetim ücretlendirmelerinin çıkarılması neticesinde kalan kısımdır.

Bu kalan kısım Thünen’in sigorta edilemeyen risk olarak ifade ettiği girişimcilik riskinin getirilerini anlatır (Hebert ve Link, 2006, s.52). Thünen, girişimciyi hem risk alan hem de yenilikçi olarak düşünmektedir (Sciascia ve De Vita, 2004, s.5).

Leon Walras, Walras girişimcilik kuramına çok büyük oranda faydası dokunmuştur. Bunlar (Walker,1986, s.19);

- İlk olarak, kârı fiyat ve ortalama maliyet arasındaki fark şeklinde tanımlamış ve reel kârın yalnızca ekonomik geçiş kısmında meydana çıktığını savunmuştur.
- İkinci olarak, dinamik kuramını hazırlamış ve bunun sayesinde reel kâr ve zararlar girişimciler tarafından oyuna eklenen rekabet güçlerince düşürülmüştür.
- Üçüncü olarak, kârı kazanma belirsizliği ve kayıpları üstüne alma risklerinden söz etmiştir.
- Dördüncü olarak, düzenli yönetim işlevleri ile girişimcilik çalışmaları arasında ayırma yapmıştır.

- Son olarak da, Walras piyasa işlemlerinde kâr arkasında gidenler ile sermaye malı hizmeti sağlayıcıları arasında net bir ayrıma giderek girişimci tanımını kesin olarak ifade etmiştir.

Bununla beraber Walras, girişimciyi bir koordinatör ve arbitrajcı olarak ifade eder. Ona göre girişimci; toprak sahibi, kapitalist ve işçinin haricinde iktisattaki dört temel oyuncudan biridir (Ripsas, 1998, s.105). Walras asıl dünyadaki girişimcilerin rolleri konusundaki düşüncelerini çoğaltmasına rağmen onu kavramsal yaklaşımdaki genel denge analizine ise dahil etmemiştir (Formaini, 2001, s.6).

Amerika’da iktisatçılar arasında girişimcinin rolünü çok özenle araştıran ve oldukça önemli katkısı olan bilim adamlarından biri Knight’tır. Knight ilk önce, sigortalanan risk ve sigortalanmayan belirsizlik şeklindeki iki kavram arasındaki farkın ne olduğunu vurgulamıştır. Knight daha sonra, bir yandan hızlı iktisadi değişiklikler ve diğer yandan girişimcilik çalışmalarındaki değişikliklerdeki sigortalanamayan belirsizlikle alakalı kâr kuramını açıklamıştır (Hebert ve Link, 2006, s.88).

Knight, kârı anlatmak ve kârın girdilerini belirtmek konusunda girişimciliğin risk taşıma işlevine vurgu yapmıştır. Knight’a göre, girişimcilikteki önemli özelliklerden birisi, girişimcilerin temel belirsizlik şartları içerisinde karar verme kabiliyeti hususunda kendilerini güvensiz buldukları için, risk üstlenmekte uzmanlaşırlar. Girişimciler hem kapitalistliği hem de yönetim ve idare işlevlerini kapsayan yöneticilerdir. Ancak, pek çok büyük ölçekli işletmede, sınırlı yükümlülüğün ve risk taşımanın ve yönetim/idarenin birbirinden ayrı pozisyonlarda değerlendirilmesinin tarihsel açıdan kolayca fark edildiği gibi, sorun, çağdaş ekonomilerde her iki işlevin düzenli bir biçimde farklı profesyonel meslek grupları tarafından yürütülmesidir. Bireyler, ekonomik yaşamın birçok örneğinde “bilinbilir” çeşitlilikteki riskleri sırtlanabilir. Neticede, Knight’ın temel belirsizlikle risk arasındaki geliştirdiği farklılık, genelde beşeri fiillerin yapısını ve spesifik olarak ekonomik tercihleri anlamak için değerlidir. Bununla birlikte, risk üstlenme işlevi girişimcilerin benzersiz bir özelliği olmayıp, bu doğrultuda, tanımlayıcı bir karakteristik olarak pek iş görmeyecektir (Peneder, 2009, s.81-82).

Girişimcilik teorisine, bilinen en önemli katkıyı Joseph Schumpeter yaptığı iddia edilen önemli bir gerçektir. Schumpeter “Ekonomik Kalkınma Teorisi (The Theory of Economic Development)” kitabında girişimciyi yeniliği sunan kişi olarak tanımlamış ve

girişimci ile inovasyonu müthiş bir şekilde yorumlayarak birçok görüşün tersine girişimciye önemli bir misyon yüklemiştir (Aidis, 2003, s.4).

Schumpeter, bir girişimci için yeniliğin beş ayrı türünü ve yönünü ifade etmiştir (Schumpeter, 1996, s.66);

- a) Yeni bir ürün geliştirme ya da bir ürünün kalitesini yükseltmek,
- b) Yeni bir üretim tekniği yaratmak,
- c) Yeni bir pazara ulaşmak,
- d) Hammaddeler veya ara malları için bir takım yeni arz kaynaklarını tercih etme,
- e) Birtakım yeni organizasyonel endüstriler başarmak.

Schumpeter'in girişimcilik sahasına katkısını fark etmek ve daha iyi kavrayabilmek için bazı şeyleri vurgulamak da fayda vardır. Schumpeter'in ifade ettiği bu yenilik türleri zaten, piyasada olan ve girişimcinin kontrolünde bulunana kaynaklardan gelen inovasyonlardır. Bu şartlar altında yenilik bir icadın neticesi olmamaktadır. Girişimciler icatçı olabilirler, ancak, bir yeniliğin ortaya çıkması için icat şart olmamaktadır. Bu sebepten ötürü girişimci bir icatçı değildir, ancak, normal bir kapitalist de olmamaktadır (Özkul, 2007, s.352).

Piyasada lazım olan bütün kaynaklar var iken yalnızca, küçük bir grup (girişimciler) kar fırsatlarının peşine düşmektedirler. İktisadi mekanizmadaki bu girişimci sıkıntısının nedeni, gerçekte yeniliğin etkilerinde bulunmaktadır. Mevcut şartların bozulabilmesi iktisadi mekanizmada kökleşmiş kurumsal ve sosyal engelleri ortadan kaldırmayı gerektirir. Yani neticede, girişimcinin zihinsel bir özgürlüğü olmalıdır. Bundan dolayı tabi olarak da az ve nadirdirler (Sciascia ve De Vita, 2004, s. 6-7).

3.3. Ekonomik Gelişmede KOBİ'lerin Önemi ve Yeri

20. yy'ın ilk yarısında girişimlerin sürekli büyümeleri sebebiyle, KOBİ'lerin varlıklarını sürdüremeyecekleri görüşleri ortaya atılmıştır. Fakat bu öngörünün tersine şu an KOBİ'ler kalkmamış, 1970'lerden sonra teknolojik ilerlemelere paralel olarak, bireysel ve toplumsal bağımsızlık düşüncelerinin çoğalması, ekonomik krizlerden daha az etkilenmeleri ve sürekli değişme ve gelişme karşısındaki esneklikleri gibi nedenlerden dolayı KOBİ'lerin önemi artmıştır (Dinçer ve Şencan, 1995, s.2-3)

Ülkelerin iktisadi açıdan kalkınmalarında KOBİ'lerin stratejik değeri, gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkede fark edilmiştir. Zamanımızda Dünya'nın her yerindeki iktidarlar, KOBİ'lerin ekonomideki rolünü ve büyüme, sosyal bütünleşme, istihdam, bölgesel ve yerel gelişmeye sağladığı faydaların bilincinde olup politikalarını bu yönde oluşturmaktadırlar (İraz, 2005, s.229).

Son zamanlarda sosyal ve ekonomikselsel manada oluşan değişimler ve sanayi topluluğundan bilgi topluluğuna geçişle beraber ulusal finansal politikalar zamanla birbirlerine yaklaşmakta, dünyada para, sermaye ve hizmet hareketliliği sınır ötesine taşınmaktadır. Küreselleşen piyasanın alt yapısı haline gelen rekabetin sağlıklı bir şekilde oluşması ve sürdürülebilmesi KOBİ'lerin ayakta kalmasına bağlıdır. KOBİ'ler toplumların sosyo-ekonomik sınırları içinde endüstriyellesmesi, doğru kentleşmenin ve normal dağılım ve ticaret faaliyetlerinin sürükleyici etkeni ve vazgeçilmez unsuru pozisyonundadır (Yonar, 2008).

Yukarıda ifade edilenlerden sonra genel olarak, KOBİ'lerin sosyal ve ekonomik açıdan önemi ve özellikleri şöyle sıralanabilir (Yıldız, 2013, s.24-28).

- Ekonomiye dinamizm kazandırma
- Rekabetin korunmasına katkı sağlama
- İstihdama pozitif katkı sağlama
- Bölgesel kalkınmaya katkı sağlama
- Esneklik ve yenilikleri teşvik etmek
- Büyük işletmelerin tamamlayıcısı olma özelliği
- Sermaye birikimine katkı sağlama
- Orta sınıfı güçlendirme ve temsil etme özelliği
- Sanayi ve ticarete baskı grubu (lobi) oluşturma

3.3.1. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

KOBİ'ler tek olarak düşünüldüğünde küçük birer ekonomik birim ve tek bir işletme olarak incelendiğinde ise ekonomiye katkıları küçük ve önemsiz olduğu düşünülmektedir. Fakat, toplu bir şekilde incelendiğinde, sahip oldukları nicel büyüklük ve değerleri, onların ekonomi, kalkınma ve topluluklar için ne derece değerli olduklarını ortaya çıkarmaktadır (Özdemir vd., 2007, s.178).

Türkiye ekonomisi ve KOBİ'lerle alakalı olarak istatistikler incelendiğinde, KOBİ'lerin ülkemiz kalkınmasında ne boyutlarda bir ağırlık oluşturduğu anlaşılabilir. Bugün KOBİ'ler pek çok açıdan göz ardı yapılamayacak boyutlara ulaşmıştır. Aşağıda KOBİ'lerin ekonomideki yeri ve öneminin daha iyi anlaşılması için bu rakamlar ve boyutlardan kısaca bahsedilecektir.

KOBİ'lerin ekonomik olarak sağladıkları faydaların beş ana başlık içinde değerlendirmek gerekirse (Pişkinsüt, 2011, s.102);

- a) İstihdam oluşturulmasında,
- b) Esneklik ile yeniliklere ve değişimlere hızlı bir şekilde adaptasyon geliştirmeleri,
- c) Girişimci ve girişimciliği teşvik/destek,
- d) Butik üretim ile ürün ve hizmetlerde farklılıklar oluşturulması,
- e) Büyük işletmelere ara mal üretme.

Bu noktada KOBİ'lerin işletmeler/girişimler içindeki payı incelendiğinde, Türkiye'de tüm işletmelerin %99,9'unu KOBİ'ler meydana getirmektedir. 0-9 personel bulunduran mikro ölçekli işletmeler, tüm işletmelerin %93,6'sını; 10-49 personeli olan küçük ölçekli işletmeler, tüm işletmelerin %5,4'ünü ve 50-249 personel bulunduran orta işletmeler, tüm işletmelerin %0,9'unu meydana getirmektedir. KOBİ'lerin ekonomideki payı incelendiğinde Türkiye'de; bütün mal ve hizmet satın alımları içindeki payı, %65,5'ini, üretim değerlerindeki payı, %56,2'sini, maddi ürünlere dair brüt yatırımdaki payı, %53,2'sini, personeller miktarı içerisindeki payı, %75,8'ini, toplam katma değer %55 'ini, tüm satışların %65,5'ini, ithalat miktarının %39,9'unu, tüm yatırım miktarlarının %50'sini, ihracat miktarlarının %59,2'sini, KOBİ kredilerinin bankacılık alanı tüm krediler içerisindeki payının ise, %26 olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 3.1).

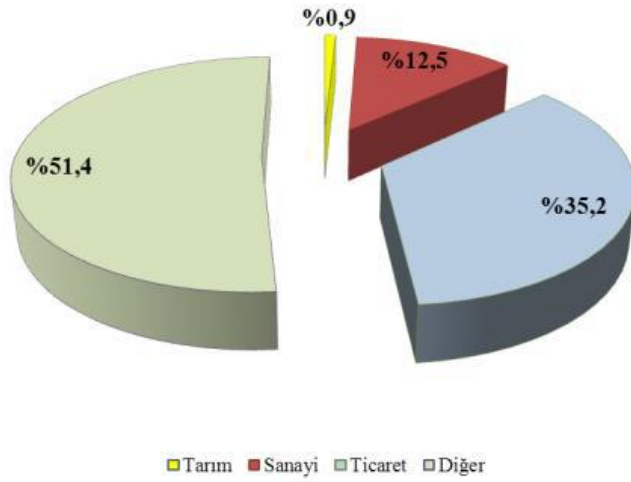
	Bulunma Oranı (%)
• Toplam işletmelerdeki Oranı	%99,9
• KOBİ'lerin bütün mal ve hizmet satın alımları içerisindeki payı	%65,5
• KOBİ'lerin üretim miktarındaki payı	%56,2
• KOBİ'lerin maddi ürünlere dair brüt yatırımdaki payı	%53,2
• KOBİ'lerin personeller sayısı içindeki payı	%75,8
• Bütün katma değerdeki Payı	%55
• Bütün satışlardaki Oranı	%65,5
• İthalattaki Oranı	%39,9
• Tüm yatırımlardaki Oranı	%50
• İhracattaki Oranı	%59,2
• KOBİ kredilerinin bankacılık alanı tüm krediler içindeki payı	%26

Kaynak: KOSGEB, “2015-2018 Kobi Stratejisi ve Eylem Planı (KSEP)”, Ankara, 2015. s. 13, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/IcTlw+KSEP_Dokumani_20152018_10_08_15_YPK_ONAYLI.pdf, Erişim Tarihi: 31.05.2019.

Tablo 3.1. KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki payı (2012 yılı referansları)

2007 - 2013 döneminde imalat sanayisinde çalışmakta olan işletmelerin bütün işletmeler içindeki payı yaklaşık %12,3'dır. Bu işletmelerin yaklaşık %88,8'ini mikro, %9,1'ini küçük ve %1,8'ini orta dereceli işletmeler meydana getirmektedir.

Türkiye'de KOBİ'lerin %9' u Tarım alanında, %12,5'u sanayi alanında, % 51,4'ü ticaret alanında faaliyet gösterdiği görülmektedir. KOBİ'lerin ana sektör sınıflarına göre dağılımının gösterimi Şekil 3.1'de gösterilmektedir:



Şekil 3.1. KOBİ'lerin ana sektör gruplarına göre dağılımı

Kaynak: KSEP, 2015, “2015-2018 Kobi Stratejisi ve Eylem Planı (KSEP)”, Ankara, s. 29, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPTemelBelge/files/IcTlw+KSEP_Dokumani_2015-2018_10_08_15_YPK_ONAYLI.pdf sayfasından erişilmiştir.

Resmi rakamlar göre Türkiye’de, KOBİ’ler, katma değer oluşturma ve istihdam meydana getirmenin haricinde farklı bilişim ve iletişim teknolojilerinin tercih edilmesinde, ihracatın çoğaltılmasında, gelirlerin tabana yayılmasında ve sanayi ve hizmet sahalarının gelişiminde oldukça önemli bir konumda oldukları görülmektedir. Bunun yanında KOBİ’ler, girişimciliğin teşvik edilmesinde ve iktisadi kalkınmanın da lokomotifi konumundadırlar. (Pişkinsüt, 2011, s.102). Bu nedenle bankacılık kesiminin KOBİ’lere uygun oranlara kredi imkanı sağlaması, gelişme ve sektörel çeşitlilik açısından önemlidir (Şahin, 2011, s.31-32).

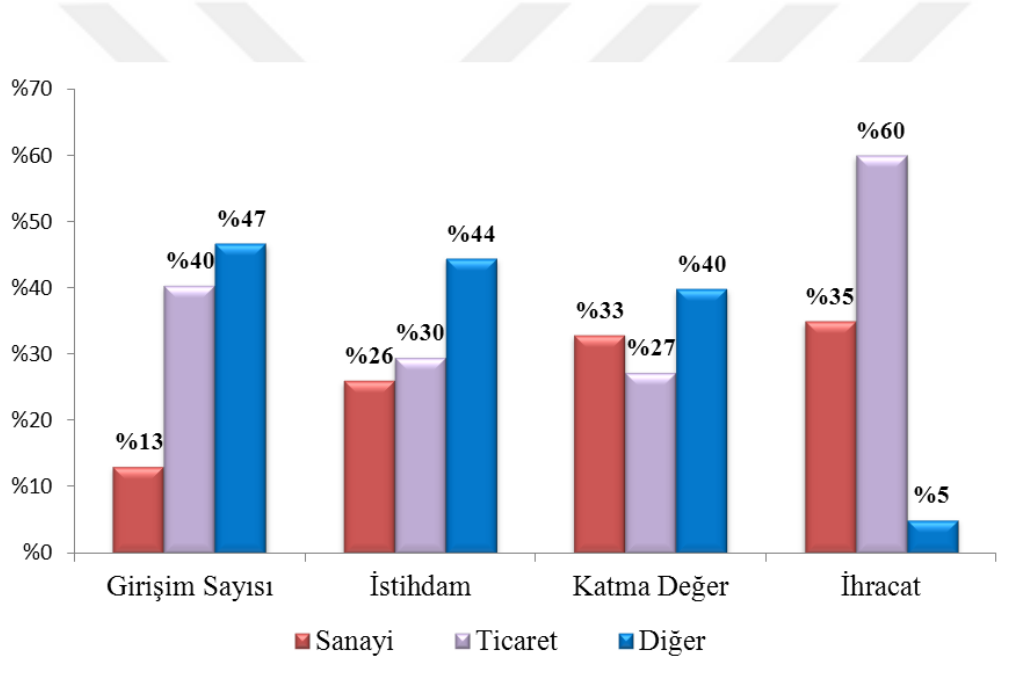


Şekil 3.2. Türkiye’de KOBİ’lerin dış ticaretteki payı, 2012-2014

Kaynak: http://www.kobi.org.tr/index.php?option=com_contentview=articleveid=135veItemid=228 adresinden 14.05.2019 tarihinde erişilmiştir.

KOBİ'lerin 2012-2014 dönemi dış ticaretteki payı incelendiğinde; tüm yıllarda ihracattaki oranlarının ithalattakinden daha yüksek olduğu görülmektedir. 2012 yılında toplam ihracatın % 62,2'sini KOBİ'ler gerçekleştirirken, ithalatın ise % 38,5'ini karşıladıkları görülmektedir. İthalatta en yüksek oranı yakaladıkları yıl olan 2013 yılında ise ihracattaki payları % 59,2'dir. KOBİ'ler toplam ihracatın yarısından fazlasını karşılamakta bu da KOBİ'lerin dış ticarete ne kadar önemli bir rol oynadığını gözler önüne sermektedir.

KOBİ'lerin ekonomiye sağladıkları faydanın temel sektör sınıflarına göre incelenmesine olanak sağlayan yegâne çalışma, Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri (YSHİ)'dir. KOBİ'ler vasıtasıyla oluşturulan katma değer, istihdam ve ihracatın temel sektör sınıflarına göre oranları Şekil 3.3'te sunulmuştur.



Şekil 3.3. Ana sektörlerle göre KOBİ'lere ilişkin ekonomik göstergeler

Kaynak: TÜİK, YSHİ 2012, GDTİ 2013; KSEP, 2015'den aktarılmıştır.

Şekil 3.3'deki sütun grafiği değerlendirildiğinde, girişimci sayısı yönünden Ticaret alanı ile Sanayi alanındaki işletmelerin (% 40'larda) neredeyse aynı oranda istihdam oluşturduğu görülmektedir. Ancak bilinmelidir ki, ticaret sektöründeki KOBİ'ler sanayi sektöründekilerden üç kat daha fazla sayıdadır. Buna rağmen sanayi sektöründeki KOBİ'ler girişim sayısı açısından oldukça iyi pozisyonda oldukları söylenebilir. Sanayi sektöründeki Kobilerin katma değere sağladıkları katkı açısından ticaret sektörünün önüne geçtikleri görülmektedir. Ancak sanayi sektöründeki KOBİ'ler istihdam ve ihracatta ticaret sektörünün

gerisinde kalmışlardır. Yani, Ticaret alanındaki KOBİ'lerin, Sanayi alanındaki KOBİ'lerden yaklaşık iki kat fazla ihracat gerçekleştirdikleri ve istihdam sağladıkları söylenebilir.

Uzun vadeli yapılan incelemelerde durum bahsedilenlerden biraz farklılık göstermektedir. Seçilmiş makro-ekonomik rakamlar ışığında KOBİ'lerin ekonomideki payının yıllar içerisindeki durumu incelendiğinde, göstergeler açısından KOBİ'lerin payının küçük de olsa azaldığı, azalmanın özellikle yatırım ve katma değer yönünde gerçekleştiği belirtilmektedir (KSEP, 2015, s.15).

KOBİ'lerin araştırma ve geliştirme harcamaları da bize KOBİ'lerin bugünkü mevcut durumu ve önemi hakkında önemli bilgiler vermektedir (KSEP, 2015, s.14);

- KOBİ'lerin tüm işletmeler içerisinde araştırma ve geliştirme faaliyetleri için yaptıkları harcamalardaki oranları %16,9'dur. Bu durum ticaret sektöründeki harcamalarda daha çok yükselmiş ve oranları %35,7'ye çıkmıştır. Yapılan Ar-Ge masraflarının çoğu cari işlemler olup, az bir kısmı ise (%14,4) yatırım için yapılmıştır.
- Ticaret sektörü Ar-Ge İnsan gücünü meydana getiren yaklaşık 70 bin Ar-Ge çalışanınin yaklaşık yarısını KOBİ'lerde istihdamı yapılmaktadır.
- Ticaret sektörü araştırma ve geliştirme insan gücü Tam Zaman Eşdeğeri türünden sayıları yaklaşık 29 bin olup, neredeyse yarısı KOBİ'lerde çalışmaktadır.

KOBİ'ler; toplam sermayenin tabana da ulaşması, gelir eşitliğinde dengenin oluşturulması, işsizliğin azaltılarak çalışan sayısının artırılması, ülkede yoksul ve çok yoksul olan sınıfların GSMH'den aldığı payın yükseltilmesi, gelişmiş rekabet ortamında ulusal bir direnç geliştirilmesi, Türkiye'nin kalkınması, gelişmesi, ekonomisi ve toplum olarak dayanışması için oldukça önemlidir. Son zamanlarda KOBİ'lerin ulusal ve uluslararası rekabet gücünü yükseltmek, küresel ve ulusal değer zincirinde hak ettiği pozisyona ulaşabilmesini sağlamak için gelişmeye çalışan yerlerdeki KOBİ'ler için birçok teşvikler yapılmaktadır. Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Sürdürülebilir Kalkınma dahilinde, önce kişilerin fırsat eşitliği prensipleri çerçevesinde düşünülerek, KOBİ'lerdeki çalışma aşamalarında yapılması mümkün olan çalışmalar tamamlanmaya başlanmıştır. Bu şekilde hem girişimcinin hem personelin hem de müşterilerin, yani ülkedeki tüm insanların işbirliği ile iktisadi, beşeri ve kültürel yönden ilerlemelerin sağlanması (Gökçe, 2008, s. 6) mümkün olabilecektir. Ülkemizde KOBİ'lerinin belirtilen rol ve önemlerine binaen gelişmelerini desteklemek bu noktada oldukça değerlidir.

3.4. Kobi Desteklerinin Türkiye Ekonomisine Olan Etkileri

20. yy'ın bitmesine yakın meydana gelen “Büyük Buhran”ın getirdiği durgunluk ve krizleri atlatamayan ve bundan negatif etkilenen büyük şirketler önemini yitirirken, esnek halleriyle krizlere daha hızlı entegre olabilen KOBİ'ler dünya ekonomisinde ön plana çıkmaya başlamıştır. 2000'lerde hızla yaygınlaşan KOBİ'ler, özellikle imalat sektöründe büyük firmalara göre daha çok rol oynamışlardır. Başarılı üretim teknikleri, bölgesel kalkınmalara verdikleri destek ve istihdamı artırma noktasındaki katkıları açısından, KOBİ'ler ülkelerin ekonomik sistemlerinin temeli niteliğindedir (Tutar ve Ünlüleblebici, 2014, s.1).

Hemen hemen her ülkede KOBİ'lerin böyle bir misyonu olmasına rağmen, bazı bürokratik engelleri aşamadıkları için de, gerçekte kabiliyetleri olmalarına rağmen, ölçeklerini büyütememe ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Nitekim emek yoğun teknoloji ile faaliyet gösterdikleri için istihdama önemli miktarlarda destek veren KOBİ'lerin farkında olan toplumlar, bu organizasyonları çeşitli açılardan destekleyerek gelişimlerine de imkan tanımaktadırlar. Türkiye'de de özellikle son yıllarda bu hususta önemli adımlar atılmıştır (Ulusoy ve Akarsu, 2012, s. 106).

KOBİ'lerin ülke ekonomilerine olan etkisi açısından bazı özellikleri incelendiğinde; kalite maliyeti düşük istihdam oluşturmaları, daha küçük yatırımlarla daha büyük üretim yapmaları, ürün isteklerinin değişimine karşı daha çabuk ve kolay adaptasyon geliştirmeleri, yapıları nedeniyle finansal dalgalanmalardan daha az etkilenmeleri, teknolojik değişmelere daha yatkın olmaları, gelir dağılımındaki eşitsizliği dengelemeleri, bireysel tasarrufları teşvik etmeleri, büyük firmaların destekleyicisi olmaları gibi husular ekonomik kalkınma ve büyüme açısından oldukça önemlidir (Boşgelmez, 2003: 25-26).

Türkiye ekonomisi açısından KOBİ'lere verilen destekler, bölgesel kalkınmayı artırmakta, işsizliğin azaltılmasını sağlamakta, yeni ve farklı iş alanlarının oluşmasının önünü açmakta ve ihracata büyük katkılar sunmaktadır. Son zamanlarda Türkiye'deki KOBİ'lerin üretim, ihracat, katma değer ve yatırım içindeki payı incelendiğinde önemli büyüklüklere ulaşması, yukarıda sayılan faydalarını doğrulamaktadır (Tutar ve Ünlüleblebici, 2014, s.3).

Dünya Bankası'nın gerçekleştirdiği araştırmalara göre, KOBİ'lerde bir kişilik istihdam oluşturabilmek için harcanacak miktar, büyük şirketlerde harcananın 3'te 1'i kadar

olmaktadır. Bundan dolayı, Türkiye gibi maalesef sermayenin az ve işsizliğin çok olduğu ülkelerde, KOBİ'ler sayesinde elde edilebilen bu avantajlı durum, bu kuruluşların önemini daha da yükseltmektedir (Öztürk, 2007: 29).

Nitekim ülkemizde işsizlikten etkilenen birey sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Bu zamana kadar işsizliğin giderilmesine ilişkin pek çok karar verilmiş ve bazı politikalar üretilmeye çalışılmış olmasına rağmen, istenilen düzeyde başarılı olunamadığı gözlenmektedir. Ülkemiz açısından KOBİ'lerin istihdam oluşturma açısından desteklenmeleri oldukça önemlidir. Zira mikro işletmeler ki, bu işletmelerin tüm işletmeler arasındaki oranı yaklaşık % 95'dir, istihdamın gerçek yükünü taşımaktadırlar. İstihdamın büyük bir kısmının KOBİ'ler tarafından oluşturulması hususu, politika üreticilerin işsizliğin düşürülmesi ve aynı zamanda istihdamı artırmak için strateji geliştirirken kesinlikle göz önünde bulundurmaları gereken bir husus olmaktadır (Ulusoy ve Akarsu, 2012, s. 121).

Türkiye'de KOBİ'lerin ekonomik değeri 90'lı yılların başında farkedilmeye başlanmıştır. Nitekim, KOBİ'lerin ekonomideki rolünü anlayabilmek için işyeri sayısı, istihdam edilen kişi ve katma değer payları gibi üç göstergeye bakılmalıdır. Bu göstergeler incelendiğinde, daha önceden de ifade edildiği gibi Türkiye'nin ekonomik büyümesi açısından KOBİ'lerin belkemiği konumunda olduğu anlaşılmaktadır. KOBİ'lere verilen desteklerle istihdam arasında önemli bir ilişkinin olduğu, yapılan çalışmalarda ve istatistiksel verilerde görülmektedir. KOBİ'lerin ekonomik büyüme ile ilgili ilişkisinin incelendiği araştırmaların çoğunda, "Türkiye'de KOBİ'lere verilen desteklerin ekonomik ekonomik gelişmenin bir nedeni olarak büyümeye etkisinin olduğu" sonucuna ulaşılmıştır (Güven, 2002; Aslan ve Korap, 2006; Türedi ve Berber, 2010; Tutar ve Ünlüleblebici, 2014, s. 5).

Ayrıca bu sonuçlar KOBİ'lerin ekonomik büyümeye katkısını gösteren somut ve önemli örnekleri oluşturmaktadır. Fakat yapılan destekler her geçen yıl artmasına rağmen istenilen düzeye henüz ulaşamamıştır. Özellikle son zamanlarda, dünyadaki finansal krizinin de etkisiyle, bu desteklerin toplam krediler içindeki paylarının giderek düştüğü, kredi maliyetlerinin arttığı ve kredi prosedürlerin de uzun ve daha kompleks hale dönüştüğü bilinmektedir. Bu sebeplerden dolayı, hem finansal yönden hem de işgücü açısından, KOBİ'lerden ülkemizde öngörülen neticeler alınamamıştır. Bu doğrultuda, Türkiye'de girişimciliğin daha çok teşvik edilmesi ve KOBİ'lerin de yeterli seviyede desteklenmesi ile büyük ekonomik ve sosyal problemlerden olan ve her geçen yıl artan işsizlik oranlarının düşürülmesi sağlanabilecektir (Ulusoy ve Akarsu, 2012, s. 121).

Türkiye ekonomisinde KOBİ'lerin özellikle üç sahada temel rolü bulunmaktadır. Bu noktalarda alınacak önlemler aşağıda ifade edilmiştir:

• **İstihdam:** Bütün ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de, daha küçük yatırımla daha çok kişiye istihdam imkânı vermesi ve kriz ortamlarından daha az etkilenmesi özelliğinden dolayı, KOBİ'lerin özellikle bu dönemde desteklenmeleri şarttır. Yatırımlar artırılarak istihdam oluşturulmalı ve yapısal işsizlik sorunu, uzun süreli istihdamlar sayesinde çözümlenmelidir. KOBİ'ler bu noktada desteklenerek iş kapasiteleri artırılabilir, sonuçta ise üretim artırılarak istihdam sağlanabilecektir (TESK, 1998, s. 14).

• **Değişim:** KOBİ'lerin en önemli özelliklerinden olan değişim, değişen taleplere karşı daha esnek olmaları, yeniliklere açık olmaları ve personeli ile daha samimi iletişim kurmaları sayesinde, ekonomik açıdan gerekli bir özelliktir (Bağrıaçık, 1991: 139). Bu nedenle, KOBİ'lere verilen desteklerin başında, KOBİ'lerin teknoloji seviyelerini yükseltme ve finansal imkanlarını iyileştirme konuları gelmektedir. Diğer taraftan, KOBİ'lerin verimli olması, rekabet edebilirlikleri ve katma değerdeki oranlarının yükseltilmesi, ihracata ve ARGE çalışmalarına yönlendirilmeleri, Türkiye'nin öncelikli hedeflerinden olmalıdır. AB'nin KOBİ'lerle ilgili yönetmelikleri ve faaliyetleri de göz önüne alınarak hazırlanan KOBİ Eylem Planı'nda yer alan ve KOBİ'leri teşvik edici ve destekleyici düzenlemelerin en uygun biçimde hayata geçirilmesi sağlanmalıdır (Özdemir ve ark, 2006, s.227).

• **Geliştirme:** KOBİ'lerin iktisadi açıdan arzu edilen dinamizmi sağlayabilmesi için rasyonel biçimde büyümeleri şarttır. Bu kapsamda KOBİ'lerin rasyonel olarak büyüebilmeleri için beş öneriye dikkat edilmesi gerekmektedir (Thompson, 1993: 33).

- Yeni ve ayrıntılı bir eylem planı geliştirmek,
- Finansal danışmanlar sayesinde nakit akışını yakından araştırmak,
- Kapasite büyümelerini karşılamak için yeterli işgücünü barındırdığından emin olmak,
- Nesnel fikirlere sahip olabilmek için danışmanlık hizmetlerinden yararlanmak,
- Acele kararlarla hızlı bir biçimde büyümek, daha temkinli ve ölçülü olmak.

KOBİ'lere verilen destekler ile beraber, bu işletmelerin iktisadi büyümeye ve verimlilik artışına faydaları çoğalacak, esneklikleri ile finansal dalgalanmalara karşı bir

direnç geliŒecek, ekonomide giriŒimci ruhu ve dinamizm canlanacak, yeni iŒ oluŒturma ve bu Şekilde istihdam artışı görülecek, teknoloji kullanımı ve yenilikler çoğalacaktır. Fakat, bu noktada özellikle teŒvik edilmesi uygun olan KOBİ'ler, statik değil, dinamik KOBİ'lerdir. Yani, ülkelere rekabet üstünlüğü sağlayan, yüksek teknoloji ve nitelikli iŒgc kullanan, katma değeri yüksek alanlarda faal olan KOBİ'ler daha fazla oranda desteklenmelidir (zdemir ve ark, 2006, s.227).

Türkiye'de uygulanan örneklerinden yola çıkararak, geliŒmesinin ekonomik büyümeye katkıları nedeniyle KOBİ'lerin her açıdan desteklenmesi ve problemlerine çözümler bulunması zorunludur. KOBİ'lere yüklenen öneme paralel olarak KOBİ'lere verilecek desteğin de artmasının sağlanması ülkemiz açısından önemli bir deđiŒime ve büyümeye neden olacağı unutulmamalıdır.

4. PANEL VERİ ANALİZİ VE BİR UYGULAMA

4.1. Panel Veri Analizi Yöntemleri

Ekonometrik analiz yöntemlerinde, zaman serisi veriler, kesit veriler ve karma veriler (zaman serisi verilerle kesit verilerin birleşimi) şeklinde üç çeşit veri türü kullanılmaktadır. Birey, aile ya da işletme gibi kesit biriminin zaman içindeki değişim gösteren karma verilerinin incelenmesine panel veri analizi denilmektedir. Birey, firma, hane halkı, şehir, ülke vb. belli örneklem grubunun farklı zaman birimlerinde ölçülen verilerinin aynı kitleye ilişkin veri kümeleriyle kıyaslanmasında panel veri yapısı kullanılmaktadır (Gujarati, 2004).

Bireylerin tekrar eden ölçümleri neticesinde panel veri seti oluşmaktadır. Dolayısıyla, bireylerin zaman içindeki tekrarlı ölçümlerini gösteren veri seti olması itibarıyla zamanın bir anında ölçülen verilerden oluşan yatay-kesit verilerinden ayrılmaktadır. Aynı şekilde bireyi zaman ilerledikçe yapılan ölçümlerinden oluşan zaman serisi verilerden de farklıdır. Sonuçta, panel verileri hem zaman serisi verileri hem de kesit verilerini kapsamaktadır.

Panel veri setlerinde verilerin eksik olması sık yaşana bir sorundur. Panel veri setlerindeki ölçüm değerlerinin periyodları eşitse bu panel verileri; “dengeli (balanced) panel veri setleri”, farklı uzunluklara sahip zaman serilerinin olması durumunda ise; “dengesiz (unbalanced) panel veri setleri” şeklinde tanımlanmaktadır (Greene, 2003).

Panel veri kümeleri kullanımı tek boyutlu analiz tekniklerine göre birçok üstünlüğü barındırmaktadır. Bu avantajlar şu şekilde sıralanabilir (Baltagi, 2005. s.4-7);

- Gözlem sayısının yatay kesit veya zaman serisi verilerine göre daha fazla olması nedeni ile panel veri kümeleriyle yapılan parametre kestirimleri daha güvenilir sonuçlar vermektedir.
- Panel veri setlerinde yatay kesitteki zaman verileri bulunması sebebiyle, sistemin heterojen olduğu değerlendirilmektedir.
- Klasik yöntemlerde dahil edilemeyen bağımsız değişkenler nedeni ile oluşturulan model yanlı sonuçlar verebilmektedir. Panel veri analiziyle ölçülmesi zor ya da imkansız veya modelde yer almayan değişkenler de etkileri açısından kontrol edilebilmektedir.

- Panel verilerin iki boyutlu matris veriler şeklinde olması nedeniyle bağımsız değişkenlerde matris içinde değişkenlik göstermekte ve sonuçta değişkenlerin arasında çoklu bağlantı sorunları nadiren oluşmaktadır.
- Panel veri setleri, tek boyutlu matrisler şeklindeki veri setlerinin içerdiği örneklem sayısının yetersizliğinde, analiz yapabilmeye olanağı sağlamaktadır.

Basit bir doğrusal panel veri regresyon modelinde genellikle aşağıdaki formül kullanılmaktadır:

$$Y_{it} = \beta_0 + \beta_1 X_{it} + \dots + \beta_k X_{it} + \varepsilon$$

$$i = 1 \dots N$$

$$t = 1 \dots N$$

Yukarıdaki modelde, Y bağımlı değişken, X bağımsız değişken, ε sıfır ortalama ile sabit bir varyansa sahip hata terimini göstermektedir. i kesit, t ise zaman boyutunu ifade eder.

Modelde, her bir unsurun birim zamanda gösterdiği tepki katsayısının bulunduğu ifade edilmektedir (Matyas ve Sevestre, 1996). Dolayısıyla, tahmin edilen parametre sayısının gözlem sayısından çok olması nedeniyle, model bu şekilde tahminleme yapamamaktadır. Bu sebeple panel verilerle yapılan analizlerde hata terimlerinin özellikleri ve katsayıların değişebilirliği ile ilgili farklı öngörüler yapılmakta ve değişik modellemeler yapılmaktadır.

Panel veri yaklaşımında;

1. Sabit ve eğim parametreleri kesit birimine ve zamana göre değişmemekte ve değişimler hata terimlerinde yansıtılmaktadır,
2. Eğim parametrelerinin sabit olması durumunda, sabit parametrelerin verilere göre değiştiği ancak zaman içinde değişim göstermediği,
3. Eğim parametrelerinin sabit olması durumunda, sabit parametrelerin yalnızca zamana göre değişim gösterdiği,
4. Hem sabit hem de eğim parametrelerinde birimlere göre değişim yaşandığı,

Tüm parametrelerin zaman ve kesit birimlere göre değişim gösterdiği model formülleri oluşturulabilmektedir.

Modelin, zaman ve kesit verilerle tahminleme tekniği kullanılarak regresyon analizi yapılmasında üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar;

1. Klasik Model,
2. Sabit Etkiler Modeli,
3. Rassal Etkiler Modeli'dir.

Bu yöntemleri birbirinden ayıran en önemli husus “sabit terim”lerin özellikleridir. Klasik modelde havuzlanmış regresyonun sistemi için aynı sabit terim kullanılmaktadır. Sabit Etkiler Yöntemi’nde her kesit için ayrı bir sabit terim bulunmaktadır. Ancak eğim katsayıları aynı olmaktadır. Rassal Etkiler Yöntemi’nde ise her birimin farklılıkları hata terimi içinde modellenir.

4.1.1. Klasik Model

Klasik model, sabit ve eğim katsayılarının birim unsurlara ve zamana göre sabit olduğu modeldir. Bu model;

$$Y_{it} = \beta + \sum X_{it} \alpha + \epsilon$$

biçiminde gösterilmektedir. Parametre değişkenler ise En Küçük Kareler yöntemiyle tahmin edilmektedir. Klasik panel regresyon modelinde, birimlerin farklılıkları ve zaman içindeki farklılık temelli değişimler (dışlanan etkiler) modele dahil etmediğinden, dışlanan etkilerin modele dahil edilmesi için sabit ve tesadüfi etkili modeller geliştirilmiştir.

4.1.2. Sabit Etkiler Modeli

Bu modelde; eğim katsayıları değişmemekte, sabit katsayılar ise sadece kesit verileri ya da sadece zaman verileri arasında veya her ikisinde birden değişim olmaktadır. Diğer bir şekilde, panel değişkenlerinde kesitler arasında fark varsa ve zamana bağlı değişim söz konusu değilse bu durumda kurulacak regresyon modelinde “tek yönlü ve kesite bağlı sabit etkiler modeli” kullanılmaktadır. Buna karşın sadece zamana bağlı değişim söz konusuysa “tek yönlü zamana bağlı sabit etkiler modeli” kullanılmaktadır. Sabit terim hem kesitler hem de zamanlar arasında değişim gösteriyorsa, bu kez de “iki yönlü sabit etkiler modeli” ortaya çıkmaktadır.

Panel veri analizinde zamana bağlı değişimlerden çok, kesitler arası farklılıklar önemlidir. Bu sebeple, sabit etkiler modelinde, kesitler arasındaki değişimlerin sabit terimlerde görülebildiği varsayılmaktadır. Sabit etkiler modelinin genel gösterimi;

$$Y_{it} = \beta_t + \beta_1 X_{it} + \dots + \beta_k X_{it} + \epsilon$$

şeklindedir. Bu denklemlerle hata terimlerinin varyansının sıfır olduğu ve bağımsız ve homojen dağılım bulunduğu varsayılmaktadır.

4.1.3. Rassal Etkiler Modeli

Rassal (Tesadüfi) etkiler modelinde birimlerin etkileri eğer modeldeki açıklayıcı değişkenlerle ilişkisizse, sabit terimlerin tesadüfi şekilde dağıldığı varsayılmakta ve model buna göre kurulmaktadır (Greene, 2003). Tesadüfi etkiler modelinde, ortaya çıkan tüm değişimler, modelde hata terimi bileşenleri şeklinde yer almaktadır. Burada amaç sabit etkili modelde görülen serbestlik derecesi probleminin önlenmesidir (Baltagi, 2008). Sonuçta tesadüfi etkiler modelinde, birim ve zamana göre katsayıların bulunmasından ziyade, birim ve zamana hata bileşenlerinin ortaya çıkarılması önemli olmaktadır. Bunun yanında tesadüfi etkiler modeliyle, birim ve zaman değişimlerinin etkisine ilave olarak, örneklem haricindeki etkiler de göz önünde tutulmaktadır (Greene, 2003). Tesadüfi etkiler modeli;

$$Y_{it} = \beta_t + \beta_t X_{it} + \dots + \beta_t K_{it} + \epsilon + \mu$$

şeklinde ifade edilmektedir.

4.2. Panel Zaman Serilerinde Durağanlık, Fisher Genişletilmiş Dickey-Fuller (ADF) ve Fisher Phillips Perron (PP) Testi

Panel birim kök test yöntemi, tek bir dizi üzerinde gerçekleştirilen tek değişkenli birim kök testlerine benzer ancak aynı değildir. Panel bir model için AR(1) süreci aşağıdaki gibi tanımlanır;

$$y_{it} = \rho_i y_{it-1} + X_{it} \delta_{it} + \epsilon_{it}$$

$i=1, \dots, n$ yatay kesiti ve $t=1, \dots, n$ zaman kesitini ifade etmektedir. X_{it} ise sabit etkileri veya trendi gösteren dışsal değişken, ρ_i , otoregresif katsayı, ϵ_{it} ise hata terimlerini ifade etmektedir. Bu denklemlerde eğer $|\rho_i| < 1$ ise seri zayıf durağan $|\rho_i| = 1$ ise seri de birim kök olduğu için durağan olmadığı anlamına gelmektedir.

Panel birim kök testlerine alternatif bir yaklaşım olan Fisher ADF (1979) ve Fisher PP testleri (1988), Fisher'in (1932) birim kök yaklaşımı testi sonuçlarının p-değerlerini tek birim kök testi altında birleştiren yöntemler türetmek için kullanılır. Bu fikri ilk kez Maddala ve Wu (1999) ve Choi (2001) önermiştir. π_i ; i yatay kesiti göstermek üzere N tane kesite

sahip bir panel seri için hesaplanan p değerlerinin (test istatistiği değerlerinin) çarpımını gösterebilir, buna göre;

$$-2 \sum_{i=1}^N \log(\pi_i) \rightarrow \chi^2_{2N}$$

olacaktır. Choi (2001) bu ifadeyi;

$$Z = \frac{1}{\sqrt{N}} \sum_{i=1}^N \varphi^{-1} \rightarrow \mathcal{N}(0,1)$$

Şekline çevirmiştir. φ^{-1} ; standart normal kümülatif dağılım fonksiyonunun tersini göstermektedir. Analizlerde, asimptotik χ^2 ve ADF ile PP birim kök testlerinin standart normal istatistikleri kullanılmıştır. Bu testlerin araştırma hipotezleri tek değişkenli zaman serilerindeki hipotezlerle aynıdır.

Panel veri analizinde de öncelikle durağanlık kontrollerinin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Panel veri analizinde uygulanan birim kök testleri iki grupta incelenmektedir. Bunlardan birincisi, ADF ve PP gibi Fisher temelli testlerdir. Diğer tür ise, Levin, Lin, Chu (2002); Breitung (2000) ve Hadri (2000)'nin geliştirdiği ortak birim kök testleridir. Bu çalışmada, Augmented Dickey-Fuller (ADF) (1979) ve Phillips-Perron (PP) (1988) testleri kullanılmış ve ortak birim kök testlerinden de faydalanılmıştır.

4.2.1. Levin, Lin and Chu (2002) Birim Kök Testi

Levin vd. (2002) tarafından ortaya atılan bu model;

$$\Delta y_{it} = \mu_i + \theta_t + \delta_{it} + \rho y_{it-1} + \sum_{j=1}^k \alpha_j \Delta y_{it-j} + \varepsilon_{it}$$

Yukarıdaki eşitlikte y birim kök aranan değişkeni, Δ fark alma operatörü, μ_i sabit etkileri, θ_t zaman etkisini ve t trendi göstermektedir. Bu test sabit etkilerin bölgeden bölgeye farklı olduğunu ve ρ (Rho)'nun enine kesitler arasında homojen olmasını, yani kesit bağımlılığının hesaba katılmadığını göstermektedir. Bu varsayımlar altında, boş hipotez şudur:

$$H_0: \rho = 0 \text{ (Seride birim kök vardır: Seri durağan değildir)}$$

Ancak, bu testin zayıf yönü, ρ 'nun tüm kesitler için homojen olduğu varsayımına dayanmasıdır.

4.2.1. Panel Eş-bütünleşme Testleri

Eşbütünleşme testi, değişkenlerde uzun dönem denge ilişkisinin varlığının bulunması amacıyla kullanılmakta ve değişkenler arasındaki denge ilişkisi tahmin edilmeye çalışılmaktadır (Pedroni, 2004).

Panel veri setlerinde uygulanan eşbütünleşme testleri, H_0 : Eş-bütünleşme yoktur içimindeki yokluk hipotezini test etmek için kullanılır. Pedroni eşbütünleşme test önceliği, hipotezde ileri sürülen eş-bütünleşme regresyon denklemini ve bu denklemden hareketle hesaplanan hataları elde etmektedir. Bir eş-bütünleşme regresyonu modeli Pedroni (2004);

$$y_{it} = \alpha_i + \delta_{it} + \beta_{1t}x_{1i,t} + \beta_{2t}x_{2,t} + \dots + \beta_{mt}x_{mi,t}$$

Şeklinde gösterilmektedir. Burada; T zaman boyutu, N birim sayısı, M değişken sayısıdır. Panelde N tane değişik birim olduğundan, her biri M değişkene ait N farklı denklem olmaktadır. Eğim katsayıları olan β_{mt} veri setinin birimlerinin zaman içinde değişmesine olanak sağlamaktadır. α_i sabit etkileri gösteren parametredir.

Kao testi (1999), Pedroni testleri ile aynı temel yaklaşımı izler, ancak birinci aşama regresörler üzerindeki kesitsel spesifik kesişmeleri ve homojen katsayıları belirler. Kao (1999);

$$y_{it} = y_{it-1} + \delta_{it} + u_{it}$$

$$x_{it} = x_{it-1} + \delta_{it} + \epsilon_{it}$$

Modelleri için;

$$y_{it} = \alpha_i + \delta_{it} + \beta_t x_{i,t} + \epsilon_{it}$$

Şeklindeki birleşik modeli önermiştir. Yukarıdaki denklemdeki α_i kesitlere göre heterojen, β_i ise homojen yapıdadır ve trend katsayısını gösteren γ_i 0 olarak kabul edilmektedir. Buna göre Kao (1999) havuzlanmış yardımcı bir regresyon denklemini;

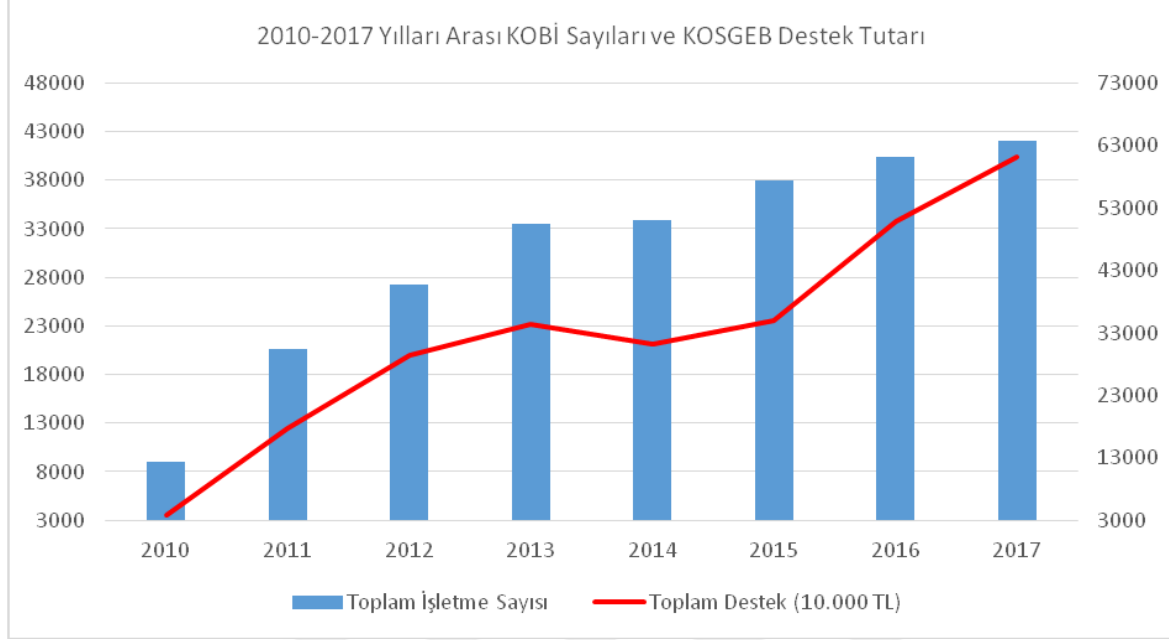
$$\epsilon_{it} = \rho_{it-1} + v_{it}$$

Şeklinde ifade etmiştir.

4.3. Bulgular

Bu çalışma il bazında Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere (KOBİ), KOSGEB kapsamında sağlanan desteklerin ekonomik büyümedeki etkisini incelemek amacıyla, 2010-2017 dönemi yıllık Türkiye'nin 81 ilindeki KOBİ sayıları ile bu KOBİ'lere KOSGEB tarafından sağlanan destekler (TL) Panel Veri Analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

KOSGEB’den derlenen veriler, toplamda 1296 adet gözlem değerinden oluşmaktadır. İlgili verilere ilişkin tanımlayıcı istatistikler Şekil 8’de sunulmuştur.



Şekil 4.1. 2010-2017 yılları arası KOBİ sayıları ve KOSGEB tarafından sağlanan destek miktarları

Türkiye’de 2010-2017 yılları arası KOBİ sayıları ve KOSGEB tarafından sağlanan destek miktarları incelendiğinde Türkiye’de sağlanan desteklerle doğru orantılı olarak KOBİ sayısının da önemli bir artış trendi içinde olduğu görülmektedir.

İstatistikler	KOBİ Sayısı	Destek Tutarı
Ortalama	377,6852	4.066.758
En Fazla	7.724	77.066.885
En Az	0	0
Std, Sapma	806,5177	8.247.346
Kayıklık	6,097315	5,504681
Kurtosis	47,44922	40,36330
Jarque-Bera	57.359,94	40964,99
p.	0,000	0,000
N	648	648

Tablo 4.1. Türkiye’deki KOBİ sayıları ve destek tutarları

Tablo 4.1. incelendiğinde Türkiye’de il başına yılda ortalama 378 KOBİ’nin faaliyet gösterdiği görülmektedir. Söz konusu KOBİ’lere KOSGEB tarafından sağlanan ortalama destek miktarı ise il başına yıllık 4 milyon Türk Lirası civarındadır ve 7 yıllık dönemde KOSGEB tarafından sağlanan toplam destek miktarı 2.635.259.383 Türk Lirası olarak gerçekleştirilmiştir.

81 il bazında derlenen 7 yıllık verilerin panel veri analizi öncesinde serilerin durağanlığının sınanması gerekmektedir. Panel tipi verilerde durağanlığın araştırılması için literatürde birçok test mevcuttur. Bu testlerden en çok tercih edilenlerinin başında panel birim kök test sonuçlarında birim kök değeri olduğu ile ilgili boş hipotezi test eden Levin vd. (2002) ve Breitung (2000) tarafından geliştirilen testler kullanılmaktadır. Bu testlerin yanında bireysel birim kökün varlığıyla ilgili H_0 hipotezine Düzeltilmiş Dickey Fuller (ADF) ve Phillips Perron (PP) testleri uygulanmıştır. Tespit edilen sonuçlar Tablo 4.2’de yer almaktadır.

Düzye Trendsiz Sabitsiz KOBİ Sayısı Serisi				
Metot	İstatistik	P.	Kesit	N
Levin, Lin ve Chu t*	6.29722	1.0000	81	486
ADF - Fisher Ki-Kare**	51.8083	1.0000	81	486
PP – Ki-Kare**	19.2132	1.0000	81	567

*H₀: Seride bireysel birim kök mevcuttur (Seri durağan değildir) **Seride müşterek birim kök vardır (Seri durağan değildir).

Tablo 4.2. KOBİ sayısı birim kök test sonuçları

Tablo 4.2. incelendiğinde her üç test için KOBİ sayısı serisi için seride birim kökün varlığını iddia eden hipotezin %95 güvenilirlikle reddedilemeyeceği görülmektedir. Dolayısıyla KOBİ serisinin düzeyde durağan olmadığı söylenebilir. Düzeyde durağan olmayan seriler için ekonometri literatüründe uygulanan çeşitli yöntemler mevcuttur. Bu yöntemlerden en çok kullanılanı fark alma işlemidir. Genellikle 1 veya 2 fark alma işlemi sonrasında serilerin durağanlaştığı görülmektedir. Literatürde (Gujarati 2004) eğer 1 fark alma işlemi sonrası seri durağan hale gelirse 2.farkı almaya gerek yoktur. KOBİ sayısı serisi için 1 fark alınmış birim kök testi sonuçları Tablo 4.3’de verilmiştir.

1 Fark Alınmış Trendsiz Sabitsiz KOBİ Sayısı Serisi				
Metot	İstatistik	P.	Kesit	N
Levin, Lin ve Chu t*	-12,7861	0,000*	81	405
ADF - Fisher Ki-Kare**	266,345	0,000*	81	405
PP – Ki-Kare**	355,511	0,000*	81	486

*H₀: Seride bireysel birim kök mevcuttur (Seri durağan değildir) **Seride müşterek birim kök vardır (Seri durağan değildir).

Tablo 4.3. KOBİ sayısı birim kök test sonuçları (birinci farka göre)

Tablo 4.3. incelendiğinde her 3 birim kök testi için birim kökün varlığını iddia eden Sıfır hipotezinin %95 güvenilirlikle reddedileceği görülmektedir. Dolayısıyla 1 fark alma işlemi KOBİ sayısı serisinin durağanlaşması için yeterli bir işlemidir.

KOBİ sayısı serisinden sonra verilen destek miktarına ilişkin seriye ait birim kök test sonuçları Tablo 4.4’de verilmiştir.

Düzye de Trendsiz Sabitsiz Destek Miktarı Serisi				
Metot	İstatistik	P.	Kesit	N
Levin, Lin ve Chu t*	8,71951	1,00	81	486
ADF - Fisher Ki-Kare**	29,4821	1,00	81	486
PP – Ki-Kare**	15,0359	1,00	81	567

*H₀: Seride bireysel birim kök vardır (Seri durağan değildir) **Seride müşterek birim kök vardır (Seri durağan değildir).

Tablo 4.4. Destek miktarı birim kök test sonuçları

Tabloya göre; ilgili her 3 test için de destek miktarı serisinin düzeyde durağan olduğunu iddia eden Sıfır hipotezinin reddedilemeyeceği görülmektedir. Dolayısıyla destek miktarı serisinin düzeyde durağan olmadığı görülmektedir.

Destek miktarı serisi için 1 fark alma işleminden sonra hesaplanan birim kök test sonuçları Tablo 4.5’de gösterilmiştir.

1 Fark Alınmış Trendsiz Sabitsiz KOBİ Sayısı Serisi				
Metot	İstatistik	P.	Kesit	N
Levin, Lin ve Chu t*	-15,4187	0,000*	81	405
ADF - Fisher Ki-Kare**	330,039	0,000*	81	405
PP – Ki-Kare**	479,643	0,000*	81	486

*H₀: Seride bireysel birim kök vardır (Seri durağan değildir) **Seride müşterek birim kök vardır (Seri durağan değildir).

Tablo 4.5. Destek miktarı birim kök test sonuçları (birinci farka göre)

Tablo 4.5’e göre; 1 fark alma işleminin destek miktarı serisinin durağanlaşması için yeterli koşul olduğu söylenebilir.

Bu aşamadan sonra değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişki yapısının incelenmesi için panel KOBİ sayısı bağımlı değişken olmak üzere KOBİ’lere sağlanan destek miktarı bağımsız değişken kabul edilerek logaritmik farkı alınmış seriler için eş-bütünleşme analizi yapılmış ve sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Zamana bağlı 1’den fazla serinin zaman içinde ortak hareket edip etmedikleri, bu serilerin ilişki yapısını ortaya koymasından ötürü, literatürde araştırmacılar tarafından

sıklıkla analiz edilmektedir. Bu yöntemlerden literatürde en çok kullanılanlardan bir tanesi de eş-bütünleşme analizi denen yöntemdir. Kısaca eş-bütünleşme analizi birbiri ile ilişkili birden fazla değişken arasındaki uzun dönemli ilişkileri araştıran temel ekonometrik bir yöntemdir (Baltagi, 2008). Bunun yanında panel veri niteliğindeki serilerin analiz edilmesi için ise literatürde panel eş-bütünleşme testleri olarak bilinen yöntemler uygulanmaktadır. Bu yöntemlerden en sık tercih edilenleri Pedroni (2004), Kao (1999) ve Fisher (1932) tarafından geliştirilen testlerdir. Tablo 4.6’da bu testlere ilişkin sonuçlar verilmiştir.

Pedroni Eş-Bütünleşme Testi Sonuçları				
	İstatistik	p.	İstatistik A.*	p
Panel v	3.786140	0.0001*	0.314981	0.3764
Panel rho	-1.257672	0.1043	-0.099502	0.4604
Panel PP	-10.48242	0.0000*	-6.738512	0.0000*
Panel ADF	2.689294	0.9964	-1.349981	0.0885
Grup rho	4.021841	1.0000		
Grup PP	-26.13429	0.0000*		
Grup ADF	-0.193164	0.4234		

*Ağırlıklandırılmış istatistik değeri. H_0 : Eş-bütünleşme yoktur.

Tablo 4.6. Pedroni Eş-Bütünleşme test sonuçları

Pedroni eş-bütünleşme testi sonuçlarına göre hesaplanan 7 istatistikten üç tanesinde eş-bütünleşmeye rastlanmıştır.

Kao (1999) panel eş-bütünleşme testine göre yapılan analiz sonuçları;

Düzeltilmiş Dickey ve Fuller (ADF) Testi Modeli;

Kao Eş-bütünleşme testi sonuçları				
Değişken	Katsayı	Std.Hata	t-istatistiği	p
RESID(-1)	-1.403814	0.108161	-12.97894	0.0000
D(RESID(-1))	0.173331	0.073043	2.372993	0.0186
R ²	0.592762			
Düzeltilmiş R ²	0.590736			
Akaike Bilgi Kriteri	2.514227			
Schwarz Bilgi Kriteri	2.546869			
Ençok Olabilirlik	-253.1940			
Durbin-Watson İstatistiği	2.041350			
			t-istatistiği	p.
ADF			3.223483	0.0006*
Artıklar Varyansı			1.548346	
HAC ¹ Varyansı			0.692990	

*H₀: Eş-bütünleşme yoktur.

Tablo 4.7. Kao Eş-bütünleşme test sonuçları

Tablo 4.7. incelendiğinde Kao testine göre kobi sayısı ve destek miktarı serisi arasında eş-bütünleşik bir ilişki mevcuttur.

Eş-bütünleşme analizleri göstermiştir ki; KOBİ sayısı serisi ve destek miktarı serisi arasında zamana bağlı olarak eş-bütünleşik bir hareket söz konusudur. Yani bu iki seri zaman içinde benzer eğilimler göstermiştir de denebilir.

Değişkenler arasında zamana göre eş-bütünleşme yapısı ortaya konduktan sonra panel veri analizi modellemelerine geçilmiş ve sonuçlar Tablo 4.8'de verilmiştir.

¹ Heterokedastik ve Otokorelasyon Sürekliliği Varyansı

Havuzlanmış Panel Regresyon Modeli				
Değişken	Katsayı	Std. Hata	t-istatistiği	p.
DLOGDES**	0.554021	0.032562	17.01434	0.000*
C	-4.362156	0.472325	-9.235496	0.000*
R ²	0.387800	Akaike Bilgi Kriteri		2.822666
Düzeltilmiş R ²	0.386460	Schwarz Bilgi Kriteri		2.840658
Regresyon Standart Hatası	0.990268	Hannan-Quinn Kriteri		2.829752
Hata Kareleri Toplamı	448.1486	Durbin-Watson İstatistiği		1.521918
Ençok olabilirlik	-645.8019			
F-istatistiği	289.4876			
p (F istatistiği)	0.00000*			

*p<0,05, **Logaritmik fark alınmış destek serisi.

Tablo 4.8. Havuzlanmış panel regresyon modeli test sonuçları

KOBİ sayısı serisi bağımlı değişken olarak kabul edilerek yapılan Havuzlanmış Panel Regresyon modeli sonuçları Tablo 4.8.'de verilmiştir. Havuzlanmış panel regresyon modeli zaman ve kesit etkisini dikkate almadan yapılan en temel tahmin yöntemidir (Wooldridge, 2010). Tablodaki istatistikler incelendiğinde kurulan regresyon modelinin anlamsız olduğunu iddia eden (H_0 : Regresyon modeli anlamsızdır) hipotezin %95 güvenilirlikle reddedileceği dolayısıyla KOBİ sayısı ve destek miktarı arasında kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görülmektedir. Verilen destek miktarı KOBİ sayısındaki değişimin %38,6'sını açıklamaktadır ($R^2=0,3864$). Tabloya göre destek miktarı serisine ilişkin havuzlanmış regresyon modeli katsayısının anlamsız olduğunu iddia eden ($H_0: \beta_i = 0$) hipotezinin %95 güvenilirlikle reddedileceği görülmektedir. Bir başka ifade ile destek miktarı KOBİ sayısında meydana gelen değişimi açıklayabilmektedir. Katsayının pozitif olması (0,5540) etki yönünün pozitif olduğunu göstermektedir. Destek miktarında meydana gelen artış KOBİ sayısı üzerindeki etkisi pozitiftir.

Yatay kesit etkilerini dikkat alan Sabit Etkiler Modeli (Fixed Effect Model) sonuçları Tablo 4.9'da verilmiştir.

Kesite Bağlı Tek Yönlü Sabit Etkiler Panel Regresyon Modeli				
Değişken	Katsayı	Std.Hata	t-istatistiği	p.
DLOGDES**	0.127437	0.055179	2.309513	0.0215*
C	1.795913	0.797742	2.251246	0.0249*
R ²	0.553006	Akaike Bilgi Kriteri		2.856735
Düzeltilmiş R ²	0.456968	Schwarz Bilgi Kriteri		3.594387
Regresyon Standart Hatası	0.931632	Hannan-Quinn Kriteri		3.147233
Hata Kareleri Toplamı	327.2124	Durbin-Watson İstatistiği		2.151651
En çok olabilirlik	-573.6207			
F-istatistiği	5.758179			
p (F istatistiği)	0.000*			

*p<0,05, **Logaritmik fark alınmış destek serisi.

Tablo 4.9. Kesite bağlı tek yönlü sabit etkiler panel regresyon modeli test sonuçları

Sabit etkiler modelinde (Wooldridge, 2010), eğim katsayıları değişmemekte ve sabit katsayıların yalnızca kesit verileri ya da zaman verileri arasında veya her ikisinde birden değişim gözlenmektedir. Eğer panel değişkenlerin kesitlerinde farklılık varsa, zamana bağlı bir değişim gerçekleşmiyorsa, oluşturulacak regresyon modeli “tek yönlü ve kesite bağlı sabit etkiler modeli” olmaktadır. Sadece zamana bağlı bir değişim yaşanması durumunda “tek yönlü zamana bağlı sabit etkiler modeli” ortaya çıkmaktadır. Sabit terim kaynağının hem kesitler hem de zamanlar arası değişim göstermesi durumunda ise, “iki yönlü sabit etkiler modeli” kullanılacaktır.

Yukarıdaki kesite bağlı tek yönlü sabit etkiler modeli tablosuna göre; destek miktarı KOBİ sayısındaki değişimin %55,3’ünü açıklamaktadır ($R^2=0,553$). Kurulan anlamlı modelde ($p(0,00)<0,05$) destek miktarı KOBİ sayısı üzerinde pozitif etkilidir ($\beta=0,127$).

Zamana Bağlı Tek Yönlü Sabit Etkiler Panel Regresyon Modeli				
Değişken	Katsayı	Std.Hata	t-istatistiği	p.
DLOGDES**	0.752382	0.028909	26.02573	0.0000
C	-7.225651	0.418941	-17.24743	0.0000
R ²	0.618181	Akaike Bilgi Kriteri		2.376698
Düzeltilmiş R ²	0.612254	Schwarz Bilgi Kriteri		2.448664
Regresyon Standart Hatası	0.787236	Hannan-Quinn Kriteri		2.405039
Hata Kareleri Toplamı	279.5029	Durbin-Watson İstatistiği		2.191927
Ençok olabilirlik	-537.4522			
F-istatistiği	104.3124			
p (F istatistiği)	0.000000			

*p<0,05, **Logaritmik fark alınmış destek serisi.

Tablo 4.10. Zamana bağlı tek yönlü sabit etkiler panel regresyon modeli test sonuçları

Kesite bağlı tek yönlü sabit etkiler modeline benzer bir durum zamana bağlı tek yönlü model için de geçerlidir. Bu modelde bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklama oranı %61,8'dir ($R^2=0,6181$). Ayrıca β katsayısı incelendiğinde arada yine pozitif yönlü bir etkinin olduğu söylenebilir. Zaman ve kesit etkisinin dikkate alındığı iki yönlü sabit etkiler modeline ait sonuçlar ise Tablo 4.11'de verilmiştir.

Zamana ve Kesite Bağlı İki Yönlü Sabit Etkiler Panel Regresyon Modeli				
Değişken	Katsayı	Std.Hata	t-istatistiği	p.
DLOGDES**	0.872483	0.081505	10.70465	0.0000
C	-8.959394	1.177177	-7.610917	0.0000
R ²	0.677641	Akaike Bilgi Kriteri		2.555999
Düzeltilmiş R ²	0.602048	Schwarz Bilgi Kriteri		3.347626
Regresyon Standart Hatası	0.797530	Hannan-Quinn Kriteri		2.867753
Hata Kareleri Toplamı	235.9761	Durbin-Watson İstatistiği		2.568821
Ençok olabilirlik	-498.6019			
F-istatistiği	8.964272			
p (F istatistiği)	0.000000			

*p<0,05, **Logaritmik fark alınmış destek serisi.

Tablo 4.11. Zamana ve kesite bağlı iki yönlü sabit etkiler panel regresyon modeli test sonuçları

Sabit etkiler modelinden sonra Rassal Etkiler Modeli sonuçlarına geçilmiştir. Rassal etkiler modelinde, birim ve zamana göre yaşanan değişimler, modele, hata teriminin bileşkesi şeklinde yansıtılmaktadır. Sabit etkili modelde görülen serbestlik derecesi eksikliğinin önlenmesi için bu yöntem seçilmiştir (Baltagi, 2008). Nitekim rassal etkiler modeli, birim ve zamana özel katsayılarından ziyade, bunlar nedeniyle oluşan hata bileşenlerinin hesaplanması önemlidir. Bunun yanında tesadüfî etki modellerinde, yalnızca birim ve zamana göre ortaya çıkan farklılaşmanın etkileri değil, örneklemin haricindeki etkiler de dikkate alınmaktadır (Wooldridge, 2010).

Kesite Bağlı Tek Yönlü Rassal Etkiler Panel Regresyon Modeli				
Değişken	Katsayı	Std.Hata	t-istatistiği	p.
DLOGDES**	0.554021	0.030634	18.08522	0.0000*
C	-4.362156	0.444357	-9.816777	0.0000*
R ²	0.387800	Durbin-Watson İstatistiği		1.521918
Düzeltilmiş R ²	0.386460			
Regresyon Standart Hatası	0.990268			
F-istatistiği	289.4876			
p (F istatistiği)	0.000000			

*p<0,05, **Logaritmik fark alınmış destek serisi.

Tablo 4.12. Kesite bağlı tek yönlü rassal etkiler panel regresyon modeli test sonuçları

Tablodaki istatistikler incelendiğinde kurulan regresyon modelinin anlamsız olduğunu iddia eden (H_0 :Regresyon modeli anlamsızdır) hipotezin %95 güvenilirlikle reddedileceği dolayısıyla KOBİ sayısı ve destek miktarı arasında kurulan regresyon modelinin anlamlı olduğu görölmektedir. Verilen destek miktarı KOBİ sayısındaki değişimin %38,7'sini açıklamaktadır ($R^2=0,3864$). Katsayının pozitif olması (0,5540) etki yönünün pozitif olduğunu göstermektedir. Destek miktarında meydana gelen artış KOBİ sayısı üzerinde de pozitif yönlü etki yapmaktadır da denebilir.

Son olarak zamana bağlı rassal etkiler modeli için yapılan model sonuçları Tablo 34'te verilmiştir.

Zamana Bağlı Tek Yönlü Rassal Etkiler Panel Regresyon Modeli				
Değişken	Katsayı	Std.Hata	t-istatistiği	p.
DLOGDES**	0.720571	0.028434	25.34168	0.0000*
C	-6.828849	0.423206	-16.13599	0.0000*
R ²	0.565423	Durbin-Watson İstatistiği		1.463585
Düzeltilmiş R ²	0.564472			
Regresyon Standart Hatası	0.818143			
F-istatistiği	594.5965			
p (F istatistiği)	0.000000			

*p<0,05, **Logaritmik fark alınmış destek serisi.

Tablo 4.13. Zamana bağlı tek yönlü rassal etkiler panel regresyon modeli test sonuçları

Zamana bağlı tek yönlü rassal etkiler modeline göre ise verilen destek miktarı KOBİ sayısındaki değişimin %56,44'ünü açıklayabilmektedir ($R^2=0,5644$). B katsayısının pozitif olması (0,7205) etki yönünün pozitif olduğunu göstermektedir.

Yapılan analizler sonucunda bir çok modelin anlamlı olduğu görülmüştür. Ancak hangi modelin en uygun model olduğunu seçebilmek için literatürde Hausman testi olarak da bilinen testin uygulanmasına ihtiyaç vardır. Hausman testi sabit etki veya rassal etki modellerinden hangisinin seçilmesi gerektiğini belirleyen bir testtir. (Baltagi vd. 2003). Tablo 4.14'de Hausman testine ait sonuçlar gösterilmektedir.

Test Sonucu	Ki-Kare İstatistiği	S.d.	p.
Rassal Kesit	86.394398	1	0.0000*
Rassal Zaman	37,156838	1	0,0000*

Tablo 4.14. Hausman test sonuçları

Hausman test sonuçları, rassal etkilerin yaşandığını gösteren sıfır hipotezinin Ki-kare olasılık değerinin tek yönlü-zamana bağlı rassal etkiler modelinde olasılık değeri 0,05'in

altındadır; bu durum her iki modelde de sıfır hipotezinin reddedilmesini gerektirmektedir. Dolayısıyla seçilmesi gereken model sabit etkiler modelidir.





5. SONUÇ

Bu çalışmada pekçok panel veri yöntemi kullanılarak destek miktarlarının KOBİ sayısına etkisi incelenmiştir. Sabit etkiler modelleri incelendiğinde Zamana Bağlı Tek Yönlü Sabit Etkiler Panel Regresyon Modeli (2.3766) en uygun modeldir. Bu modele göre; bu modelde bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni açıklama oranı %61,8 olarak bulunmuştur. Ayrıca beta katsayısı incelendiğinde arada yine pozitif yönlü bir etkinin olduğu görülmüştür (0,7523). Bu değer anlamı destek miktarında gelecek 1 birimlik artış KOBİ sayısı üzerinde 0,7523 birimlik bir artışa sebep olacaktır.

Çalışma pek çok açıdan geliştirilebilecektir: Örneğin KOBİ sayısındaki artışın ekonomik büyümeye etkileri incelenebilir. Böylece KOBİ sayısı, verilen destek ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki tartışılabilir. Ya da Vektör Otoregresif Model ile ekonomik büyümeyi etkileyen çoklu değişkenler yanında verilen destekler içsel bir değişken olarak göz önünde bulundurularak KOSGEB'in vermiş olduğu desteklerin ekonomik büyümeye etkisi incelenebilir. Aylık zaman serileri temin edilmesi durumunda farklı ekonometrik yöntemler kullanılarak desteklerin etkinliği ayrıntılı olarak tartışılabilir.



KAYNAKLAR

- Acar, Y. (2002). *İktisadi Büyüme ve Büyüme Modelleri* (4.Baskı). Bursa: Vipaş A.Ş.
- Acs, Z. J. and Amoros, J. E. (2008).” Entrepreneurship and competitiveness dynamics in Latin America”, *Small Business Economics*, 31(3), 305–322.
- Afşar, B. ve Doğanalp, B. (2016). *Kadın Girişimciliği*. (1. Baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Aidis, R. (2003). *Entrepreneurship and Economic Transition*. Amsterdam: Tinbergen Institute Discussion Paper.
- Akdemir, A. (1996). Girişimcilik Kültürü “Para ile Mutlu Olunur mu?”. Kütahya: Kişisel Yayın.
- Amaghous, J. and Ibourk, A. (2013).” Entrepreneurial Activities, İnnovation And Economic Growth: The Role Of Cyclical Factors”. *International Business Research*, 6 (1), 153–162.
- Aras, A. (2012). *Türkiye’de Gelir Dağılım ve Yoksulluk (Sakarya İli Kentsel Alan Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Sakarya.
- Arestis, P., Dunn, S.P. and Sawyer, M. (1999). “Post Keynesian Economics and Its Critics”. *Journal Of Post Keynesian Economics*, 99(4), 21.
- Arslan, B. (2015). *KOBİ’lerdeki Finansman Sorunlarının Çözümlemesine KOSGEB Desteklerinin Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 6.
- Baltagi, B. (2008). *Econometric Analysis of Panel Data*. New Jersey: John Wiley ve Sons.
- Baltagi, B. H., Bresson, G. and Pirotte, A. (2003). “Fixed Effects, Random Effects Or Hausman–Taylor? A Pretest Estimator”. *Economics Letters*, 79(3), 361-369.
- Bayülken, Y. ve Kütükoğlu, C. (2012). *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ’LER)* (4.basım). Ankara: TMMOB Makine Mühendisleri Odası, 3.
- Biçerli, M.K. (2004). *İşsizlikle Mücadelede Aktif İstihdam Politikaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Biçerli, M.K. (2009). *Çalışma Ekonomisi*. İstanbul: Beta Basım Yayım.
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2015). “Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2015-2018”. Ankara: T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- Breitung, J. (2000). “The Local Power of Some Unit Root Tests for Panel Data,” in B. Baltagi (ed.), *Advances in Econometrics, Vol. 15: Nonstationary Panels, Panel Cointegration, and Dynamic Panels*, Amsterdam: JAI Press, p. 161–178.
- Choi, I. (2001). “Unit Root Tests for Panel Data,” *Journal of International Money and Finance*, 20, 249–272.
- Çelik, A. ve Demirci, T. (1998). *Girişimcilik Kültürü ve KOBİ’ler*. Ankara: Nobel Yayınları Dağıtım.

- Çonkar, K. ve İlater, B. (2004, 13-15 Haziran). *Ülke Kalkınmasında Girişimcilik ve Entelektüel Sermaye Boyutu*. Türk Dünyaları Araştırması Sempozyumu,. Kırgızistan.
- Damodar, G. (2004). *Econometria*. Mexico : Editorial Mac Graw Hill,.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013*. Ankara: T.C. Kalkınma Bakanlığı.
- Dıpendra, S. (1999). “The Role Saving In Pakistan’s Economic Growth”. *Journal Of Applied Business Research*, 98/99(1), 15.
- Dickey, D.A. and Fuller W.A. (1979). “Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root,” *Journal of the American Statistical Association*, 74, 427–431.
- Dinçer, Ö. ve Şencan, H. (1995). *Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Bürokrasi*. İstanbul: Müstakil Sanayici ve İş Adamları Derneği.
- Dinler, Z. (2000). *İktisada Giriş* (6.Baskı). Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- Dollinger, J.M. (1999). *Entrepreneurship Strategies and Resources*. New York: Prentice-Hall, Inc.
- Er, P.H. (2012). *Girişimcilik ve Yenilikçilik Kavramlarının İktisadi Düşüncedeki Yeri: Joseph A. Schumpeter*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Erdoğan, B.Z. (2011). *Girişimcilik ve KOBİ’ler Teori ve Uygulama*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Erdoğan, B.Z. Develioğlu K. ve Büyük K. (2006). *KOBİ’ler İşleyiş, Sorunlar ve Çözüm Öneriler*. Bursa: Ekin Yayınları.
- Erdoğan, G. (2002). Türkiye’de ve Dünyada Yoksulluk ölçümleri Üzerine Değerlendirmeler, Editör C.C. Aktan, *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*. Ankara: Hak-ış Konfederasyonu.
- Eyüboğlu, D. (2003). *Girişimciliğin Geliştirilmesi*. Ankara: MPM Yayınları.
- Fisher, R.A. (1932). *Statistical Methods for Research Workers* (4th Edition). Edinburgh: Oliver ve Boyd.
- Formaini, R. L. (2001). “The Engine of Capitalist Process: Entrepreneurs in Economic Theory”. *Economic and Financial Policy Review*, 2-11.
- Gökçe, B. (2008). *Katılım ve Örgütlenme*. Yayımlanmamış Makale, Ankara.
- Gökçil, T. (2019). *Girişimcilik ve Kadın Girişimciliği İş Yaşam Dengesinde Enge ve Fırsat Analizi: Konya İli Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Greene, W.H. (2003). *Econometric analysis*. New Jersey: Pearson Education India.

- Güler, P. (2017). *Türkiye’de KOBİ’lere Sağlanan Finansal Destek Programları Ve KOSGEB Destekleri*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Finans Enstitüsü, İstanbul.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2017). *Türkiye Ekonomisi, RYKGM-EADD*. Ankara: T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı.
- Güner, H. ve Korkmaz, A. (2017). KOSGEB Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi-Girişimcilik İlişkisi: Eğitim Alıp İş Kurmayanlar Üzerine Bir Araştırma. *İş ve Hayat*, 2(4), 155-182.
- Hadri, K. (2000). “Testing For Stationarity in Heterogeneous Panel Data”. *Econometric Journal*, 3, 148–161.
- Hansen Dennis H. R. (1998). “American Economist”, *Spring*, 42(1), 98.
- Hazine Müsteşarlığı. (2018). *2017 yılı Faaliyet Raporu*. Ankara: T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı.
- Hebert, R. F. and Link A. N. (2006). “The Entrepreneur As Innovator”. *Journal of Technology Transfer*, 31(5) 589.
- Hebert, R. F. ve Link, A.N. (2006). “The Entrepreneur As Innovator”. *Journal of Technology Transfer, Springer Science*, 31(5), pages 589-597.
- Hebert, R.F. ve Link, A. N. (2006). “Historical Perspectives on the Entrepreneur”. *Foundation and Trends in Entrepreneurship*, 2(4), 261-408.
- Higgins, A. ve Wrigt, J.W. (1998). Keynes’ Antagonist: Correspondence Between Alvin. *The American Economist*, 42(1), 82-89.
- Hiç Gencer, E. (2002). *Çağdaş Büyüme Modellerinin Değerlendirmesi ve Türkiye Uygulaması*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hiç, M. (1988). *Büyüme ve Gelişme Ekonomisi*. İstanbul: Menteş Kitabevi.
- Hisrich, R.D. ve Peters, M.P. (1998). *Entrepreneurship*. New York: McGraw Hill.
- Hodgetts, M. ve Kuratko, F. (2001). *Entrepreneurship: A Contemporary Approach*. Fort Worth: Harcourt Publishers.
- Hoselitz, B. F. (1962). *The Early History of Entrepreneurial Theory, In Essays in Economic Thought: Aristotle to Marshall*. Chicago: Rand McNally.
- Hyman, D.V. (1997). *Economics*. Irwin: North Carolina State University.
- İnternet : Dünya Bankası. (2010). *Türkiye Yatırım Ortamı Değerlendirmesi Krizden Özel Sektör Öncülüğünde Büyümeye*.
<http://documents.worldbank.org/curated/en/155761468318533033/text/541230ICA0P112036B00PUBLIC00TURKISH.txt>, Son Erişim Tarihi : 12.05.2019.
- İnternet: Avrupa Komisyonu. (2019). İç Pazar, sanayi, Girişimcilik ve KOBİ’ler. Erişim Adresi: <http://ec.europa.eu/growth/>, Son Erişim Tarihi: 05.05.2019.

İnternet: Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi, (2018) Erişim Adresi: <http://www.invest.gov.tr/tr/TR/investmentguide/investorsguide/Pages/FDIinTurkey.aspx>, Son Erişim Tarihi: 10.05.2019

İnternet: Filion, L.J. (1997). From Entrepreneurship to Entreprenology, http://web.hec.ca/creationentreprise/CERB_Backup-12-mai-2008/pdf/1997-05EPIEntreprenology.pdf, Son Erişim Tarihi: 15.05.2019.

İnternet: GEM, (2008). Global Entrepreneurship Monitor, Executive Report, Erişim Adresi: <http://www.gemconsortium.org/download/1299426307780/GEM%20GLOBAL%20REPORT%202008rev.pdf>, Son Erişim Tarihi: 10.05.2019.

İnternet: http://www.kobi.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=135&Itemid=228, Son Erişim Tarihi: 14.05.2019.

İnternet: <http://www.kosgeb.gov.tr>, Son Erişim Tarihi: 05.05.2019.

İnternet: <http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref=606>, Son Erişim Tarihi: 05.05.2019.

İnternet: <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/kredidestek/kosgebhizmet.pdf>, Son Erişim Tarihi: 02.05.2019.

İnternet: <https://www.eximbank.gov.tr/TR,441/genel-bilgi.html>, Son Erişim Tarihi: 07.05.2019.

İnternet: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1229/arge-ve-inovasyon-destek-programi>, Son Erişim Tarihi: 01.06.2019.

İnternet: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/1231/girisimcilik-destek-programi>, Son Erişim Tarihi: 01.06.2019.

İnternet: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekdetay/6798/isletme-gelistirme-destek-programi>, Son Erişim Tarihi: 01.06.2019.

İnternet: Kalkınma Bakanlığı. (2019). <http://www.sbb.gov.tr/?l=7a0b8e4a-dd0f-43b1-880c-e682b9d15cc3&i=568#>, Son Erişim Tarihi: 05.05.2019.

İnternet: Kaplan, M. (2012). Türkiye’de Girişimcilik Aktivitesi Yükseliyor, Erişim adresi: http://www.ticaretgazetesi.com.tr/haberler_quotturkiyede_girisimcilik_aktivitesi_yukseliyorquot-l-1-sayfa_id-666-id-81034, Son Erişim tarihi: 25.05.2019.

İnternet: Koçel, T. (1993). “Büyüyen İşletmelerde Karşılaşılan Yönetim ve Organizasyon Sorunları”, İstanbul Ticaret Odası, s. 8, <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0005391.pdf>, Erişim Tarihi: 08.05.2019.

İnternet: KOSGEB Destek Programları Erişim Adresi: <https://www.kosgeb.gov.tr/site/tr/genel/destekler/3/destekler>, Son Erişim Tarihi: 25.05.2019.

- İnternet: KOSGEB Destek Programları Yönetmeliği, 15.06.2010. Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.14041&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>. Son Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- İnternet: KOSGEB Kurulmasına Dair 4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mevzuat/Cumhurba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1_Kararnamesi_4_KOSGEB_H%C3%BCk%C3%BCmleri.pdf, Son Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- İnternet: KOSGEB. (2011). 2011-2015 KOSGEB Stratejik Planı, Ankara, s.4, [http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/KOSGEBN%20Stratejik%20Plan/KOSGEB_Stratejik_Planı_\(2011-2015\).pdf](http://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/KOSGEBN%20Stratejik%20Plan/KOSGEB_Stratejik_Planı_(2011-2015).pdf), Erişim Tarihi: 14.05.2017.
- İnternet: KOSGEB. (2015). 2016-2020 KOSGEB Stratejik Plan, Ankara, s.5, Erişim adresi: [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/KOSGEBN%20Stratejik%20Plan/KOSGEB_Stratejik_Planı_\(2016-2020\).pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mali%20Tablolar/KOSGEBN%20Stratejik%20Plan/KOSGEB_Stratejik_Planı_(2016-2020).pdf), Son Erişim Tarihi: 31.05.2019.
- İnternet: mAkgemci, A. (2001). KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler, Ankara: T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı KOSGEB Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı, 2001, s. 12, http://www.kobider.org.tr/pdf/kobi_sorunlar_destekler.pdf, Son Erişim Tarihi: 14.05.2019.
- İnternet: OECD. (t.y.). Real GDP Forecast, <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm#indicator-chart>, Son Erişim Tarihi: 19.05.2019.
- İnternet: TCMB. (2019). İstatistikler, Erişim Tarihi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/609ef884-3b3c-4bc3-84fe-9254244c3490/odemelerdengesi.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-609ef884-3b3c-4bc3-84fe-9254244c3490-mEbczI6>, Son Erişim Tarihi: 15.05.2019
- İnternet: TOBB. (2019). Kobi Bilgi Sistemi Destekler, Erişim Adresi: <http://kobi.tobb.org.tr/index.php/destek-ve-tevikler/destekler>, Son Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- İnternet: TOBB. (2019). Kobi Bilgi Sistemi Teşvikler, Erişim Adresi: <http://kobi.org.tr/index.php/destek-ve-tevikler/tevikler>. Son Erişim Tarihi: 30.05.2019.
- İnternet: TÜİK. (2018).İşgücü İstatistikleri Raporu. Kasım. Erişim Adresi: http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007, Son Erişim Tarihi: 01.06.2019.
- İnternet: TÜİK. Erişim Adresi: http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1011.2017. Sob Erişim Tarihi: 04.06.2019.
- İraz, R. (2005). *Yaratıcılık ve Yenilik Bağlamında Girişimcilik ve KOBİ'ler*. Konya: Çizgi Yayınevi.

- Kao, C. (1999). Spurious Regression and Residual-Based Tests for Cointegration in Panel Data”. *Journal of econometrics*, 90(1), 1-44.
- Karabulut, T. (2009). *Girişimcilik ve Sürdürülebilirliği*. Ankara: Papatya Yayıncılık Eğitim
- Karagöz, K. (2016). “Girişimcilik-Ekonomik Büyüme İlişkisi: Türkiye İçin Ekonometrik Bir Analiz”. *Celal Bayar Üniversitesi İİBF, JED/GKD*, 11 (2), ss. 264-292
- Kirbitçioğlu, A. (1998). “İktisadi Büyümenin Belirleyicileri ve Yeni Büyüme Modellerinde Beşeri Sermayenin Yeri”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 53(01).
- Koç, E., Şenel, M.C. ve Kaya, K., (2018). “Dünyada ve Türkiye’de Sanayileşme I- Strateji ve Temel Sanayileşme Sorunları”. *Mühendis ve Makina*, 59(690), s. 1-26.
- KOSGEB. (2012). *2013 Yılı Performans Programı*, Ankara: T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.
- KSEP. (2015). *2015-2018 KOBİ Stratejisi Ve Eylem Planı*, Ankara.
- Levin, A., Lin, C. F. ve Chu, C. (2002). “Unit Root Tests in Panel Data: Asymptotic and Finite-Sample Properties,” *Journal of Econometrics*, 108, 1-24.
- Maddala, G.S. ve Shaowen, W. (1999). “A Comparative Study of Unit Root Tests with Panel Data and a New Simple Test,” *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61, 631-652.
- Maden, S.I. (2012). *Kosgeb Genel Destek Programının Firmalar Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi: Göller Bölgesi Uygulaması*. Doktora Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, s. 23.
- Mahiroğulları, B.H. (2009). *İktisadi Büyümeye Etki Eden Faktörlerin Ekonometrik İncelenmesi Ve Türkiye Uygulaması (1980-2006)*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Müftüoğlu, T. (1997). “Cumhuriyet Dönemi Türk Girişimciliği”. *İş Fikirleri Dergisi*, 8.
- Müftüoğlu, T., Tuncel, A.Ö. ve Akbulut, Y. (1997). “Tarihi Gelişim Süreci İçinde Türkiye’de Girişimcilik”. *İlim ve Sanat Dergisi*, 43.
- Müslümov, A. (2002). *21. Yüzyılda Türkiye’de KOBİ’ler Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri* (1.baskı). İstanbul: Literatür Yayınları, s.5.
- Öktem, M. K., Aydın, M.D. ve Ekinci, S. (2007). “Türkiye’de Girişimciliği Geliştirilmesinde KOSGEB’in Rolü Ve Önemi: Uygulamalı Bir Çalışma”. *Sosyo-Ekonomi Dergisi*, 5(5), 47-76.
- Özdemir, S., Ersöz, H.Y. ve Sarıoğlu H.İ., (2007). *Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri*, ss. 173-230. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/9283>, Son Erişim Tarihi: 31.05.2019.
- Özkul, G. (2007). Kapitalizasyon Sistemin Sürükleyici Aktörleri: Ekonomik Teoride Girişimciler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 12(3), 343-366.

- Özşuca, Ş.T. (2003). *Esneklik ve Güvenlik İkileminde Türkiye Emek Piyasası*. Ankara: İmaj Yayınevi.
- Parasız, İ. (1999). *Ekonomi Sözlüğü*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Paya, M. (1998). *Para Teorisi ve Para Politikası* (2. Baskı). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Pedroni, P. (2004). “Panel cointegration: asymptotic and finite sample properties of pooled time series tests with an application to the PPP hypothesis”. *Econometric Theory*, 20(3), 597-625.
- Peneder, M. (2009). “The Meaning of Entrepreneurship: A Modular Concept”. *J Lnd Compet Trade*, 9, 77-99.
- Phillips, P.C.B. ve Perron, P. (1988). “Testing for a Unit Root in Time Series Regression”. *Biometrika*, 75, 335–346.
- Pişkinsüt, E. (2011). “Girişimciliğin Türkiye’deki Ekonomik Kalkınmaya Etkileri”. *Soyoloji Araştırma Dergisi*, 14(2), 95-116.
- Praag, C.M. (1999). “Some Classic Views on Entrepreneurship”. *De Economist*, 147(3), 311-335.
- Propars Blog. (2019). Girişimcilere Destek Sağlayan Kurum Ve Kuruluşlar, Erişim Adresi: <https://blog.propars.net/girisimcilere-destek-saglayan-kurum-ve-kuruluslar/>, Son Erişim Tarihi: 25.05.2019.
- Resmi Gazete, 18 Kasım 2005 tarih, 25997 sayı.
- Resmi Gazete, 20 Nisan 1990 tarih, 20498 sayı.
- Resmi Gazete, 4 Kasım 2012 tarih, 28457 sayı, “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik.
- Ripsas, S. (1998). “Towards an interdisciplinary theory of entrepreneurship”. *Small Business Economics*, 10(2), 103-115.
- Saçkesen, E. (2004). *Bilgi Toplumunda Girişimcilik Profiline Değerlendirilmesi ve Genç İşadamlarına Yönelik Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Salgado-Banda, H. (2005). *Entrepreneurship and Economic Growth: An Empirical Analysis*. DEGIT (Dynamics, Economic Growth and International Trade) Conference Papers, 01/2005, Mexico City, Mexico.
- Savaş, V.F. (1999). *İktisadın Tarihi* (3.Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Sciascia S. ve De Vita, R. (2004). *The Development of Entrepreneurship Research*, Liuc Papers n.146. Castellanza: Serie Economia Aziendale, 19.
- Sezgin, Z., Sevim, C., ve Kalyoncu, F., (2015). “Türkiye Ekonomisinde Cari Açık Sorunu: Tasarrufların Önemi ve Bireysel Emeklilik Sistemi”. *Temmuz*, 5(2), 228-240.

- Solmaz, H. (2014). *Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelere Sağlanan Kamu Desteklerinin Etkinliği ve KOSGEB Diyarbakır Uygulaması*. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır, 9.
- Sönmez, A. ve Toksoy, A. (2014). “Türkiye’de Girişimcilik ve Türk Girişimci Profili Üzerine Bir Analiz”. *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(2), 41-58.
- Şahin, A. (2011). “*Küçük Ölçekli Gelişen Firmalar*”, *Ekonomi Üzerine Notlar*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Şahin, A. (2017). *Ekonomik Büyümenin Brüt Sabit Sermaye Değişmeye Duyarlılığı: Kırılgan Beşli Üzerine Bir Uygulama*. V. Uluslararası Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Kongreler Serisi, Kırklareli, Türkiye.
- Şahin, H. (1997). *İktisada Giriş* (5.Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şeker, A. Doğan, M. ve Elitaş, B.L. (2016). “KOBİ’lerde Girişimcilik Değerleri ve Dış Ticaret Faaliyetleri Arasındaki İlişki: Sanayi İşletmeleri Örneği”. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8 (2), 216-217.
- Tikici, M. ve Aksoy, A. (2009). *Girişimcilik ve Küçük İşletmeler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Titiz, T. (1996). *Girişimcilik*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Tosunoğlu B. T. (2003). *Girişimcilik ve Türkiye’nin Ekonomik Gelişme Sürecinde Girişimciliğin Yeri*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- TUGİAD. (1993). *Ekonomik kalkınmada Girişimciliğin Önemi Ve Değişen Girişimcilik Nitelikleri*. İstanbul: Simge Ofset Matbaacılık.
- TÜİK. Tarım, Sanayi ve Hizmet İstatistikleri, Erişim Adresi: <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=kategorist>, Son Erişim Tarihi: 04.06.2019.
- Türkmen, A. (2018). *KOSGEB Destekleri Kapsamında KOSGEB İl Müdürlüklerinin Verimlilik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Düzce.
- Ulusoy, R. (2010). “Piyasada Belirsizliğin Giderilmesinde Girişimcinin Rolü”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (19)/1, .69-80.
- Unay, C. (1999). *Makro Ekonomi* (7.Baskı). Bursa: Vipaş A.Ş.
- Ünsal, E.M. (2000). *Makro İktisat*. Ankara: İmaj Yayıncılık.
- Walker, D.A. (1986). Walras’s Theory of the Entrepreneur. *De Economist* 134, NR1.
- William, M. (1993). “Natural Order And Postmodernism In Economic Thought”. *Social Research*, 93, 60(2).

- Winata, S. (2008). *The Economic Determinants of Entrepreneurial Activity: Evidence from a Bayesian Approach*. Şehir: Massey University.
- Wooldridge, J.M. (2010). *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. Cambridge: MIT press.
- Yıldız, B. (2006). Girişimcilik Bir Hedef mi? Yoksa Bir Tutku mu?, <http://www.ttgvgirisim.com/girisimciler/girisimcilik.htm>, Son Erişim Tarihi: 13.05.2019.
- Yıldız, S.B. (2013). *Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Desteklenmesinde KOSGEB'in Rolü: Bir Etki Değerlendirmesi Araştırması*. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Yılmaz, Ö.G. (2005). "Türkiye ekonomisinde büyüme ile işsizlik oranları arasındaki nedensellik ilişkisi". *Ekonometri ve İstatistik e-Dergisi*, (2), 63-76.
- Yonar, Ö. (2008). *KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Yüksel, A. (2011). *Türkiye'de KOBİ'lerin Banka Kredilerine Erişimi* (1. Baskı). Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, 7-8.



ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : TOKÖZ, Şeyma
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 03.06.1988
Medeni hali : Bekar
Telefon : 054444407030
e-mail : seymatokoz42@gmail.com



Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devam ediyor
Lisans	Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	2013
Lise	Meran 75. Yıl Lisesi	2006

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2018-	Avtur Turizm Tic. Ltd. Şti	Tercüman- Dış Ticaret Uzmanı
2015-2015	Kayasu Orta Öğretim Okulu, Konya	Matematik Öğretmeni
2014-2016	Tüzün Eğitim Hizmetleri ve Elektronik Ticaret Ltd. Şti., Konya	Müdür Yardımcısı
2013-2014	Tüzün Eğitim Hizmetleri ve Elektronik Ticaret Ltd. Şti., Konya	Yönetim Memuru





le.ahbv.edu.tr